T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KONYA AMBER REİS CAMİİ VE I. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ CAMİLERİ İÇİNDEKİ YERİ

Kübra Nur MAKAS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı

Danışman

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Mayıs, 2019

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KONYA AMBER REİS CAMİİ VE I. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ CAMİLERİ İÇİNDEKİ YERİ

Kübra Nur Makas tarafından hazırlanan tez çalışması 14.05.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Yıldız Teknik Üniversitesi

Danışman

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof. Dr. Berrin ALPER
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç. Dr. E. Sibel Onat HATTAP
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Danışmanım Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU sorumluluğunda tarafımca hazırlanan Konya Amber Reis Camii ve I. Ulusal Mimarlık Dönemi Camileri İçindeki Yeri başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim

Kübra Nur MAKAS

İmza

TEŞEKKÜR

Tez sürecim boyunca bilgi ve tecrübeleri ile her türlü desteği sağlayan, anlayışlı ve yapıcı eleştirileri ile ilerlememde her zaman katkısı bulunan, sevgili hocam Prof.Dr. Nur Urfalıoğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca tüm sevgi ve alakası ile sonsuz yardımlarını esirgemeyen, meslektaşım ve eşim Fatih Makas'a da teşekkür ediyorum.

Desteklerini, güzel dileklerini ve dualarını her zaman hissettiğim öncellikle annem Sema Arslan ve babam Kemal Arslan'a ve kardeşlerim Esra Arslan, Ömer Faruk Arslan, Mehmet Emin Arslan'a da teşekkürü borç bilirim.

En son olarak dünyadaki neşe kaynağımız kızımız Ela Makas, her zaman bilginin ve güzelliklerin yanında olması dileğiyle..

Nisan, 2019

Kübra Nur MAKAS

İÇİNDEKİLER

KISALTMA LİSTESİ vii

ŞEKİL LİSTESİ viii

TABLO LİSTESİ xv

ÇİZİM LİSTESİ xvi

ÖZET xix

ABSTRACT xxi

1 GİRİŞ 1

1.1 Literatür Özeti 1

1.2 Tezin Amacı 2

1.3 Hipotez 2

2 I. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ 3

2.1 İstanbul'da I. Ulusal Mimarlık Dönemi 9

2.2 Ankara'da I. Ulusal Mimarlık Dönemi 38

2.3 İzmir'de I. Ulusal Mimarlık Dönemi 60

2.4 Konya'da I. Ulusal Mimarlık Dönemi 72

3 I. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ'NDE CAMİLER 88

3.1 I. Ulusal Mimarlık Dönemi Camileri Kataloğu 88

3.2 İstanbul'daki I. Ulusal Mimarlık Dönemi Camilerinin Genel Özellikleri 125

3.3 Konya'daki I. Ulusal Mimarlık Dönemi Camilerinin Genel Özellikleri ... 129

4 KONYA AMBER REİS CAMİİ 130

4.1 Plan Özellikleri 135

4.2 Cephe Özellikleri 143

4.3 Süsleme Özellikleri 147

5 AMBER REİS CAMİİ VE I. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ CAMİLERİ İÇİNDEKİ YERİ 155

6 SONUÇ VE ÖNERİLER..... 170

KAYNAKLAR..... 175

ÖZGEÇMİŞ 178

KISALTMA LİSTESİ

yy.	Yüzyıl
VGM	Vakıflar Genel Müdürlüğü
Sf.	Sayfa
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
Çev.	Çeviren
M.	Miladi
vb.	ve benzeri
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
PTT	Posta ve Telgraf Teşkilatı
Kat.No.	Katalog Numarası
Bkz.	Bakınız

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Dördüncü Vakıf Hanı Genel Görünüşü [15] 10
Şekil 2.2 Köşe Kuleleri [15] 10
Şekil 2.3 Günümüzdeki Hali 11
Şekil 2.4 Giriş Üzerindeki Çıkmalar 11
Şekil 2.5 Avlu İçindeki Balkonlar [15] 12
Şekil 2.6 Harikzedegan Apartmanları Genel Görünüşü [15] 12
Şekil 2.7 Günümüzdeki Hali 13
Şekil 2.8 V. Mehmet Reşat Türbesi Genel Görünüşü [16] 14
Şekil 2.9 Giriş Kapısı [17] 14
Şekil 2.10 İç Mekân Görünüşü [17] 14
Şekil 2.11 Giriş Cephesi [16] 15
Şekil 2.12 Sultan III. Mustafa Mekteb-i İbtidaisi Genel Görünüşü [17] 16
Şekil 2.13 Medresetü'l Mütehassisin Genel Görünüşü [17] 17
Şekil 2.14 Giriş Kapısı [16] 17
Şekil 2.15 İç Mekân Merdivenler [17] 18
Şekil 2.16 Medresetü'l Kuzat Genel Görünüşü [18] 19
Şekil 2.17 Giriş Kapısı 1970 [17] 19
Şekil 2.18 Kule Görünümü Verilmiş Köşeler [16] 21
Şekil 2.19 Giriş Cephesi [17] 21
Şekil 2.20 Posta ve Telgraf Nezareti Binası (İ.Ü Nadir Eserler Albümü) [12] 22
Şekil 2.21 Giriş Cephesi [15] 23
Şekil 2.22 Köşeden Genel Görünüşü [15] 23
Şekil 2.23 Kubbeler [12] 23
Şekil 2.24 İç Salon [12] 23
Şekil 2.25 Merdivenler [12] 23
Şekil 2.26 Vedat Tek Evi II Genel Görünüşü [15] 24
Şekil 2.27 Giriş Cephesi [19] 25
Şekil 2.28 Tayyare Şehitleri Abidesi Genel Görünüşü 26
Şekil 2.29 Mesadet Han Genel Görünüşü [12] 28

Şekil 2.30 Çini Bezemeleri [12] 28
Şekil 2.31 İç Mekân [12] 28
Şekil 2.32 Giriş Cephesi [20] 29
Şekil 2.33 Günümüzdeki Hali 30
Şekil 2.34 Milli Emlak Dükkanları Genel Görünüşü 2003 [12] 31
Şekil 2.35 Çini Bezemeler 31
Şekil 2.36 Haydarpaşa İskelesi Genel Görünüşü [15] 32
Şekil 2.37 Giriş Kapısı [12] 32
Şekil 2.38 Kuzey Cephe Görünüşü [12] 33
Şekil 2.39 Defteri Hakani Binası Genel Görünüşü [15] 34
Şekil 2.40 Köşe Çıkmaları [15] 34
Şekil 2.41 Yan Cephe [24] 36
Şekil 2.42 Abide-i Hürriyet Genel Görünüşü [18] 36
Şekil 2.43 Mongeri Evi Genel Görünüşü [25] 37
Şekil 2.44 Zemin Katı İç Mekân [25] 37
Şekil 2.45 Giriş Cephesi (1984) [13] 38
Şekil 2.46 Giriş Cephesi (2016) [25] 38
Şekil 2.47 Ziraat Bankası Genel Görünüşü 39
Şekil 2.48 Ziraat Bankası Giulio Mongeri'nin Çizimi [28] 40
Şekil 2.49 Giriş Cephesi 40
Şekil 2.50 İç Mekan [29] 41
Şekil 2.51 Vitraylı Üst Yüzey [29] 41
Şekil 2.52 Osmanlı Bankası Genel Görünüşü 42
Şekil 2.53 Giriş Cephesi 42
Şekil 2.54 Cephede Yer Alan Çıkmalar 43
Şekil 2.55 Genel Görünüşü (1930'lar) [30] 43
Şekil 2.56 Türkiye İş Bankası Genel Görünüşü 44
Şekil 2.57 Hol [29] 45
Şekil 2.58 Ulus Meydanı ve İş Bankası (1927) [30] 45
Şekil 2.59 Hariciye Vekaleti Genel Görünüşü [15] 46
Şekil 2.60 Genel Görünüşü (1930'lar) [30] 47
Şekil 2.61 Tekel Başmüdürlüğü Genel Görünüşü 48

Şekil 2.62 Genel Görünüşü (1930'lar) [30] 49
Şekil 2.63 II. TBMM Genel Görünüşü 50
Şekil 2.64 Arka Bahçe (1930'lar) [30] 51
Şekil 2.65 Arka Bahçe (2003) [12] 51
Şekil 2.66 Resim ve Heykel Müzesi Genel Görünüşü 52
Şekil 2.67 Genel Görünüşü (1930'lar) [30] 53
Şekil 2.68 Etnografya Müzesi Genel Görünüşü 54
Şekil 2.69 Genel Görünüşü (1940'lar) [30] 55
Şekil 2.70 İç Mekan 56
Şekil 2.71 Gazi Ve Latife Okulları Genel Görünüşü 57
Şekil 2.72 Genel Görünüşü (1930'lar) [15] 57
Şekil 2.73 Latife Okulu, Gazi Okulu [15] 58
Şekil 2.74 Ankara Palas Genel Görünüşü 59
Şekil 2.75 Genel Görünüşü (2007) [17] 60
Şekil 2.76 Genel Görünüşü (1940'lar) [30] 60
Şekil 2.77 İzmir Türk Ocağı Sahilden Genel Görünüşü [15] 61
Şekil 2.78 Arka Cephe [31] 61
Şekil 2.79 İzmir Türk Ocağı Genel Görünüşü [31] 62
Şekil 2.80 Giriş Cephesi [15] 63
Şekil 2.81 Elhamra Milli Sinema Genel Görünüşü [32] 63
Şekil 2.82 Milli Kütüphane Genel Görünüşü [34] 65
Şekil 2.83 İç Mekan [31] 66
Şekil 2.84 İzmir Osmanlı Bankası Genel Görünüşü [35] 67
Şekil 2.85 Genel Görünüşü (1928'ler) [36] 68
Şekil 2.86 Roma Bankası Genel Görünüşü [31] 69
Şekil 2.87 Genel Görünüşü (1980'ler) [11] 69
Şekil 2.88 Borsa Sarayı Genel Görünüşü [35] 70
Şekil 2.89 İç Mekan, Giriş ve Merdivenler [35] 71
Şekil 2.90 Yapı Kredi Bankası Genel Görünüşü 73
Şekil 2.91 Giriş Cephesi 74
Şekil 2.92 Ziraat Bankası Genel Görünüşü 76
Şekil 2.93 Giriş Cephesi 76

Şekil 2.94 PTT Binası Genel Görünüşü 78
Şekil 2.95 Giriş Cephesi 78
Şekil 2.96 Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Genel Görünüşü 80
Şekil 2.97 Giriş Cephesi 80
Şekil 2.98 Dar-ül Muallimin Genel Görünüşü 82
Şekil 2.99 Giriş Bölümü 82
Şekil 2.100 Güney Cephesi 82
Şekil 2.101 Dar-ül Muallimat Genel Görünüşü [38] 84
Şekil 2.102 Giriş Cephesi 85
Şekil 2.103 Güney Cephesi 85
Şekil 2.104 Ziraat Abidesi Genel Görünüşü 86
Şekil 2.105 Kubbecik ve Aslan Başlı Çörten Detayı [24] 87
Şekil 3.1 Genel Görünüşü 89
Şekil 3.2 Yan Cephe (1975) [17] 90
Şekil 3.3 Ahşap Korkuluklu Bölümler 91
Şekil 3.4 Mihrap 91
Şekil 3.5 Kubbe ve Yarım Kubbeler 91
Şekil 3.6 Genel Görünüşü 92
Şekil 3.7 Batı Cephesi 93
Şekil 3.8 Giriş Bölümünün Üzeri 93
Şekil 3.9 Kubbe 94
Şekil 3.10 Harim (2007) [17] 94
Şekil 3.11 Son Cemaat Yeri ve Kadınlar Mahfili 94
Şekil 3.12 Genel Görünüşü 95
Şekil 3.13 Doğu Cephesi 96
Şekil 3.14 Son Cemaat Yeri (1970) [17] 96
Şekil 3.15 Batı Cephesi 97
Şekil 3.16 Mihrap Cephesi 97
Şekil 3.17 Son Cemaat Yeri 97
Şekil 3.18 Genel Görünüşü 98
Şekil 3.19 Doğu Cephesi 99
Şekil 3.20 Giriş Cephesi 99

Şekil 3.21 Üçlü Pencere Dizisi 100
Şekil 3.22 Ahşap Korkuluklu Bölümler ve Üst Kat 100
Şekil 3.23 Mihrap Cephesi 100
Şekil 3.24 Genel Görünüşü 101
Şekil 3.25 Giriş Cephesi 101
Şekil 3.26 1970 [17] 102
Şekil 3.27 Mihrap Cephesi 102
Şekil 3.28 Kadınlar Mahfili [40] 103
Şekil 3.29 Mihrap Cephesi 103
Şekil 3.30 Genel Görünüşü 104
Şekil 3.31 Camiye Sonradan Eklenen Bölüm 105
Şekil 3.32 Büyük Postane yapımı sırasında eski cami [12] 105
Şekil 3.33 Mihrap Cephesi 106
Şekil 3.34 Ek Bölümün İçinde Kalan Orjinal Giriş Cephesi 106
Şekil 3.35 Mihrap ve Minber 106
Şekil 3.36 Genel Görünüşü 107
Şekil 3.37 Mihrap Cephesi 108
Şekil 3.38 Mihrap Cephesi 109
Şekil 3.39 Giriş Cephesi 109
Şekil 3.40 Minare 109
Şekil 3.41 Genel Görünüşü [42] 110
Şekil 3.42 Giriş Cephesi 111
Şekil 3.43 Mihrap ve Doğu Cephesi 111
Şekil 3.44 Son Cemaat Yeri 112
Şekil 3.45 İç Mekan Mihrap Cephesi 112
Şekil 3.46 İç Mekan Giriş Cephesi 112
Şekil 3.47 Genel Görünüm [44] 113
Şekil 3.48 Mihrap Cephesi [44] 114
Şekil 3.49 Kitabesi [44] 114
Şekil 3.50 Genel Görünüşü [43] 115
Şekil 3.51 Mihrap Cephesi [43] 116
Şekil 3.52 Giriş Cephesi [43] 116

Şekil 3.53 Genel Görünüşü 117
Şekil 3.54 Mihrap Cephesi 118
Şekil 3.55 Minber 118
Şekil 3.56 Genel Görünüşü [46] 119
Şekil 3.57 Genel Görünüşü [46] 120
Şekil 3.58 Giriş Cephesi [46] 121
Şekil 3.59 Kadınlar Mahfili [46] 121
Şekil 3.60 Mihrap [46] 121
Şekil 3.61 Genel Görünüşü 122
Şekil 3.62 Giriş Cephesi 123
Şekil 3.63 Batı Cephesi 123
Şekil 3.64 Harim Giriş Cephesi 124
Şekil 3.65 Kadınlar Mahfili 124
Şekil 3.66 Harim Mihrap Cephesi 124
Şekil 3.67 Vedat Tek'in cami eskizi [12] 127
Şekil 3.68 Zihni Paşa Camii Giriş Cephesi 127
Şekil 3.69 Mihrap Cephesi 127
Şekil 4.1 Amber Reis Cami Kitabesi [45] 132
Şekil 4.2 Amber Reis Türbesi ve Konya Lisesi, 1920'ler [44] 133
Şekil 4.3 Ziraat Abidesi, Amber Reis Camii, Dar-ül Muallimin Binası [47] 134
Şekil 4.4 Amber Reis Camii ve Ziraat Abidesi 1925'de [38] 134
Şekil 4.5 Son Cemaat Yerine Oturan Minare Kaidesi 138
Şekil 4.6 Harim Giriş Kapısı 138
Şekil 4.7 Harim 138
Şekil 4.8 Ara Kattaki Kadınlar Mahfili 139
Şekil 4.9 Ara Kat Merdivenleri 139
Şekil 4.10 Harimin Mihrap Cephesi 140
Şekil 4.11 Amber Reis Camii Genel Görünüşü 142
Şekil 4.12 Giriş Cephesi Görünüşü 143
Şekil 4.13 Doğu Cephesi Görünüşü 146
Şekil 4.14 Mihrap Cephesi Görünüşü 146
Şekil 4.15 Batı Cephesi Görünüşü 147

Şekil 4.16 Mihrap Görünüşü 150
Şekil 4.17 Harim Tavanı Görünüşü 152
Şekil 4.18 Minber 152
Şekil 4.19 Minber Yan Aynalık Detayı 152
Şekil 4.20 Vaaz Kürsüsü Görünüşü 153
Şekil 4.21 Minare 154
Şekil 4.22 Şadırvan 154
Şekil 5.1 Hobyar Mescidi Çini Bezemeleri 157
Şekil 5.2 Hobyar Mescidi Çini Pano 157
Şekil 5.3 Nakipoğlu Camii Türbesi 159
Şekil 5.4 Nakipoğlu Camii İç Mekandaki Sütun Kaidesi 159

TABLO LİSTESİ

Tablo 5-1 Cami-Yapım Yeri Tablosu 160
Tablo 5-2 Cami-Konum Tablosu 161
Tablo 5-3 Cami-Plan Tablosu..... 162
Tablo 5-4 Cami-Çatı Biçimi Tablosu 163
Tablo 5-5 Cami-Son Cemaat Yeri Tablosu 164
Tablo 5-6 Cami-Çini Kullanımı Tablosu 165
Tablo 5-7 Cami-Mimarı Tablosu 166
Tablo 5-8 Cami-Minare Girişi Tablosu 167
Tablo 5-9 Cami-İç Mekan Süslemesi Tablosu..... 168
Tablo 5-10 Cami-Mihrap Malzemesi Tablosu 169
Tablo 6-1 Cami-Özellikler Tablosu 1 172
Tablo 6-2 Cami-Özellikler Tablosu 2 173
Tablo 6-3 Cami-Özellikler Tablosu 3 174

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 2-1 Dördüncü Vakıf Hanı Zemin Kat Planı [15] 10
Çizim 2-2 Harikzedegan Apartmanları Plan [15] 12
Çizim 2-3 Sultan V. Mehmet Reşat Türbesi Plan ve Görünüşü [16] 14
Çizim 2-4 Sultan III. Mustafa Mekteb-i İbtidaisi Planı [16] 15
Çizim 2-5 Medresetü'l Mütehassisin Plan [16] 17
Çizim 2-6 Medresetü'l Kuzat Plan [16] 18
Çizim 2-7 Gureba Hastanesi Mimar Kemaleddin Bey'in Kuşbakışı Genel Görünüş Çizimi (VGM) [17] 21
Çizim 2-8 Posta ve Telgraf Nezareti Binası Zemin, 1,2 ve 3. Kat Planları [12] 23
Çizim 2-9 Vedat Tek Evi II Zemin ve Birinci Kat Planı [12] 25
Çizim 2-10 Tayyare Şehitleri Abidesi Ön Cephe Çizimi [12] 27
Çizim 2-11 Tayyare Şehitleri Abidesi Plan [12] 27
Çizim 2-12 Mesadet Han Zemin Birinci Kat Planı [12] 29
Çizim 2-13 Milli Emlak Dükkanları Planı [12] 31
Çizim 2-14 Haydarpaşa İskelesi Planı [12] 32
Çizim 2-15 Defteri Hakani Binası Giriş Cephesi Konsol Detayı [12] 34
Çizim 2-16 Abide-i Hürriyet Anıtı Bodrum ve Zemin Kat Planı [23] 35
Çizim 2-17 Mongeri Evi Giriş Katı Planı [13] 37
Çizim 2-18 Ziraat Bankası Planı [11] 40
Çizim 2-19 Türkiye İş Bankası Zemin Kat Planı [11] 44
Çizim 2-20 Hariciye Vekaleti Zemin Kat Planı [15] 46
Çizim 2-21 Tekel Başmüdürlüğü Zemin ve Birinci Kat Planı [11] 48
Çizim 2-22 II. TBMM Planı [15] 50
Çizim 2-23 Resim ve Heykel Müzesi Zemin Kat Planı [15] 53
Çizim 2-24 Etnografya Müzesi Zemin Kat Planı ve Kesiti [15] 55
Çizim 2-25 Ankara Palas Zemin Kat Planı [15] 59
Çizim 2-26 Elhamra Milli Sinema Zemin ve Birinci Kat Planı [33] 64
Çizim 2-27 Milli Kütüphane Zemin Kat Planı [33] 65

Çizim 2-28 İzmir Osmanlı Bankası Zemin Kat Planı [35] 67
Çizim 2-29 Roma Bankası Zemin Kat Planı [11] 68
Çizim 2-30 Borsa Sarayı Planı [35] 71
Çizim 2-31 Yapı Kredi Bankası Zemin ve Birinci Kat Planı [37] 73
Çizim 2-32 Ziraat Bankası Zemin Kat Planı [37] 75
Çizim 2-33 PTT Binası Zemin Kat Planı [37] 77
Çizim 2-34 Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Zemin Kat Planı [11] 79
Çizim 2-35 Darül Muallimin Zemin Kat Planı [23] 81
Çizim 2-36 Giriş Cephesi [23] 83
Çizim 2-37 Dar-ül Muallimat Zemin Kat Planı [23] 84
Çizim 2-38 Giriş Cephesi [23] 84
Çizim 2-39 Ziraat Abidesi Vaziyet ve Zemin Kat Planları [24] 87
Çizim 3-1 Vaziyet Planı [39] 89
Çizim 3-2 Plan [17] 90
Çizim 3-3 Kesit [17] 90
Çizim 3-4 Vaziyet Planı [39] 92
Çizim 3-5 Planı [17] 93
Çizim 3-6 Vaziyet Planı [39] 95
Çizim 3-7 Plan [17] 96
Çizim 3-8 Vaziyet Planı [39] 98
Çizim 3-9 Bebek Cami Plan [17] (Bebek Cami ile planları birebir aynı olmasından dolayı şematik olarak kullanılmıştır.) 99
Çizim 3-10 Vaziyet Planı [39] 101
Çizim 3-11 Plan [17] 102
Çizim 3-12 Mihrap Cephesi [17] 103
Çizim 3-13 Vaziyet Planı [39] 104
Çizim 3-14 Plan [12] 105
Çizim 3-15 Vaziyet Planı [39] 107
Çizim 3-16 Plan [12] 108
Çizim 3-17 Giriş Cephesi [17] 108
Çizim 3-18 Vaziyet Planı [39] 110
Çizim 3-19 Plan [42] 111

Çizim 3-20 Vaziyet Planı [39] 113
Çizim 3-21 Plan [43] 114
Çizim 3-22 Vaziyet Planı [39] 115
Çizim 3-23 Plan [43] 116
Çizim 3-24 Vaziyet Planı [39] 117
Çizim 3-25 Planı [45] 118
Çizim 3-26 Vaziyet Planı [39] 119
Çizim 3-27 Plan [17] 120
Çizim 3-28 Kesit [17] 120
Çizim 3-29 Vaziyet Planı [39] 122
Çizim 3-30 Plan [VGM] 123
Çizim 3-31 Plan [12] 127
Çizim 4-1 Amber Reis Camii, Ziraat Abidesi ve Konya Lisesi Konumları [39] 130
Çizim 4-2 Osmanlı'nın Son dönemlerinde Amberreis Mahallesi Krokisi [38] 131
Çizim 4-3 Vaziyet Planı [VGM] 135
Çizim 4-4 Zemin Kat Planı [VGM] 136
Çizim 4-5 Ara Kat Planı [VGM] 137
Çizim 4-6 A-A' Kesiti, Batı Cephesi [VGM] 141
Çizim 4-7 D-D' Kesiti, Mihrap Cephesi [VGM] 141
Çizim 4-8 Giriş Cephesi Çizimi [VGM] 144
Çizim 4-9 Doğu Cephesi Çizimi [VGM] 145
Çizim 4-10 Mihrap Plan, Görünüş ve Kesiti [VGM] 148
Çizim 4-11 Tavan Planı [VGM] 151

ÖZET

Konya Amber Reis Camii ve I. Ulusal Mimarlık Dönemi Camileri İçindeki Yeri

Kübra Nur MAKAS

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Nur Urfalıoğlu

Osmanlı Devleti'nin son döneminde, Ziya Gökalp ile başlayan Türkçülük akımının da etkisiyle 1900'lü yılların başında I. Ulusal Mimarlık akımı etkili olmuştur. Akım, Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar sürmüş, yeni rejimin ilk kamusal yapıları devletin desteğiyle I. Ulusal Mimarlık üslubunu yansıtmışlardır. 1930'lara kadar etkin olan üslupta pek çok eser verilmiştir. Mimar Kemaleddin, Vedat Tek, Giulio Mongeri, Arif Hikmet Koyunoğlu gibi dönemin ünlü mimarları İstanbul ve Ankara başta olmak üzere, İzmir, Adana, Konya gibi Anadolu'nun pek çok şehrinde bu üslupta yapılar inşa etmişlerdir. Bu üslupta yapılmış olan İstanbul'da 16, Ankara'da 10, İzmir'de 6, Konya'da 7, toplamda 39 yapı incelenmiş, üslup özellikleri anlatılmıştır. Bu üsluba uygun yapılmış olan 7'si İstanbul'da olmak üzere, 12 cami tespit edilebilmiştir.

Hititlerden Osmanlıya kadar birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Konya, Anadolu Selçuklu'nun da başkentliğini yapmıştır. Kentteki anıt eserler arasında Alaaddin Camii, İplikçi Camii, Sahip Ata Camii, Hoca Hasan Camii, Taş Mescidi, Sırçalı Mescit, Selimiye Camii, Şerafettin Camii ve Aziziye Camii dikkat çeken cami örnekleridir. I. Ulusal Mimarlık Dönemi'ne gelindiğinde ise en dikkat çeken eserler, Amber Reis Camii ve Nakipoğlu Camii olmuşlardır.

Çalışma konumuz olan, Amber Reis Camii, Konya'nın Meram İlçesinde, İstasyon Caddesi üzerinde Anıt Meydanı'nda yer almaktadır. Güneyinde aynı dönemde yapılmış olan Ziraat Abidesi yer alır. Bugünkü Amber Reis Camii 1911 yılında yapılan camidir. Onun yerinde olan ilk cami ise günümüze ulaşamamıştır. Caminin türbesi 1927 yılında yol yapım çalışmaları sırasında yıkılmıştır. İlk caminin, türbesinden kalan kitabesine göre, M. 1264 yılında yapılmış olan bir Selçuklu Devri eseri olduğu bilgisine ulaşılır. Yeniden yapılan caminin kitabesine göre, eski Amber Reis Camii'nin harap olması sebebiyle 1911 yılında Konya Valisi Arifi Paşa tarafından yeniden yaptırtılmıştır. Amber Reis Camii, dış cephede çini bezemeleri, penci kemerli girişi, sivri kemerli pencereleri, geniş saçaklı kırma çatısı ile, iç mekanda ise mihrap çinileri, tavan süslemeleri ile I. Ulusal Mimarlık Dönem özelliklerini yansıtır.

Çalışma 5 ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde literatür özeti, tezin amacı ve hipotez anlatılmıştır.

İkinci bölümde I. Ulusal Mimarlık Dönemi ele alınmış, Osmanlı'nın geç döneminde I. Ulusal Mimarlık Dönemi'ne hazırlayan mimari ortamdan bahsedilmiştir. Ayrıca İstanbul, Ankara, İzmir ve Konya'daki I. Ulusal Mimari Dönemi'nin başlıca yapıları anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde, I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nde inşa edildiği tespit edilebilmiş 13 cami kataloglanarak anlatılmıştır. Dönemin camilerinin genel özellikleri ele alınarak farklılıkları ve ortak noktaları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde tez konusu olan Amber Reis Camii'nin tarihçesi, plan, cephe, süsleme özellikleri anlatılmıştır.

Beşinci bölümde ise, Amber Reis Camii'nin özellikle İstanbul'daki I. Ulusal Mimari üslupta yapılmış camiler ile karşılaştırması yapılmış ve dönem camileri içindeki yeri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amber Reis Camii, I. Ulusal Mimarlık Dönemi, Konya, Erken Cumhuriyet Dönemi Osmanlı Camileri.

ABSTRACT

Konya Amber Reis Mosque and Its Importance In Fırst National Movement's Mosques

Kübra Nur MAKAS

Department of Architecture

Master's Thesis

Adviser: Prof. Dr. Nur Urfalıoğlu

I. National Architectural Movement become effective which is influenced by Turkishism that is started with the lead of Ziya Gökalp at begining of 1900s when nit was the last term's of Ottoman Empire. The movement is last until very first years of Republic, new regime's first public constructions represent I. National Architectural Movement touch with the support of government. Many works were given with the style that is active until 1930s. Most famous architects of the times like Architect Kemaleddin, Vedat Tek, Giulio Mongeri, Arif Hikmet Koyunoğlu were built constructions among the style in most of the cities at Anatolia such as Ankara, İzmir, Adana, Konya, especially Istanbul and Ankara. A total of 39 constructions among this style where are 16 in Istanbul, 10 in Ankara, 6 in Izmir, 7 in Konya are examined and studied. 12 mosques, including 7 in Istanbul could be identified in accordance with this period.

Konya, home to many various civilizitations from Hittites to Ottomans, was also the capital of Anatolian Seljuks. Alaaddin Mosque, Iplikci Mosque, Sahip Ata Mosque, Hoca Hasan Mosque, Tas Mesjid, Sırcalı Mesjid, Selimiye Mosque, Serafettin Mosque and Aziziye Mosque are the monumets that striking examples of mosques at the city. The most remarkable monuments are Amber Reis Mosque and Nakiboğlu Mosque when it comes to I. National Architectural Movement.

Amber Reis Mosque that the subject of this study is located in Anıt Square on Istasyon Street in Konya City. Ziraat Monument (Abidesi) is located in the south of the mosque which is built at the same period. The first built mosque could not remain present day. The tomb of the mosque is collapsed in 1927 during road construction. It is known that the first built mosque was a work of Seljuk Period is constructed in 1264 A.C. according to remaining inscription of the tomb. According to the new mosque's inscription the old building of Amber Reis Mosque is rebuilt for the reason it was ruined by Konya Governor Arif Pasha in 1911. Amber Reis Mosque, represent I. National Movement from, tile art decorations outside the mosque, window and main door with lanced arch, hipped roof with large wood eaves, tile art decorations on altar and ceiling decorations from inside the mosque.

The study is consisted 5 main chapters. The literature summary, the purpose of thesis and the hypothesis are explained in the Introduction.

Second chapter of the study is mentioned I. National Architectural Movement, architectural enviroment is explained leaded up to I. National Architectural Movement at late Ottomans period. In addition, main structures in Istanbul, Ankara, Izmir and Konya of I. National Architecture Period are examined.

Third chapter of the study is about the 12 mosques are determined that have built in I. National Architectural Movement. General characteristics of mosques at that movement are attempted to reveal differences and common points by studying about.

In the forth chapter, history, plan, facade and ornamentation features of Amber Reis Mosque are described.

Last of all, fifth chapter is about to comparison of Amber Reis Mosque with the mosques have built properly I. National Architectural style particularly in Istanbul and the importance between the other mosques that have built at same period.

Key Words: Amber Reis Mosque, I. National Architectural Movement, Konya, Ottoman Mosques of Early Republican Period.

1
GİRİŞ

1.1 Literatür Özeti

Bu çalışmada, Konya'da yer alan, I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin önemli bir örneği olarak görebileceğimiz, Amber Reis Camii incelenmiş ve caminin dönem camileri içindeki yeri irdelenmiştir.

Tezin ana konusu olan Amber Reis Camii, cephe özellikleri ve yapım tarihi olarak I. Ulusal Mimarlık Dönemi'ne ait bir camidir. Bu nedenle öncelikle I. Ulusal Mimarlık Dönemi ile ilgili kaynaklar incelenmiş ve I. Ulusal Mimari Dönemi ve döneme hazırlayan ortam anlatılmıştır. Başlıca kaynaklar; Türk Sanatı (Oktay Aslanapa), Türk Sanatı Tarihi (C.E. Arseven), Modernizim ve Ulusun İnşası (Sibel Bozdoğan),

Tez çalışması kapsamında ikinci bölümde, I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin özellikleri, dönemin başlıca mimarları ve yapıları anlatılmıştır. Bölümün alt başlıklarında ise, I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin aktif olarak hissedildiği başlıca kentlerdeki dönem mimarisi ve yapıları hakkında bilgi verilmiştir. Tezin bu bölümünde yararlanılan başlıca kaynaklar, Yıldırım Yavuz'un yazmış olduğu 'Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi' kitabı, Metin Sözen ve Mete Tapan'ın '50 Yılın Türk Mimarisi' Kitabı, İnci Aslanoğlu'nun "Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı" kitabı, Afife Batur'un 'M. Vedad Tek: Kimliğinin İzinde Bir Mimar' kitabı, Afife Batur'un 'Mimar Kemalettin Yapıları Rehberi' kitabı olmuştur.

Üçüncü bölümde, I. Ulusal Mimarlık Dönemi'ndeki camiler ele alınarak, camilerin dönem anlayışına göre mimari biçimlenmesi incelenmiştir. Bu bölümde yararlanılan başlıca kaynaklar, Yıldırım Yavuz'un 'İmparatorluktan Cumhuriyet'e Mimar Kemalettin' kitabı, Afife Batur'un 'Kimliğinin İzinde Bir Mimar' kitabı, Meram Belediyesinin hazırladığı 'Yeşilin ve Medeniyetin Köprüsü Meram' kitabı olmuştur.

Dördüncü bölümde, Konya Amber Reis Camii'nin tarihi ve mimarisi anlatılmış, plan cephe, süsleme özelliklerine yer verilmiştir. Bu bölümde Konya Vakıflar Müdürlüğü'nden alınan plan, görünüş, kesitler ve Vakıflar tarafından hazırlanılan Sanat Tarihi Raporu'ndan faydalanılmıştır. Ayrıca başlıca kaynak olarak Haşim Karpuz'un 'Türk Kültür Vakıfları Envanteri Konya 42' kitabı ile İbrahim Hakkı Konyalı'nın 'Abideleri ve Kitabeleri ile Konya' kitabından faydalanılmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde, Konya Amber Reis Camii'nin I. Ulusal Mimari Dönemi Camileri içindeki yeri anlatılmıştır.

1.2 Tezin Amacı

Yapılan araştırmalar ve literatür taramaları sonucunda Konya Amber Reis Camii'nin mimari ve tarihi bilgilendirilmesi ile ilgili yeterli kaynak olmadığı gözlenmiş, bunun sonucu olarak yapıldığı dönem olan I. Ulusal Mimarlık Dönemi içindeki yeri ve önemini, o dönemde yapılmış olan diğer yapılarla karşılaştırarak ortaya koymak ve yapı ile ilgili bir kaynakça oluşturmak amacıyla bu konu çalışılmıştır.

Çalışmada, özellikle İstanbul ve Konya başta olmak üzere öne çıkan I. Ulusal Mimarlık Dönemi camileri kataloglanarak, plan, cephe, süsleme özellikleri bu kataloglarda anlatılmıştır. Kataloglanan camilerin genel özellikleri, benzerlikleri ve farklılıkları açısından ortaya konularak, dönemin camilerdeki mimari anlayışı anlatılmıştır. Konya Amber Reis Cami'nin özellikleri anlatılarak, Konya ve diğer illerdeki camilerle plan, cephe ve bezeme açısından karşılaştırması yapılmıştır.

1.3 Hipotez

Konya Amber Reis Cami'nin plan, cephe ve bezeme özellikleri açısından I. Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerini genel olarak yansıttığı ancak, iç mekandaki taşıyıcı sistem açısından farklılık gösterdiği görülmüştür. İç mekanda döneme ait olmayan ek bölümler ve cephelerde çini bezemelerin renklerinde değişikler gözlemlenmiş, bunlarında yıllar içindeki eklemeler ve restorasyonlar nedeniyle olduğu düşünülmektedir.

2
I. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ

I. Ulusal Mimarlık Dönemi'ni anlatmadan önce, Osmanlının genel mimari ilerleyişi, I. Ulusal Mimarlık Dönemi'ne hazırlayan ortamı ve mimariyi gözden geçirecek olursak;

Klasik Osmanlı Mimarlık Üslubu'nun (1501-1703) ilk örneği, 1410 yılında Yıldırım Beyazıd'ın oğullarından Musa Çelebi tarafından yaptırılan Edirne Üç Şerefeli Cami'dir. XVI. yy'da Mimar Sinan'ın başlattığı Sinan Üslubu, 17. yy. sonlarına kadar devam etmiştir. 1663 yılında inşa edilen Yeni (Valide Turhan Sultan) Cami, Sinan Üslubu ile inşa edilen klasik dönemin son eseri olarak görülmektedir. Altı ve sekiz payeli camiler, Sinan'ın öğrencileri tarafından İstanbul ve diğer şehirlerde, bir süre daha devam ettirilmiş zamanla yerini yeni üsluba bırakmıştır [1].

1699 yılında Karlofça Antlaşması ile Osmanlı devletinin gerileme döneminin başladığı ve zamanla hızlandığı tarihçiler tarafından kabul edilir [2]. Bu durum III. Ahmet zamanında, Avrupa'ya ve Fransa'ya yakınlaşmanın başlangıcı olmuştur [1].

XVII. ve XVIII. yy'da, Osmanlı devletinin toplum ve kültürel yapısındaki değişimlerin sonucu olarak mimari dilde de değişikliler olmuştur. Osmanlı Devleti batıdan her alanda faydalanma fikrini benimsemiş, bunun sonucunda da XVIII. yy.'da başlayıp XIX. Yy.'a kadar devam eden 'batılılaşma hareketi' doğmuştur. 1700' lerde III. Ahmet dönemine denk gelen batılı etkilerin sonucunda Barok ve Rokoko üslubu mimaride etkili olmuştur. Dönemin genel mimari anlayışında mekân özellikleri değişmemiş, dekoratif öğelerinde kendini daha yoğun hissettirmiştir. Bu üslubun en önemli örnekleri Nur-u Osmaniye Camii ve Laleli Camii'dir. XVII. Yüzyılın ortalarında Lale Devri ile başlayan ve Tanzimat'a kadar devam eden süreçte, Osmanlı mimarisi, Avrupa'da benimsenen Neo- Klasik, Neo-Rönesans, Neo-Gotik, Neo-Barok, Oryantalist, Eklektik ve Ampir üsluplar ile

Osmanlı mimari elemanlarının seçmeci bir tutumla birleştirilmesiyle uygulanmıştır [3].

XIX. yüzyıla kadar Hassa mimarlar ocağında yetişen ustalar tarafından yürütülen mimarlık işleri, bu dönemden sonra yabancı uyruklu ya da batıda eğitim görmüş azınlık mimarlarının eline geçmiştir [2].

XIX yy. da ise bir yandan Barok ve Rokoko tarzı devam ederken Fransa ile ilişkilerin artması ve yeni kurumların oluşması sonucunda, yüzyılın ortalarında Fransız Ampir üslubu etkili olmuştur. Ampir Üslubu, dini mimaride fazla kendini göstermemiş fakat ayrıntılarda etkisi görülmüştür. Özellikle kamu yapılarında, devlet otoritesini yansıtacak büyük yapılarda kendine özgü silüeti ile biçimlenmiştir. Fossati, Melling, Vallaury, D'Aronco gibi Avrupalı mimarlar, Balyan Ailesi gibi gayrimüslim mimarlar, Klasik Avrupa Üslubu'na dönüşen bu üslupta çok sayıda eserler vermişlerdir. Nusretiye Camii, Ortaköy Camii, Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Kuleli Kışlası gibi yapılar, en önemli örnekleridir [3] [4].

XIX. yüzyılda batıda Neo-Klasizm akımı ile cephe düzenlemesi başta olmak üzere mimari elemanlarda antik çağ öğeleri kullanılarak Seçicilik (Eklektisizm) akımı başlamıştır. Bu mimari etkilerin bir sonucu olarak batıdan gelen Gotik, Rönesans, Barok öğeler, İslami öğeler ile karıştırılarak eklektik yapılar inşa edilmiştir. Bu üslubun oluşmasında yabancı mimarların etkisi olduğu gibi özellikle Lale Devri döneminde, batının sanat ve mimari üslubunun alınmasına yönelik çalışmalar neticesinde gelişmiştir. Üslup sadece cephe ve dekoratif öğelerle sınırlı kalmış, mimari fonksiyonlarında yansımamıştır [4]. Eklektik üslup olarak da adlandırılan karma üslubun en karakteristik örneklerinden biri, İtalyan mimar Piero Montani'nin (1829-1887) 1871 yılında yaptığı Aksaray'da Pertevniyal Valide Sultan Camii'dir. Balyanların yaptığı Çırağan Sarayı (1834-41), batılı tarzındaki Neo-Klasik ve Ampir karışımı ilk saray yapısıdır ve aynı karma üsluba örnek verilebilir [3].

1840'lı yıllara kadar İstanbul'un en önemli yapıları camiler, külliyeler, kapalı çarşılar ve saraylar gibi yapılar oluşturmakta iken, XIX. yüzyılın sonunda özellikle Galata ve Pera bölgesinde inşa edilen, okul, tiyatro, kilise, apartman, elçilik

binaları ile Avrupa kenti görünümüne bürünmüştür. Batı seçmeciliğinden esinlenilmiş, çok katlı bankalar, görkemli iş hanları Galata ve çevresinde, yeni Osmanlı kent soylusunun beğenlerine göre şekillenmiştir [2].

Fransız İhtilali'nin etkisinin sonuçları sadece gayrimüslimleri değil Türk toplumunu da etkilemiştir. III. Selim Döneminden süregelen batılılışma ile yeni kavramının hep batıdan olması ve özellikle yabancı mimarlara giderek artan rağbetler sonucunda eklektik dönemde yetişen Türk mimarlarının tepki göstermesine neden olmuştur [3].

I. Ulusal Mimarlık Dönemi; Sultan II. Adülhamit'ten sonra Sultan V. Mehmet Reşat döneminde Ziya Gökalp ile başlayan milliyetçi hareketlerin sanat ve mimariye yansıması sonucunda gelişen, Türk Ulusçuluğu düşüncesinin her alanda etkisini yoğunlaştırdığı dönemdir [2].

Mimarlık terminolojisinde genellikle I. Ulusal Mimarlık Üslubu veya Neo-Klasik Osmanlı Üslubu olarak adlandırılan üslup, kendi döneminde Milli Mimari Rönesansı, Milli Mimari Üslubu gibi pek çok adla anılmıştır [4].

I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin etkin yılları, tarihçiler tarafından farklı dönemler ile ele alınmıştır. Metin Sözen ve Mete Tapan'ın '50 Yılın Türk Mimarisi' kitabında, 1910 ile 1927 yıllarını Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi olarak incelemiştir [4]. Fakat Metin Sözen ve Uğur Tanyeli'nin yazdığı 'Sanat Kavramları Sözlüğü' nde, 1910 ile 1930 yılları olarak belirtilmiştir. Sanat Kavramları Sözlüğü'ne göre, "Batı Kökenli Uluslararası Üslubun yaygınlaşması ile Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi ortadan kalkmıştır." [5]. Godfrey Goodwin'in "Osmanlı canlandırmacılığı" olarak isimlendirdiği I. Ulusal Mimari'yi, 1927'de Mimar Kemaleddin'in ölümü ile sona erdirmiştir [6]. İlhan Tekeli 'Mimar Kemalettin'in Yazdıkları' eserinde ilk söz bölümünde I. Ulusal Mimarlık Dönemi olarak isimlendirmiştir [7]. Doğan Hasol'a göre I. Ulusal Mimari, Neo-Klasik Türk Üslubu olarak isimlendirilmiş ve 1910 ile 1930 yılları arasında etkin olduğu kabul edilmiştir [8]. Yıldırım Yavuz 'Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi' kitabında, I. Ulusal Mimarlık Dönemi tanımlarken, dönemin 1908'de II. Meşrutiyetin ilanı ile başladığını

belirtmiş ve 1930'larda sona erdiğini söylemiştir. Fakat kitabın ilerleyen kısımlarında, I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin 1900 ve 1927 yılları arasında etkin olduğunu ifade etmiştir [2]. Bu değerlendirmeler ışığında I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin 1900'lerin başları ile 1930'lar arasında etkin olduğunu anlıyoruz ve yaklaşık yıl farkları olsa da yapıların tipolojilerine göre dönemin özelliklerinden yola çıkarak I. Ulusal Mimarlık Dönemi'ne dahil edebiliyor ya da dönemin dışında tutabiliyoruz. Bu çalışmada; 1908 ile 1930 yılları arasındaki yapılar döneme dahil edilecek ve I. Ulusal Mimarlık Üslubu olarak anılacaktır.

I. Ulusal Mimarlık Üslubu, Ankara başta olmak üzere tüm kentlerde ve dönemindeki hemen hemen bütün mimarlar tarafından uygulanmıştır. Dönemin hükümeti bu hareketi teşvik etmiş, okul, kışla, tren istasyonu vb. yapıların bu üslupta yapılmasını istemiştir [9].

Metin Sözen'e göre; "Türkçülük akımı sanatta, özellikle mimaride hissedilmiş, Avrupa'daki gelişmelerden uzak bir şekilde, Osmanlının klasik devri dini yapılarındaki dekoratif öğelerindeki mimari biçimlenme vücut bulmuş, ulusal bir mimari yaratılmaya çalışılmıştır. Bu davranış yabancı mimarlar tarafından da benimsenmiştir."

Yıldırım Yavuz'dan aktarılan, "Çöküntü yıllarının bunalımlı ortamında gelişen Türkçülük akımının coşkusuyla tasarlanan ve kudretli Osmanlı geçmişine duyulan özlemi gidermeyi amaçlayan bu yapıtların, tarihi Osmanlı mimarisinden esinlenmiş yüzey düzenlemelerinin ardında, yine de 19. Yüzyıl Avrupa'sında geçerli olan bir tarihçilik anlayışının egemen olduğu görülmektedir." [2].

Sibel Bozdoğan'a göre I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nde, "Temel fikir, Klasik Osmanlı mimarisinden alınan dekoratif unsurları (özellikle yarımküre şeklindeki Osmanlı kubbeleri, destekleyici dirsekleri olan çatı konsolları, sivri kemerler ve tezyini çini dekorasyonu) ile yeni inşaat tekniklerini (betonarme, demir ve çelik) birleştirmekti." [10].

I. Ulusal Mimarlık akımın öncüleri Mimar Kemaleddin Bey ve Vedat Tek'tir. Başlattıkları bu üslubu Cumhuriyet'in ilk yıllarında da sürdürmüşlerdir. İki mimar da eğitimlerinin bir döneminde Avrupa'da bulunmuş, döndüklerinde Osmanlı'nın

kargaşa ortamının bir uzantısı olan mimarlığı yabancı etkilerden arındırmayı amaçlamış fakat bunu Avrupa'da edindikleri seçmeci anlayış doğrultusunda, Türk tarihine dönük bir derlemecilik ile yapmaya çalışmışlardır [11]. Bu üslubu destekleyen diğer önemli mimarlar; Mimar Muzaffer, Arif Hikmet Koyunoğlu, Ahmet Kemal, Tahsin Sermet, Ali Talat, Falih Ülkü, Necmettin Emre ve İtalyan Giulio Mongeri olmuştur.

Üslup sadece cephelerde aranmış ve bunun sonucunda planlar ikincil durumda kalmıştır. Bununla ilgili Behçet Ünsal dönemin iki ünlü mimarının düşüncelerini şu şekilde vermiştir; "Planda Türklüğün ne olduğu belirlenmemişti. Mongeri, 'Planları değil evvela fasadları görelim' derdi. Zira mimari, fasad sanatçılığı olarak yorumlanıyordu. … Vaziyet planı ise pek aranmazdı. Vedat Bey, 'Siz iyi bir proje yapmaya bakın, iyi proje nereye olsa uyar' demişti." [11].

Mimar Kemaleddin Bey (1870-1927); Dönemin önde gelen mimarlarından Mimar Kemaleddin Bey, Hendese-i Mülkiye'de mimarlık-mühendislik eğitimi almıştır. Okulu bitirdikten sonra, eğitim aldığı süreçte hocası olan Prof. Jachmund yanında asistan olarak 4 yıl boyunca çalışmış, bu süreçte okul dışında özel bir büro açarak, ilk yapıtlarını tasarlamıştır. İlk döneminde, İstanbul'un çeşitli yerlerinde ahşap konutlar tasarlamıştır. Bunun bir örneği halen ayakta olan, Ortaköy'de koru içinde Sultan Reşad Köşkü'dür. Sonrasında Berlin'de 2 yıl mimarlık eğitimi almış 2 yıl kadar da çeşitli ofislerde çalışmıştır. Ülkeye döndükten sonra Hendese-i Mülkiye'de görevine devam etmiştir. 1901 yılında Harbiye Nezaretinde göreve başlamıştır. II. Meşrutiyet öncesinde, mimarın son ahşap yapıtı olan Çamlıca'da Ahmet Ratip Paşa için konak tasarlamıştır. Konak büyüklüğü ve görkemli merdiven holüyle dikkat çekmekte, biçimlenmesinde ise, o dönemde moda olan 'Art Nouveau' akımından izler taşımaktadır.

Mimar bir yandan Hendese-i Mülkiye'de derslerine devam ederken, Sanayi-i Nefise Mektebi'nde de mimarlık dersleri vermeye başlamıştır. Bu okullarda ulusal mimarlık ile ilgili düşüncelerini işleyecek ortam bulmuş, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ve Meşrutiyet'ten sonra ulusal görüşleri destekleyen mimarları kendi fikirleri doğrultusunda yetiştirmiştir. 1909 yılında Evkaf Nezaretinin başındaki

Halil Hamdi Hammadde Paşa, vakıf onarımları için inşaat ve tamirat müdürlüğü kurmuş, bu müdürlüğün başına ise Kemaleddin Bey'i getirmiştir. Vakıflar'daki görevi, kentin önemli eski eserlerinin büyük ya da küçük kapsamlı onarımı olmuştur. Bu onarımların neticesinde, Ulusal mimarlık anlayışınının gelişmesini sağlayan bilgileri edinmiştir. Daha sonra tamirat müdürlüğü, büyük bir mimarlık ve inşaat bürosu olarak çalışmaya başlamış ve yeni yapıların tasarım ve inşaası ile ilgilenmiştir. Kemaleddin Bey'in mimarlık açısından en verimli dönemi 1909-1919 arasındaki on yıl olmuştur. Yapıtlarının çoğunu 1910, 1911 yıllarında tasarladığı, özgün belgelerin tarihlerinden anlaşılmaktadır. Bunların içinde mimari özelliklerini ileride anlatacağımız; Vakıfların yaptırdığı 7 büyük iş hanı, Bebek Bostancı ve Bakırköy camileri, Bostancı, Ayazma ve Reşadiye Okulları bulunmaktadır.

1923 yılında Mescid-i Aksa ve Ömer Camii'nin Kudüs'te onarımlarını gerçekleştirmiştir. Döndükten sonra Ankara'da, Gazi İlk ve Orta Muallim Mektebi (Gazi Eğitim Enstitüsü) yapılarını tasarlamıştır [2].

Mimar Vedat Tek (1873-1942); Dönemin önemli ikinci mimarı Vedat Tek, Paris Ecole des Beaux-Arts'da mimarlık eğitimi almış, 1900'lerin başlarında ülkeye döndükten sonra Sirkeci'de büro açarak ilk çalışmalarına başlamıştır. Sultan Reşad döneminde Şehremaneti Posta ve Telgraf Nezareti mimarlığında çalışmış, devlet başmimarlığına getirilmiştir. Sanayi-i Nefise Mektebi ve Yüksek Mühendislik Mektebi'nde mimarlık dersleri vermiştir. İlk uygulamaları arasında İstanbul Topkapı dışında bir çiftlik binası ve Şehremaneti Kantar Müdüriyeti'ne ait bir iskele bulunmaktadır.

İstanbul'da Posta ve Telgraf Nezareti Binası, Sultanahmet'te Tapu ve Kadastro Binası, Aksaray'da Valide Mektebi, Defter-i Hakani Binası, Vedat Tek Evi, Tayyare Şehitleri Abidesi, Haydarpaşa İskele Binası, Moda İskele Binası, Ankara'da II. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci Cumhurbaşkanlığı Köşkü Ekleri yapıları en önemli yapıları olmuştur [12].

2.1 İstanbul'da I. Ulusal Mimarlık Dönemi

I. Ulusal Mimarlık Dönemi üslubunun ağırlıklı olarak uygulandığı İstanbul'da, Ankara'nın aksine Cumhuriyet'in teşvikiyle değil, fakat benzer biçimde yeni yönetim şeklinin ve tanzimat düşüncesinin etkisiyle biçimlenmiştir [13]. Dönemin İstanbul'daki önemli başlıca yapıları şöyle sıralanabilir: Dördüncü Vakıf Hanı (1911-1926), Laleli Harikzedegan (Tayyare) Apartmanları (1922), Sultan V. Mehmet Reşat Türbesi (1911), Üsküdar-Ayazma Sultan III. Mustafa Mekteb-i İptidaisi (1917), Medresetü'l Mütehassisin (Sultan Abdülhamid-i Evvel Medresesi) (1917), Medresetü'l Kuzat (1913), İstanbul Gureba Hastanesi (1911-1943), Posta ve Telgraf Nezareti Binası (1905), Vedat Tek Evi II (1913), Tayyare Şehitleri Abidesi (1914), Mes'adet Hanı (1915), Milli Emlak Dükkanları (1914-1916), Haydarpaşa İskele Binası (1917), Defter-i Hakani Binası (Tapu ve Kadastro) (1908), Abide-i Hürriyet Anıtı (1911), Mongeri Evi (Bozlu Holding) (1925).

Dördüncü Vakıf Hanı (1911-1926); İstanbul, Bahçekapı'da yer alan yapı, I. Abdülhamid Medrese ve Türbe'sinin karşısında, I. Abdülhamid Külliyesi İmareti'nin yerine yapılmıştır. Mimar Kemaleddin'in başyapıtı olarak görülmektedir. Yapımına 1911 yılında başlanan fakat Balkan ve Birinci Dünya Savaşları nedeniyle uzaması sonucu yapı, ancak Cumhuriyet'in ilanından sonra 1926 yılında tamamlanmıştır. S. Çetintaş'tan edinilen bilgiye göre, "İstanbul'un işgal yıllarında dışı tamamlanmış içi yarım olan Han, Fransız askerleri tarafından 'Caserne Victoire' adıyla karargâh olarak kullanılmıştır" [14].

Bodrumla birlikte yedi katlı olarak tasarlanan yapı, çelik iskelet sistemi ile yapılmıştır. Çatısı çelik makaslarla gerçekleştirilen kırma çatıdır. Yapının ön ve yan yüzeyleri kesme taş ile sıvanmış, bölme duvarları ve arka yüzeyi tuğla ile örülmüştür. Arka yüzeyi yalın bir şekilde bırakılmıştır.

Planı, çok kenarlı yamuk bir arsa üzerine yapılmış olduğundan karmaşık bir plan düzeni sergiler (Çizim 2.1). Özellikle arka bölümü arazi biçimine uyum sağlamak amacıyla kademelenerek genişlemektedir. Pasajın içinde 148 kiralık büro bulunmaktadır. Pasaj girişlerinin ve köşelerin üzerine gelen odalar kapalı cumbalar şeklinde dışarı doğru taşırılarak vurgulanmış, köşelerde çatı düzeyinde

üzeri soğan kubbe örtülü birer oda tasarlanarak, köşe kulesi görünümü verilmiştir (Şekil 2.2).

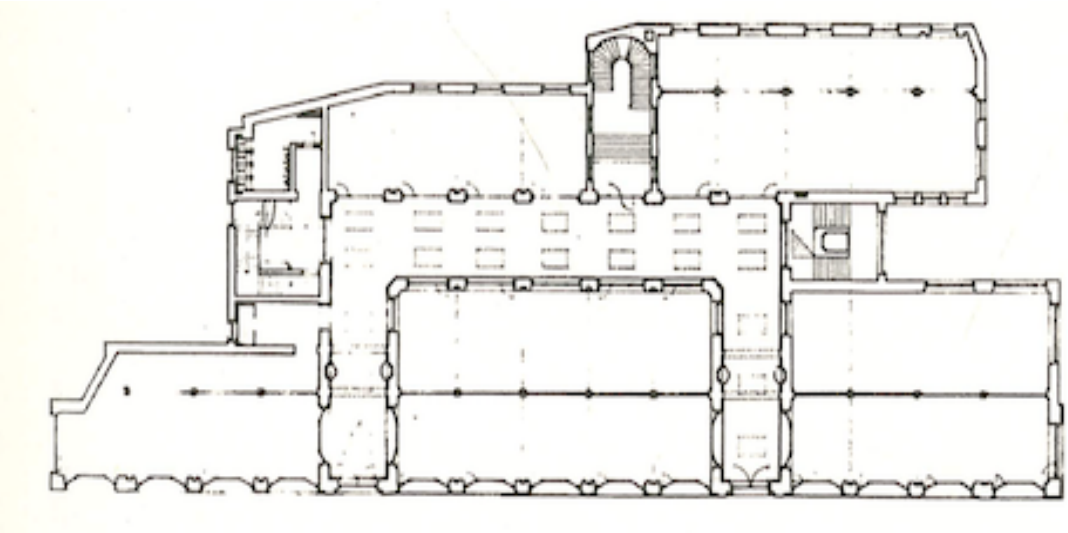

Çizim 2-1 Dördüncü Vakıf Hanı Zemin Kat Planı [15]

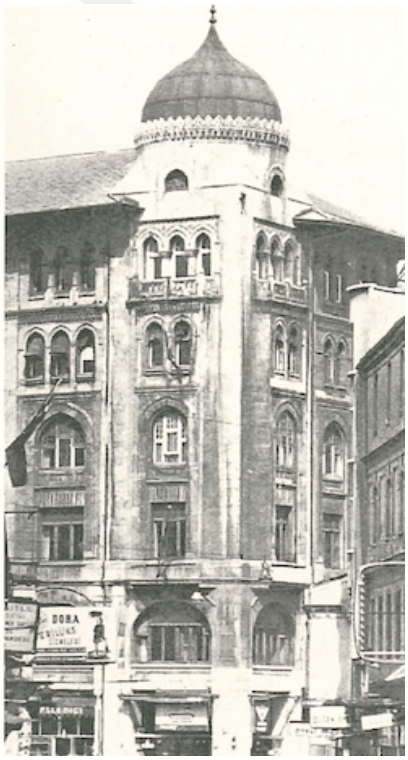

Şekil 2.1 Dördüncü Vakıf Hanı Genel Görünüşü [15], **Şekil 2.2** Köşe Kuleleri [15]

Şekil 2.3 Günümüzdeki Hali, **Şekil 2.4** Giriş Üzerindeki Çıkmalar

Zengin bir biçimde bezenmiş ön cephede (Şekil 2.4), dükkân aralarında asma kat döşemesi düzeyinde bezemeli kare levhalar, çıkmaların altındaki mukarnas konsol öğeleri, kemer köşelerine ve kilit taşları üzerine rozetler yapılmıştır. Birinci ve dördüncü kat döşemeleri düzeyinden geçen sürekli taş kuşaklarla yatay yönde üç bölüme ayrılmıştır. Pencerelerde cephede ağırlıklı olarak Osmanlı klasik döneminde de görülen penci kemerler kullanılmıştır. Fakat zemin katta dükkan açıklıklıklarının üzerinde yarım daire Roma kemeri kullanılmıştır. Dördüncü kat pencere kemerlerinin alınlıklarında çini kullanımı gözlenmektedir [2].

Laleli-Harikzedegan (Tayyare) Apartmanları (1922); İstanbul, Laleli'de, Laleli Camii'nin karşısında, dörtgen yapı adası üzerinde yaptırılmışlardır. Kemaleddin Bey'in İstanbul'daki son yapısı olan Harikzedegan Apartmanları (Şekil 2.6), 1918 yılında gerçekleşen Fatih yangınında evlerini kaybeden yangınzadeler (harikzedegan) için bağış yoluyla yaptırılmışlardır. 1926'da Türk Hava Kurumu'na devredildikten sonra Tayyare Apartmanları olarak anılmışlardır [2].

Betonarme iskelet sistemin İstanbul'daki ilk örneklerinden biri olma özelliği taşır [15]. Dolgu duvarları tuğla ile yapılmış, üzerleri, kiremit kaplı, betonarme, kırma çatı ile örtülmüştür. Çatı araları ile birlikte altışar katlı, ortaları avlulu dört bloktan

oluşan yapıda (Çizim 2.2) toplam 124 daire, 25 dükkân birimi bulunmaktadır. Ordu Caddesi'ne bakan ön iki blokta, arsa büyüklüğü nedeniyle dükkanlar ikişer kat yüksekliğindedir. Yapıyı içeriden dolaşan merdiven ve balkonlar aracılığıyla katlara ve dairelere ulaşım sağlanır. (Şekil 2.5)

İki kat yüksekliğindeki dükkân açıklıkları basık kemerlerle, birinci kat pencereleri dikdörtgen açıklıklar olarak bırakılmış, ikinci kat pencereleri ise yarım daire kemerlerle geçilmiştir. Cephede bazı odalar birinci kat düzeyinden başlayarak, yarım altıgen ya da dikdörtgen planlı, kapalı cumbalar biçiminde yapı yüzeyinden dışarı ve genel saçak düzeyinden yukarı doğru taşırılmıştır [2]. Saçak düzeyinden taşırılan bölümlerin üzeri barok dalgalı saçak motifi ile örtülmüştür [16].

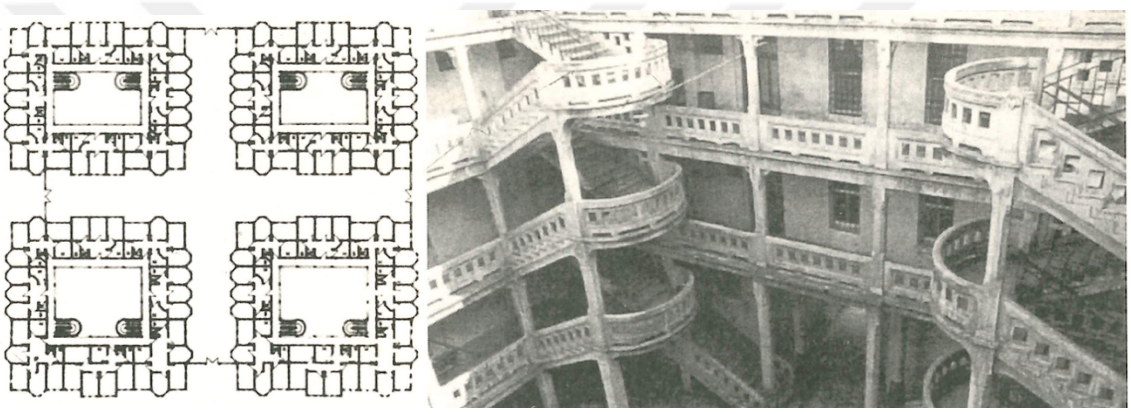

Çizim 2.2 Harikzedegan Apartmanları Plan [15], **Şekil 2.5** Avlu İçindeki Balkonlar [15]

Şekil 2-6 Harikzedegan Apartmanları Genel Görünüşü [15]

1985 yılında otele çevrilmiş ve binaların arasındaki avlunun üzeri cam tonozlar ile örtülerek otel lobisi ve restoranlar için kullanılmıştır [15].

Şekil 2.7 Günümüzdeki Hali

Sultan V. Mehmed Reşad Türbesi (1911); İstanbul, Eyüp'te vapur iskelesinin kuzeybatısında yer alan yapı, Kemaleddin Bey'in Vakıflar'da çalıştığı dönemde ilk tasarladığı yapılardan biri olma özelliği taşır. Sultan V. Mehmet Reşad tarafından ölümünden kısa bir süre önce 1911-1912 yıllarında yaptırıldığı düşünülmektedir [16].

Sekizgen planlı (Çizim 2.3), üst örtüsü kurşunla kaplanmış kubbeli türbe, bir buçuk metre yüksekliğindeki kaide üzerine oturtulmuştur. (Şekil 2.8) Girişin iki yanında, yapının yaklaşık yarı yüksekliğinde üstleri yarım kubbe ile örtülü üçgen planlı odacıklar bulunmaktadır. Mermer merdivenlerle çıkılan, taç kapı görünümünde, iki yanında mukarnaslı sütunların olduğu, penci kemerli giriş kapısı Haliç yönündedir. Kesme küfeki taşıyla yapılmış ve kapı pencere ve döşemelerinde beyaz mermer kullanılmıştır [2].

İç mekânda (Şekil 2.10), duvarlarındaki Kütahya çinileri tüm mekânı kaplamış, kubbe içinde kalem işi Rumi motifleri, renkli mermerleri ile klasik dönem Osmanlı vurgusu yoğun şekilde hissedilmektedir. Kabartma Rumi motifler taç kapı ve alt bölüm pencerelerinde süslenmiş, altlarına mukarnaslı silmeler yapılmıştır [2].

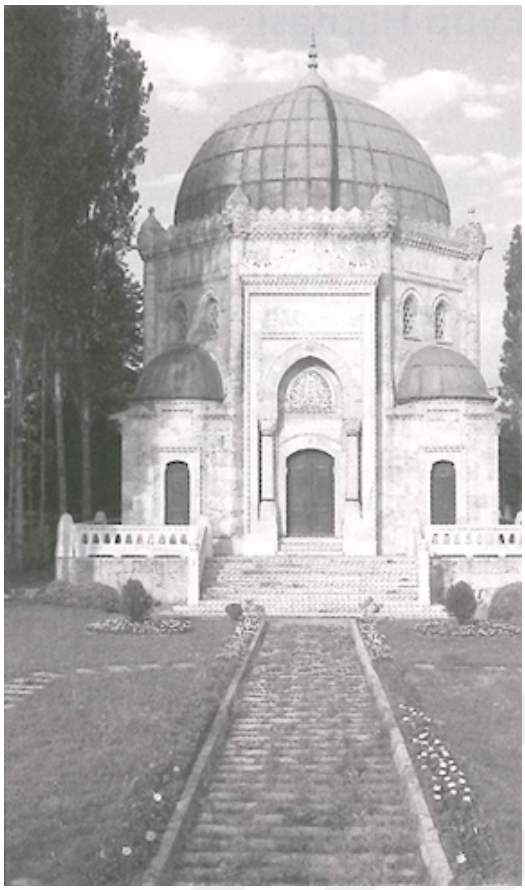

Şekil 2.8 V. Mehmet Reşat Türbesi Genel Görünüşü [16], **Şekil 2.9** Giriş Kapısı [17]

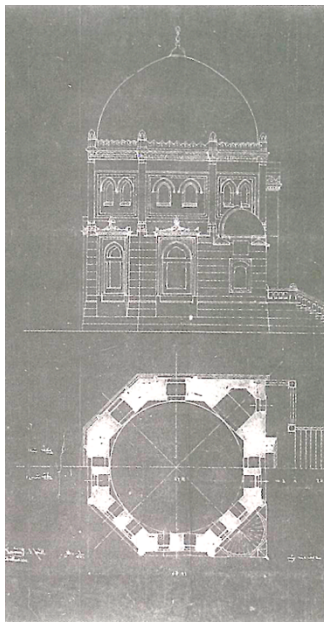

Şekil 2.10 İç Mekân Görünüşü [17], **Çizim 2.3** Sultan V. Mehmet Reşat Türbesi Plan ve Görünüşü [16]

Üsküdar-Ayazma Sultan III. Mustafa Mekteb-i İptidaisi (1917); Sultan III. Mustafa tarafından 1757-1760 yıllarında birlikte yaptırılmış olan Ayazma Cami ve camiye bağlı yanındaki ahşap okulun eski, bakımsız ve gereksinimleri karşılayamayacak durumda olmasından dolayı yerine yeniden 1917 yılında, Mimar Kemaleddin tarafından tasarlanmıştır. Yapımına 1913'te başlanıldığı düşünülüp savaş nedeniyle yapımı uzun sürmüştür. Kitabesinde okulun Müdafaa-i Milliye tarafından yaptırıldığı yazmaktadır [2].

Bodrumla birlikte altı derslikten oluşan yapı, yığma tuğla duvarlı ve volta döşemelidir. Üzeri kiremit kaplı kırma ahşap çatıyla örtülüdür. Düz iki ucu açık bir koridor ekseninde üç derslik, toplantı salonu, kitaplık odasından oluşur (Çizim 2.4). Giriş katında ek olarak müdür odası ve tuvaletler bulunmaktadır [16].

Giriş cephesinin (Şekil 2.11), orta bölümü yapı yüzeyinden dışarı ve saçak yüzeyinden yukarı doğru taşırılarak vurgulanmış, basık kemerli giriş kapısı profilli bir silme çerçeve içine alınmıştır. Üst katın dikdörtgen penceresinin üzeri dikdörtgen silmeler ile ve giriş katın sivri kemerli pencereleri sivri kemerli silmelerle işlenmiştir (Şekil 2.12).

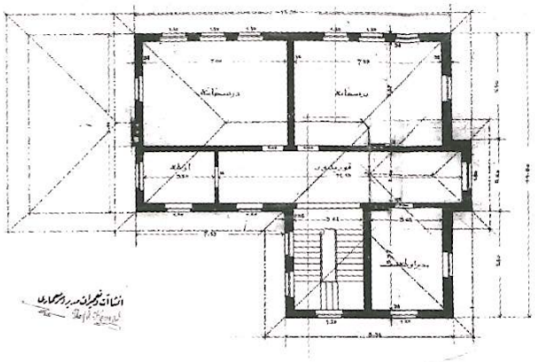

Çizim 2.4 Sultan III. Mustafa Mekteb-i İbtidaisi Planı [16], **Şekil 2.11** Giriş Cephesi [16]

Şekil 2.12 Sultan III. Mustafa Mekteb-i İbtidaisi Genel Görünüşü [17]

Sultan Abdülhamid-i Evvel Medresesi (Medresetü'l Mütehassisin) (1917); İstanbul Yavuz Selim'de, eski Yavuz Selim İmareti'nin yerine yaptırılmış olan Medrese'nin, 1917'de yapımının tamamlandığı üzerindeki tarihli yazıttan anlaşılmaktadır. Bodrum üzerinde iki kattan oluşan 'L' planlı yapı (Çizim 2.5), 1924'de Cumhuriyet Kız Lisesi olarak kullanılmaya başlanmış, 1950'lerde geçirdiği bir onarım sırasında, kısa bir kanadın eklenmesi ile, bir kenarı kısa 'U' planlı bir yapıya dönüştürülmüştür. Sonradan yapılmış bu bölümde öğretmen odaları yerleştirilmiştir. Bu tarihten sonra Yavuz Selim Kız Enstitüsü olarak kullanılmıştır [2].

Mimar Kemaleddin'in tasarladığı yapıda, geleneksel medrese mimarisinden farklı olarak, avlu, revaklar, hücreler ve dershane artık yoktur. Medrese okul gibi tasarlanmıştır. Yapı, yığma tuğla duvar sistemiyle yapılmış, döşemelerde çelik kirişler kullanılmıştır. Çatısı kiremit kaplı, ahşap ile örtülüdür. Genel olarak yalın bir görünüme sahip olan okulun, üst katta taş payeleri, sivri kemerli pencereleri, eliböğründeler ile taşınan saçakları, tüm yapıyı gezen sürekli taş silmeleri ile klasik dönem öğelerinden izler taşımaktadır (Şekil 2.13). Geniş merdivenlerle ulaşılan girişin üzerini bezemeli geniş bir saçakla örtülüdür (Şekil 2.14) [16].

Şekil 2.13 Medresetü'l Mütehassisin Genel Görünüşü [17]

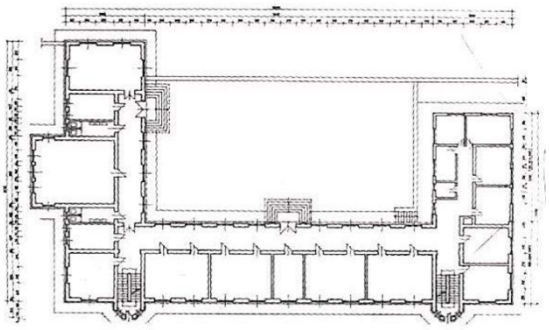

Şekil 2.14 Giriş Kapısı [16], **Çizim 2.5** Medresetü'l Mütehassisin Plan [16]

Medresetü'l Kuzat (1913); İstanbul Beyazıt'ta, İstanbul Üniversitesi Merkez Binası karşısında yer alan yapıyı Mimar Kemaleddin tasarlamıştır. Cumhuriyet'ten sonra medreselerin kapatılması sebebiyle 1924'de İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kadıları ve vekilleri eğitmek

amacıyla 1854'de 'Muallimhane-i Nüvvab' adıyla açılmış ve çok yetersiz olması nedeniyle, 1910'da Medresetü'l Kuzat ismi ile değiştirilerek 1913 de ise yeni yerinde yaptırılmıştır [2].

Bodrumla birlikte 4 katlı olan yapı, putrelli volta döşemeli, tuğladan yığma duvarlı olarak tasarlanmıştır. Temel duvarları, merdivenler, pencere kemerleri, katları ayıran silmeler taş ile inşa edilmiştir [16]. Kiremit kaplı kırma ahşap çatıyla örtülmüştür. Bir kolu daha kısa bir U şeklinde tasarlanmış (Çizim 2.6), katlar arası bağlantı yapının ortasına yerleştirilmiş, dışarıya doğru kavislenen merdiven ile sağlanmaktadır. Merdiven kovasından Penci kemerlerle geçilmiş geniş açıklıklarla koridorlara bağlanmaktadır (Şekil 2.15).

Yalın bir dış görünüme sahip yapıda (Şekil 2.16), zemin ve birinci kat döşemeleri hizasından geçen sürekli taş silme şeritler ile cephe yatay yönde üçe bölünmüştür. Zemin ve birinci katta penci kemerlerle geçilmiş üçlü pencereler kullanılmış, üst iki katın pencereleri ise yüzeyden girinti yapan panolar içine yerleştirilmiştir. Yalnızca girişinde (Şekil 2.17) bezemeler kullanılan giriş kapısı, iki yanındaki pencerelerin penci kemerli köşelerine çiçek biçiminde rozetler yapılmış, üzerindeki silmelerin birleşme noktalarına palmetler yerleştirilmiştir [2].

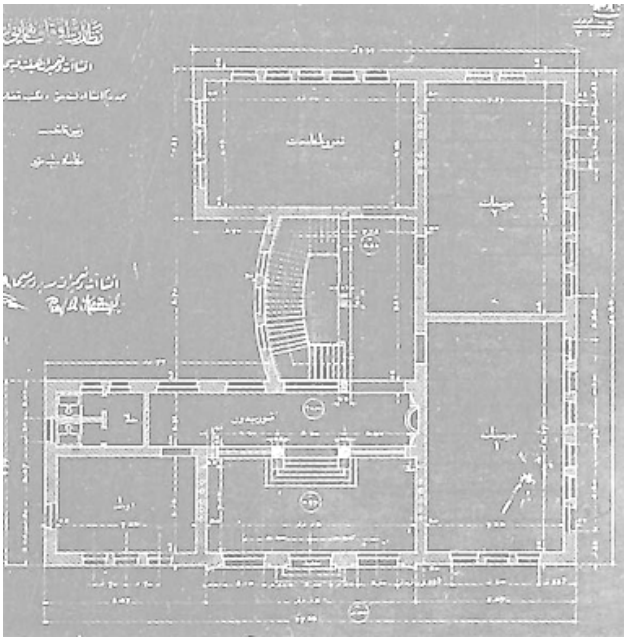

Çizim 2.6 Medresetü'l Kuzat Plan [16], **Şekil 2.15** İç Mekân Merdivenler [17]

Şekil 2.16 Medresetü'l Kuzat Genel Görünüşü [18]

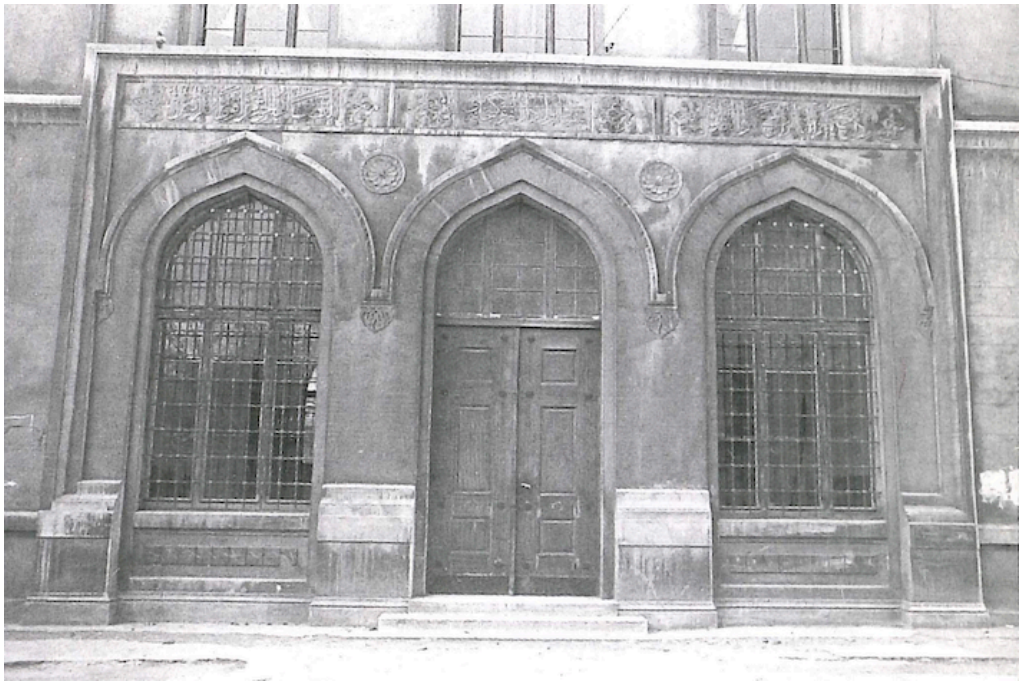

Şekil 2.17 Giriş Kapısı 1970 [17]

İstanbul Gureba Hastanesi (1911-1943); İstanbul, Yenibahçe'de, Sultan Abdülmecid'in annesi Bezm-i Alem Valide Sultan tarafından 1848'de yapılan, eski Bezm-i Alem Gureba-i Müslimin binasına ek olarak 1911'de Mimar Kemaleddin tarafından yapımına başlanmış, Balkan Savaşı nedeniyle yapımı durdurulmuş, 1913 yılında yeniden başlanmış ve poliklinik ve 5 hasta pavyonu bitirilmiştir. I. Dünya Savaşı nedeniyle yapımı tekrar durdurulmuş, fakat özgün projedeki altıncı pavyon hiçbir zaman yapılamamıştır. Savaş yıllarında boş duran hastane, 1918 Fatih yangınından sonra bir süre konut olarak kullanılmıştır. Kentin işgali sırasında Amerikalılar tarafından hastane olarak açılmak istenmiş, bunu önlemek amacıyla pavyonlardan biri aceleyle bitirilerek eski hastanenin hastalarının bir kısmı bu bölüme taşınmıştır. 1925'te ilk biten bu pavyon Kuduz Enstitüsüne verilmiş, diğer pavyonlarda 1945'e kadar tamamlanarak Tıp Fakültesi olarak kullanılmaya başlanmıştır [16].

Bodrumla birlikte dörder katlı beş adet pavyon ile 4 katlı bir poliklinik ve servis yapılarından oluşur. Dikdörtgen bir iç bahçeyi çevreleyerek yapılan hastane, farklı seviyelerdeki iki ayrı set üzerine yapılmış, poliklinik ve idare binası Millet Caddesi'ne yakın olan birinci sette, hasta pavyonları ise arkadaki daha alçak seviyedeki sette bulunmaktadır (Çizim 2.7).

Hastanenin girişindeki poliklinik binası diğer pavyonlara göre daha özenle tasarlanmış, hasta pavyonlarına doğru bakan cephesinin iç köşelerine yerleştirilmiş odalar saçak seviyesinin üzerine çıkarılarak üst kısmı sekizgene dönüştürülmüş, üzerine sekiz yüzlü sivri kubbeler yerleştirilerek kule görünümü verilmiştir (Şekil 2.18).

Poliklinik binası girişlerinde, sepet kulpu kemerli kapısı ve geniş bir saçak bulunur (Şekil 2.19). Zemin ve ikinci kat pencereleri penci kemerlerle desteklenmiş, birinci kat pencereleri dikdörtgen bir şekilde bırakılarak cephelerde simetrik bir kurgu yaratılmıştır. Payandalarla desteklenen, altı geometrik bezemeler ile süslenmiş geniş ahşap saçak ile desteklenen tüm binaların üzeri, kiremit kaplı, ahşap, kırma çatı ile örtülmüştür [17].

Şekil 2.18 Kule Görünümü Verilmiş Köşeler [16], **Şekil 2.19** Giriş Cephesi [17]

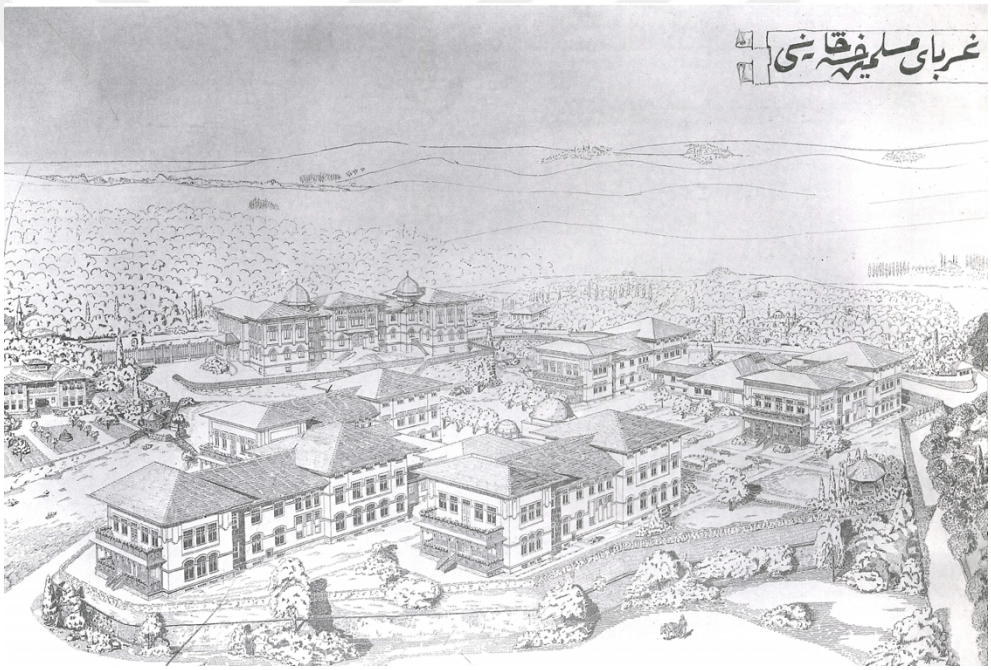

Çizim 2.7 Gureba Hastanesi Mimar Kemaleddin Bey'in Kuşbakışı Genel Görünüş Çizimi (VGM) [17]

Posta ve Telgraf Nezareti Binası (1905); I. Ulusal Mimari'nin ilk örneklerinden biri olan olan bina, aynı zamanda Mimar Vedat Tek'in de ilk yapıtıdır. (Şekil 2.20) [15]. Eminönü'ndeki Postane-i Amire ile Alay Köşkü yanındaki Telgrafhane-i Amire'nin yetersiz kalması ve hizmetlerin ayrı binalarda aksama ve sıkıntı yaratması üzerine bir yapıda birleşmesi amacıyla, Sultan Abdülhamit'in emriyle Sirkeci'de yeni bir postane yapımı için girişimlere başlanmıştır [12].

Yapıda putrelli döşeme tekniğinin yanısıra, özellikle hol ve üzerini örten metal strüktürün boyut ve tasarım olarak büyüklüğü, yapının dönemine göre ileri yapım teknolojisine sahip olmasını sağlamıştır. Ayrıca iç konfor olarak döneminin ötesinde olan, merkezi ısıtma ve havalandırma sistemi kurulmuştur.

Postanenin merkezinde 30m x 19m büyüklüğünde bir orta hol bulunmaktadır (Şekil 2.24). Posta ve Telgraf bölümüne ait birimler bu orta holün etrafında biçimlenmişlerdir (Çizim 2.8). Uzun kenarı direk bağlantılı olarak, dar kısmı ise bir aks içeriden dönerek tüm birimleri açık bir koridor sistemine bağlanmıştır. Üç kat boyunca yükselen görkemli orta hol, renkli cam ile süzülen ışıkla aydınlanır. Zemin katta posta merkezine ve teknik sisteme ait odalar, üst katta ise Nezaret bürolarına ait birimler bulunmaktadır. Ön cepheye bakan yüzünde koridorun iki ucunda büyük anıtsal merdivenleri bulunmaktadır (Şekil 2.21). İki ucunda bulunan kuleli çıkmalarından biri Sultan'a, diğeri Posta ve Telgraf Nazır'ına ayrılmıştır (Şekil 2.23).

Simetrik olarak düzenlenmiş olan cephesi (Şekil 2.21), yontma taş ve mermerden oluşur. Kulelerde ve girişte almaşık taşlı Osmanlı kemerleri, mukarnaslar ve kemer aralarını dolduran veya şeritler halinde uzanan çini bezemeleri bulunur. Korent başlıklı sütunları ve beş kemerle açılan girişi, kulelerle vurgulanan anıtsallığı devam ettirir [12].

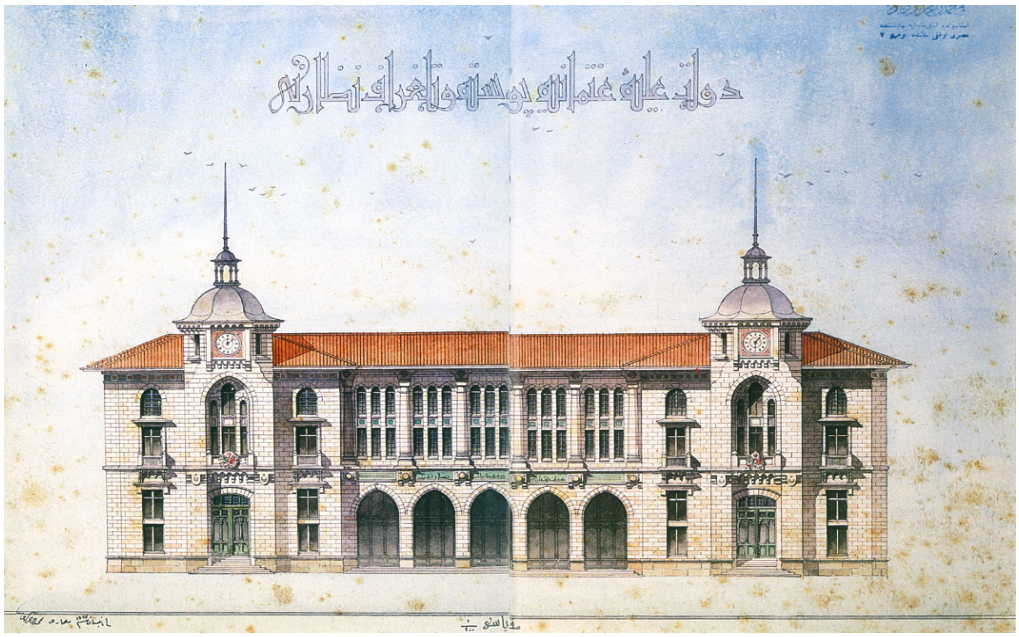

Şekil 2.20 Posta ve Telgraf Nezareti Binası (İ.Ü Nadir Eserler Albümü) [12]

Şekil 2.21 Giriş Cephesi [15], **Şekil 2.22** Köşeden Genel Görünüşü [15]

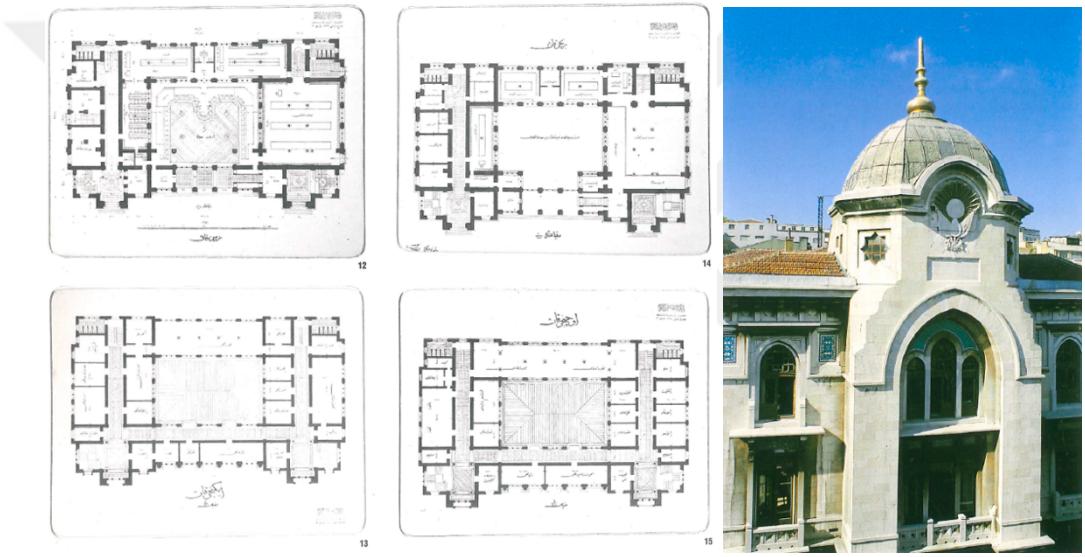

Çizim 2.8 Posta ve Telgraf Nezareti Binası Zemin, 1,2 ve 3. Kat Planları [12], **Şekil 2.23** Kubbeler [12]

Şekil 2.24 İç Salon [12], **Şekil 2.25** Merdivenler [12]

Vedat Tek Evi II (1913); İstanbul, Nişantaşı'nda, Vali Konağı Caddesi ile Süleyman Nazif Sokağı'nın kesiştiği köşede yer alan yapı, Vedat Tek'in kendi için tasarladığı ikinci konuttur. Beş yıl arayla inşa edilen konutlar, aynı caddede bitişik olmalarına rağmen mimari üslup olarak pek çok farklılık içerirler. Üçgen bir köşe parselinde tasarlanan yapı aynı zamanda eğimli bir zemin üzerindedir (Çizim 2.9). Valikonağı Caddesi cephesinde bulunan giriş ve kemerli alınlıkla ayrılan düşey eksen yapının kişisel olarak Vedat Bey'e ayrılan bölümüdür. Girişin üstü çalışma odası ve ikinci kat ise özel yatak odası olarak düşünülmüştür.

Üç kattan oluşan yapının her bir katı farklı pencere biçimlenmelerine sahiptir. Ev bölümü çıkma ve saçaklarla belirginleştirilmiştir. Giriş kapısının, salon ve üst kat çıkmalarının üstlerinde saçaklar yer alarak gölgeli alanlar yaratır (Şekil 2.26). Süleyman Nazif Sokağı ile Valikonağı'na bakan cephedeki pencere biçimleri birbirlerinden farklıdır.

Yapının, girişinin atnalı kemerli çerçevesi, birinci katın sivri kemerli üst pencereleri, ikinci katın geleneksel üst pencereli düzenlenişi, çini motifler gibi öğeler milli mimari üslubuna özgü öğeleridir (Şekil 2.27) [12].

Şekil 2.26 Vedat Tek Evi II Genel Görünüşü [15]

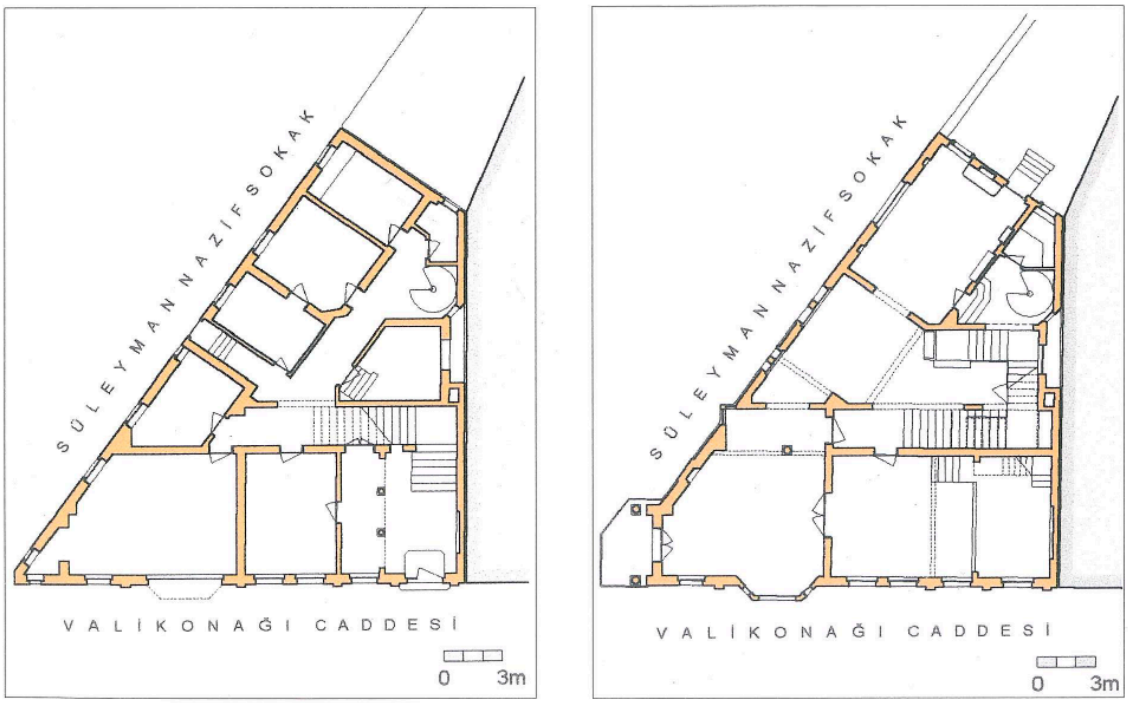

Çizim 2.9 Vedat Tek Evi II Zemin ve Birinci Kat Planı [12]

Şekil 2.27 Giriş Cephesi [19]

Tayyare Şehitleri Abidesi (1914); Temeli 2 Nisan 1914 yılında atılan Abide, Osmanlı Devleti'nin havacılık konusundaki ilk girişiminin öncüleri olan Fethi, Sadık Bey ve Nuri Bey'in anısına dikilmiştir. 1914'te, iki uçakla İstanbul'dan Kahire'ye 2500 km'lik uçuşu gerçekleştirmeye çalışırken şehit olmuşlardır. Yapımı iki yıl süren Tayyare Şehitleri Anıtı, 1911 yılında yapılan Abide-i Hürriyet Anıtı'ndan sonra Osmanlı anıtlarının ikincisi olma özelliği taşır [12].

Saraçhane Meydanı'nda, eski Fatih Belediyesi karşısında bulunan anıt (Şekil 2.28), Vedat Bey tarafından yapılmıştır. Yekpare mermerden kare bir kaide üzerinde, tamamlanamayan uçuşları simgeleyen, üzeri kırık bir silindirik mermer sütundan meydana gelmektedir. Kaidesinde yer alan tunç madalyalar, görevlerini tamamlayıp Kahire'ye ulaşsalardı verilecek madalyaları simgeler [20]. Anıtın üzerinde figüratif motiflerle, İstanbul Üniversite'si kapısı, Beyazıt Yangın Kulesi, İstanbul Minareleri yer alır.

Şekil 2.28 Tayyare Şehitleri Abidesi Genel Görünüşü

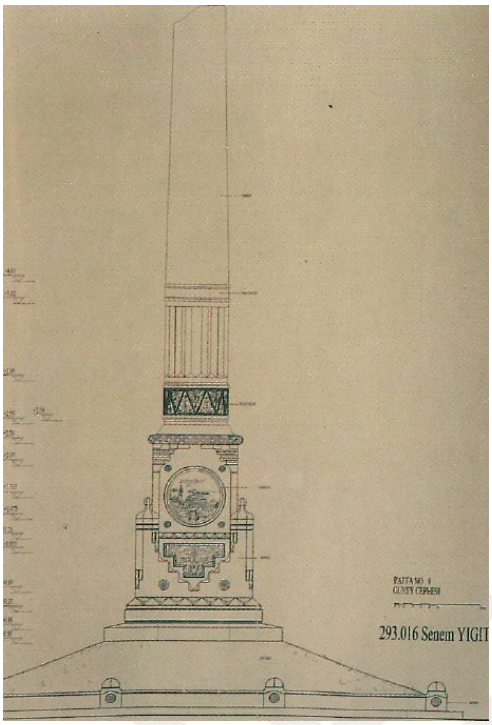

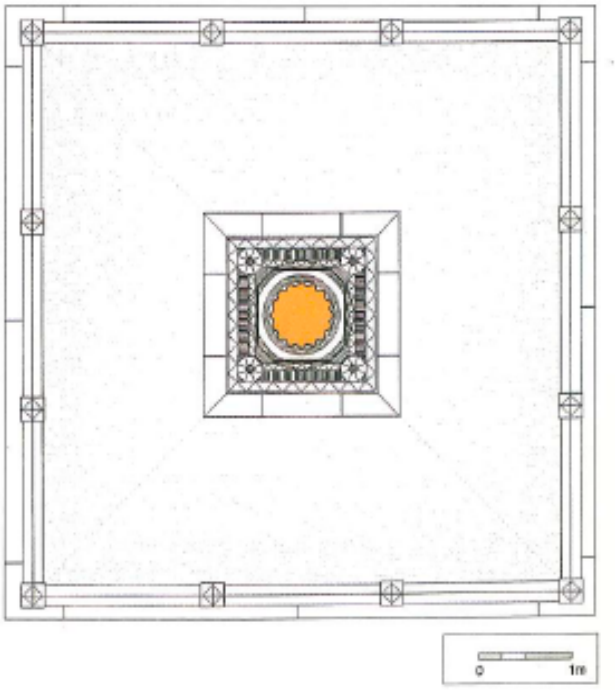

Çizim 2.10 Tayyare Şehitleri Abidesi Ön Cephe Çizimi [12], **Çizim 2.11** Tayyare Şehitleri Abidesi Plan [12]

Mes'adet Hanı (1915); Eminönü merkezinde, Yalı Köşkü caddesinde yer alan yapı, Osmanlı Padişahı Mehmet Reşat tarafından şehzadelere gelir sağlamak amacıyla Vedat Tek'e yaptırılmıştır. Hanın odaları, Şehzadelerin ölümünden sonra satılmıştır ve bu durum Han'ın, çok mülkiyetli olmasına sebep olmuştur.

Betonarme karkastan yapılan Han'ın, duvarları tuğla dolgu ile örülmüştür. Strüktür sistemi 5 aks üzerine kurulmuştur. 4 katlı yapının, zemin katı yüksek tavanlıdır ve zemin katı kat seviyesinden geriye çekilerek asma katlar oluşturulmuştur (Şekil 2.29) [20].

Biçimi düzgün olmayan arsanın en geniş cephesine giriş bölümü yerleştirilmiştir. Kat hollerinin ortasındaki boşluklar, girişte iki yönlü açılan dükkanlar, U biçiminde merdiveni ve ortasında asansörü ile zenginleştirilmiştir (Çizim 2.12). Orta boşluğu destekleyebilmek için, iki yönde üçer tane hafifletme kirişinden oluşan betonarme kafes sistem kullanılmıştır (Şekil 2.31).

Yüksek tavanlı giriş katı, geniş bir sundurma ile desteklenir. Sundurmanın altında kalan kısımda üzerinde sivri kemerler ve çini bezemeler bulunan mağaza girişleri konumlandırılmıştır. Giriş kapısında, kısa ve kalın birer mermer kolonla taşınan

geniş daire kemerin içi, dövme demirden yelpaze şeklinde bir perde ile bezelidir (Şekil 2.32).

Her katta farklı bir kemer dizisi ile desteklenen pencereleri, pencerelerin ve kemerlerin arasındaki çini bezemeleri, en üstteki eliböğründeli saçakları ile cephede bir örgü kuruludur ve bu örgü klasik dönemi yansıtarak, I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin özelliklerini destekler niteliktedir [12].

Şekil 2.29 Mesadet Han Genel Görünüşü [12]

Şekil 2.30 Çini Bezemeleri [12], **Şekil 2.31** İç Mekân [12]

Şekil 2.32 Giriş Cephesi [20]

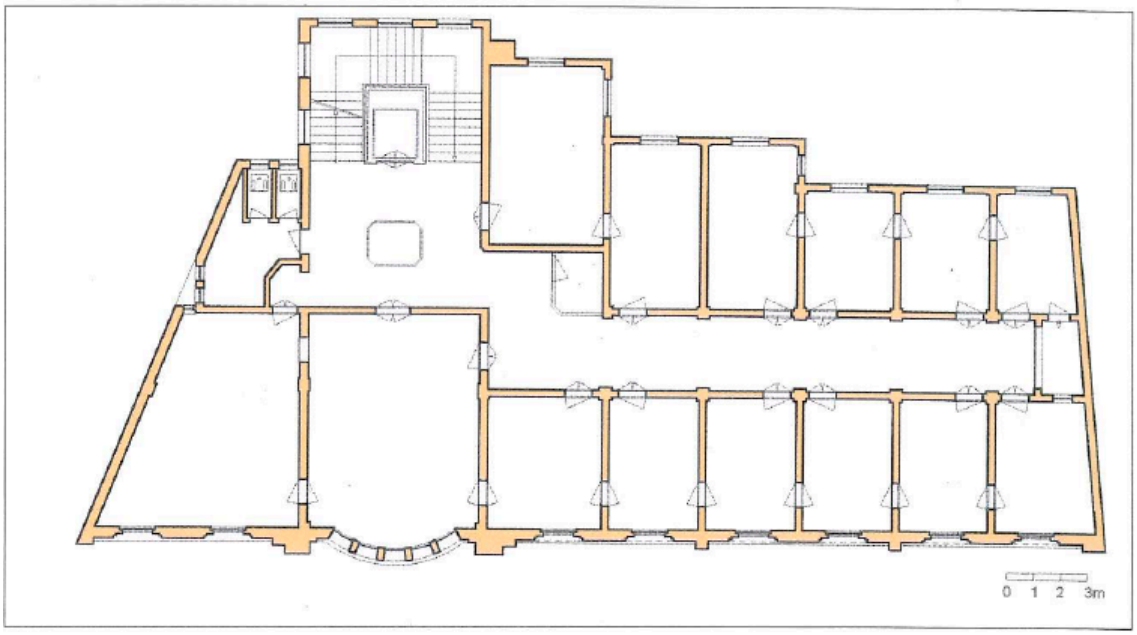

Çizim 2.12 Mesadet Han Zemin Birinci Kat Planı [12]

Milli Emlak Dükkanları (1914-1916); Vedat Tek tarafından tasarlanan yapı, Akaretler Sıraev Grubu'nun Beşiktaş Caddesi'ne bağlanan köşesinde düzenli olmayan küçük arsa sınırı içinde yer alır (Çizim 2.13). Akaretlerin Neo-Klasik

mimari diline rağmen herhangi bir uyum veya bütünleşme endişesi taşımadan, I. Ulusal Mimarlık Dönemi üslubunu yansıtır. Bu farklılıklardan en belirgin olanları, akaretlerin üç katlı olmasına rağmen Milli Emlak Dükkânları'nın iki katı geçmeyen kat yüksekliği ve akaretlerin düz çatısı ile duvar bağlantısı arasındaki klasik kornişleri yerine eli böğründeler ile taşınan geniş saçaklarıdır (Şekil 2.33). Dikdörtgen formdaki kapı girişinin üzerinde iki adet küçük sivri kemerli penceresi bulunur. Girişin iki yanında gömülmüş taş sütunçeleri ve silme kuşakları ile dönem özelliklerini yansıtmaktadır.

Bursa kemerli pencerelerinin kemer köşelerinde rumi motifli, üst kat pencerelerinin iki yanında ve giriş kat pencerelerinin üzerinde korniş detaylarının aralarında pano görünümü verilmiş geometrik desenli çeşitli renkli çini bezemeler yer almaktadır (Şekil 2.35) [12].

Şekil 2.33 Günümüzdeki Hali

Şekil 2.34 Milli Emlak Dükkanları Genel Görünüşü 2003 [12]

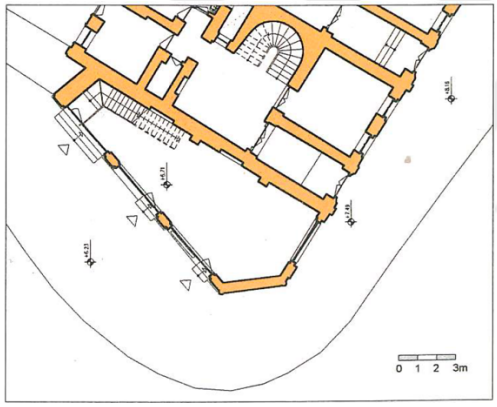

Çizim 2.13 Milli Emlak Dükkanları Planı [12], **Şekil 2.35** Çini Bezemeler

Haydarpaşa İskele Binası (1917); Gar Binası ile aynı dönemde tasarlandığı düşünülen eski iskele binası yıkılarak yerine yeniden yaptırılmıştır. Eski yapı ile ilgili Afife Batur'dan aktarıldığı kadarıyla, "Musavver Muhit dergisinin 29 Mart 1909 yılındaki sayısında yeni yapılan Haydarpaşa Gar binasını tanıtan fotoğraflarda ön tarafta bir iskele binasının varlığı görülmektedir" [12]. Fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla Gar binası ile aynı dönemde yapılmış olan iskele, Gar binası gibi oryantalist bir üslup sergilemiştir. Bugünkü bina ile aynı plan şemasına (Çizim 2.14), hacim ölçülerine ve cephe bölünmesine sahiptir. Soğan biçiminde biri ortada büyük ve diğerleri köşelerde küçük kubbecikleri ve dalgalı saçaklarıyla oryantalist üslupta tasarlanmıştır. Bu bilgilerin ışığında Afife

Batur kitabında eski binanın büyük olasılıkla Gar binası ile birlikte yapıldığını ve yeni İskele binasının bir dönüştürme projesi sonucunda ortaya çıktığını belirtmiştir.

Vedat Bey'in yeni tasarımında, plan ve beden duvarları büyük ölçüde korunmuş, Soğan kubbe ve kubbecikleri ve sundurma benzeri saçakları kaldırmış, geniş saçaklı bir kırma çatı ile örtmüştür (Şekil 2.38). Ayrıca, deniz cephesi ve iki yanda yer alan Bursa kemerlerini, eşit büyüklükte sivri kemerler ile değiştirmiştir (Şekil 2.36). Kemer araları ile saçak kornişi şeritlerini dolduran zengin çini bezemeler eklenmiştir (Şekil 2.37) [12].

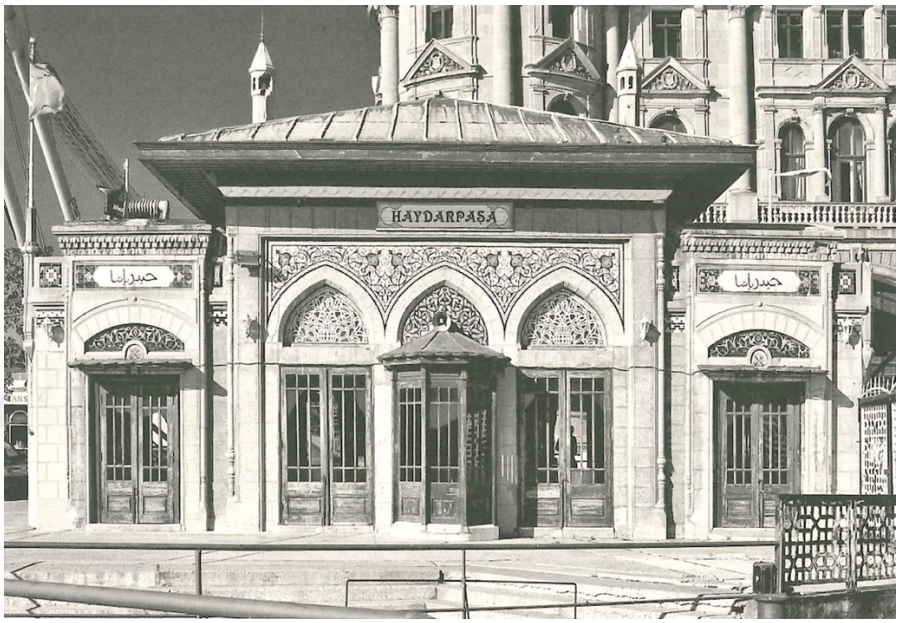

Şekil 2.36 Haydarpaşa İskelesi Genel Görünüşü [15]

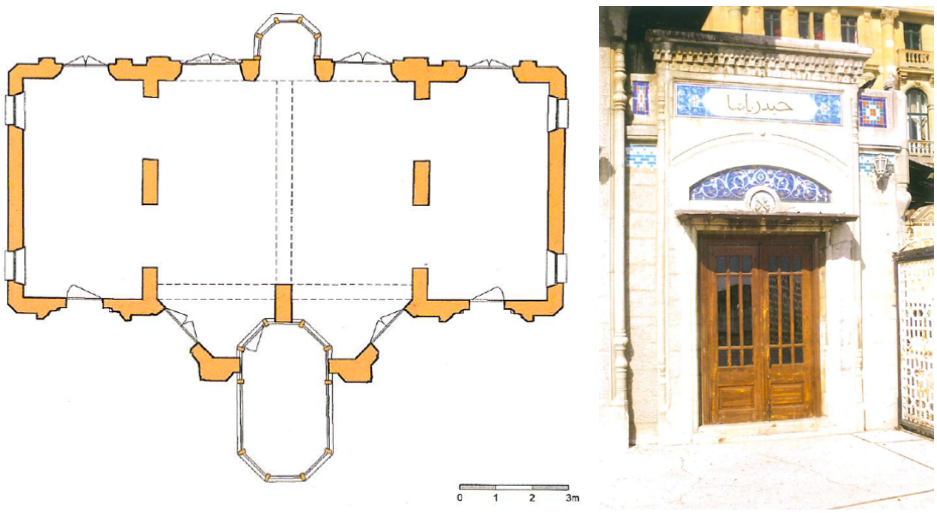

Çizim 2.14 Haydarpaşa İskelesi Planı [12], **Şekil 2.37** Giriş Kapısı [12]

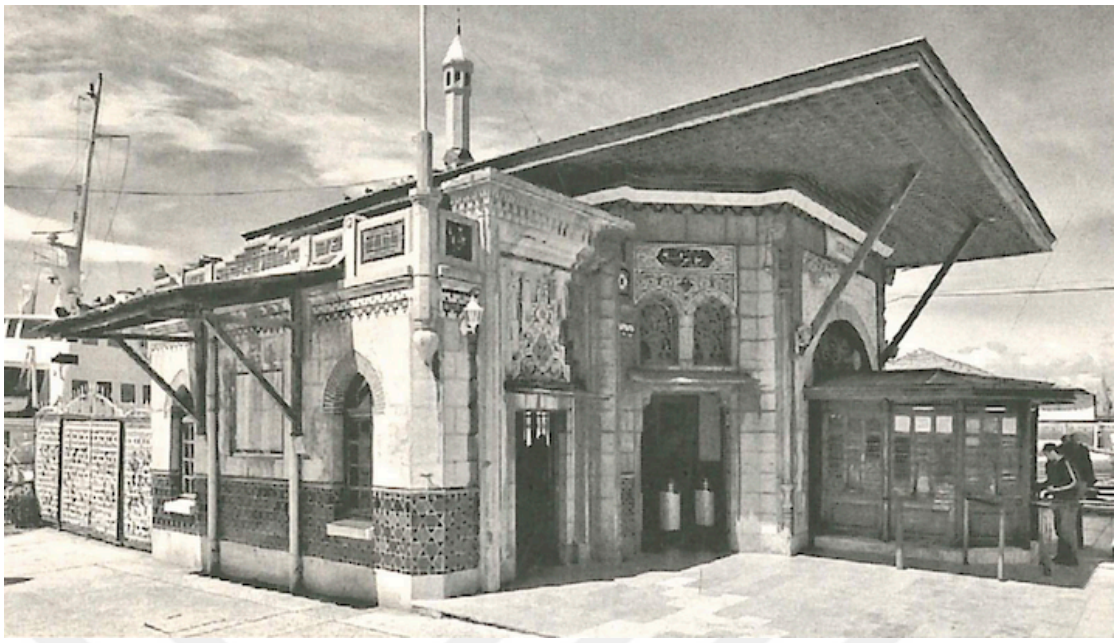

Şekil 2.38 Kuzey Cephe Görünüşü [12]

Defter-i Hakani Binası (Tapu ve Kadastro Binası) (1908); Sultanahmet Camii karşısında İbrahim Paşa Sarayı'nın yanında yer alan yapı, Posta ve Telgraf Nezareti ile eş zamanlı olarak inşa edilmiştir. Defterhane binasının 1894 depreminden sonra yetersiz ve temellerinin sağlam olmaması üzerine pek çok kez onarımdan geçtiği bu onarımlara rağmen yeni bina gerekliliği üzerine Vedat Tek tarafından yeni bina tasarlanmıştır [12].

Simetrik bir cephede (Şekil 2.39) merkezi bir giriş ve ona bağlanan geniş bir orta koridor ve bu koridorun iki yanında koridora açılan birimlerden oluşan bir plan şeması bulunmaktadır. Dört katlı bina, çatısındaki eli böğründeler (Şekil 2.40) ile taşınan geniş saçakları, süslemeli kat silmeleri, her katında farklı bir kurgu ile tasarlanmış olan kemerli pencereleri ve pencere parapetlerinde ve kemer aralarında çini kullanımı ile I. Ulusal Akımın izlerini taşır. Kendinden önceki yapılardan ayırt eden en önemli özelliği ise betonarme sistem kullanılmış olmasıdır [12].

Şekil 2.39 Defteri Hakani Binası Genel Görünüşü [15]

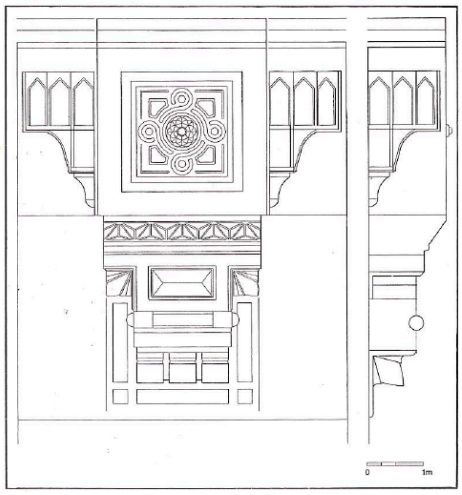

Şekil 2.40 Köşe Çıkmaları [15], **Çizim 2.15** Defteri Hakani Binası Giriş Cephesi Konsol Detayı [12]

Abide-i Hürriyet Anıtı (1911); 31 Mart Olayı sırasında hayatını kaybedenlere hükümet bir abide yaptırmak istemiştir. Abide-i Hürriyet için bir yarışma düzenlenmiş ve yarışmaya dönemin tanınmış mimarları, Kemaleddin Bey, A. Vallaury, Vedat Tek, Konstantin Kiryakidi Bey katılmışlardır. Yarışmayı Mimar Muzaffer Bey kazanmıştır. Açılışı II. Meşrutiyet'in ilanının yıldönümünde gerçekleştirilmiştir (Şekil 2.41) [21].

I. Ulusal Mimarlık üslubundaki Anıt, Şişli'nin en yüksek tepesinde (13 rakım) yer alır. Zamanla Abide-i Hürriyet Tepesi, Abide-i Hürriyet-i Ebedîye olarak anılan Tepe, Taksim Meydanı'ndan önce miting ve protestoların merkezidir. Bugün şehitlik olarak kullanılan bir bahçesi vardır. Yapının yanında, 1913 yılının sonlarına doğru Mimar Kemaleddin tarafından I. Ulusal Mimarlık üslubu ile yapılmış olan, Mahmut Şevket Paşa Türbesi bulunmaktadır [2] ve Abide-i Hürriyet şehitliğinde ise Talat ve Enver Paşanın mezarları bulunmaktadır [22].

Anıtın gövdesinde 3 bölümünde nesih yazı ile yazılı kitabeler bulunmaktadır ve bunlardan birinde 31 Mart Olayı'nda şehit düşenlerin isimleri yazılmıştır. Oturtulduğu üçgen arazinin formundan faydalanılarak üçgenler dizisi olarak kurgulanmıştır. Anıt köşeleri eğik olarak kesilmiş, bir eşkenar üçgen plato üzerinde yer almaktadır (Çizim 2.16). Yapının giriş yönünde yer alan bir taç kapı ile girilen, kitabesinde 'Makber-i Şüheda-i Hürriyet' yazılı, kriptası bulunur. Yapı türbe olarak anılan bu kapalı bölüm ile üst katta platform üzerinde gövde kısmından oluşur. Anıtın yukarıya doğru daralan altıgen kesitli gövdesinden, mukarnaslarla geçilen dairesel halka oluşturulmuştur. Üzerine geleneksel üçgen geçiş şeritleri ile geçilen top namlusu biçiminde yüksek gövde konmuştur. Anıt, örme taştan inşa edilmiştir (Şekil 2.42) [21].

Üçgen planlı olan kripta (Çizim 2.16), üçgenin köşelerini tutan taş örgülü 3 büyük taşıyıcı ayağa sahiptir. Güneydoğu köşesine mermerden bir mihrap yerleştirilmiştir. Üst kısmında rumi motifli ve renkli camlı, vitray bir kubbe ile örtülmüştür. Mermer şebekeli pencerelerden gün ışığı almaktadır [21].

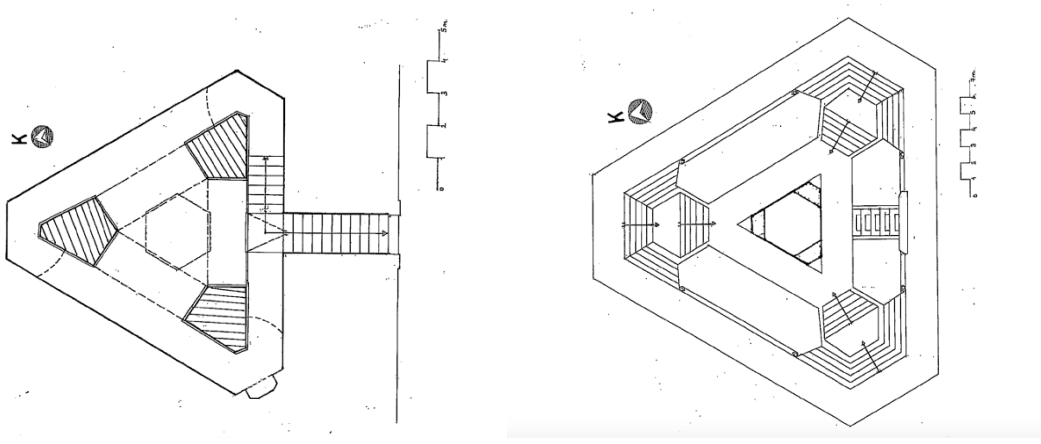

Çizim 2.16 Abide-i Hürriyet Anıtı Bodrum ve Zemin Kat Planı [23]

Şekil 2.41 Yan Cephe [24], **Şekil 2.42** Abide-i Hürriyet Genel Görünüşü [18]

Mongeri Evi/Bozlu Holding (1925); Mongeri Evi, Şişli'de, Dr Şevket Bey sokağında, bahçe içinde, üç kat ve bir çatı katından oluşan, kagir bir binadır. Armatör Ruşen Sadıkoğlu tarafından yaptırılan konak, 1948 yılına kadar Sadıkoğlu ailesi tarafından kullanılmış, sonrasında uzun yıllar boyunca Ataman Kliniği olarak hizmet vermiştir. Mongeri'nin Ankara'daki I. Ulusal Mimarlık üslubundaki Tekel Baş Müdürlüğü binasında, bu binanın kubbesinin bir benzeri ufak değişikliklerle inşa edilmiştir.

Binanın sokağa bakan cephesinde (güney cephe) (Şekil 2.46), kubbeli kulesi, çini panoları, geometrik süslemeli mermer korkulukları, mukarnas formlu sütun başlıkları, mermer sütunlarla desteklenen sivri kemerli girişi gibi I. Ulusal Mimarlık öğeleri kullanılarak anıtsal bir görünüm oluşturulmuştur. Diğer cepheler dönem üslubuna uygun olarak daha sade bırakılmıştır. Binanın içinde mukarnaslı sütun başlıkları ile taşınan sivri kemerli giriş holü bulunmaktadır (Şekil 2.44) [25].

Şekil 2.43 Mongeri Evi Genel Görünüşü [25]

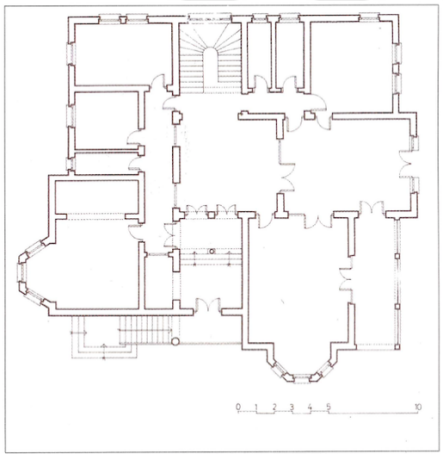

Çizim 2.17 Mongeri Evi Giriş Katı Planı [13], **Şekil 2.44** Zemin Katı İç Mekân [25]

Şekil 2.45 Giriş Cephesi (1984) [13], **Şekil 2.46** Giriş Cephesi (2016) [25]

2.2 Ankara'da I. Ulusal Mimarlık Dönemi

Ulusal Mimari Akımı'nın ağırlıklı olarak uygulandığı bir diğer kent olan Ankara, özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında, devletin desteği ile, I. Ulusal Mimari'ye pratik alanı olarak şekillendiğini görmekteyiz. Ankara'da yeni Cumhuriyet'in mimari dili ve anlatım biçimi olarak I. Ulusal Mimari görülmektedir. Burada oluşturulan yeni kent biçimlenmesi, Anadolu'nun diğer kentleri için de mimari örnek teşkil edecektir [26]. Dönemin başlıca yapıları; Ziraat Bankası (1926-1929), Osmanlı Bankası (1926), İş Bankası (1929), Hariciye Vekaleti Binası (1927), Tekel Baş Müdürlüğü (1928), II. TBMM Binası (1924), Türk Ocağı Binası (Resim ve Heykel Müzesi) (1927-1930), Etnografya Müzesi (1925-1927), Gazi ve Latife Okulları (1925), Ankara Palas Oteli (1924-1927)'dir.

Ziraat Bankası (1926-1929); İtalyan mimar Giulio Mongeri tarafından yapılan Ziraat Bankası Merkezi İdare Binası, 1981 yılından beri müze olarak kullanılmaktadır ve Türkiyenin ilk ve tek banka müzesi özelliği taşımaktadır [27].

Yüksek zemin üzerine iki katı, bir asma katı, bodrum ve çatısı bulunan yapı, üstü balkon oluşturan, üç tarafı basık kemerli, revak formunda, bir giriş alanına

sahiptir. Katlarda, ortası galeri olarak tasarlanan iç mekan, galeri çevresindeki sivri kemerli holün etrafına şekillenen odalardan oluşur (Çizim 2.18). İç mekanda kemer alınlıkları çini bezemeler ile süslenmiştir. Dikdörtgen galeri, katlar boyunca ışığı demir strüktürlü vitraylarla süslenmiş üst örtüsünden alır (Şekil 2.50, Şekil 2.51).

Cephede, yapının köşeleri yükseltilip dışarı taşırılarak kule görünümü almış, kulenin geniş saçaklı kırma çatısı desteklerle taşınmıştır (Şekil 2.47). Saçakların alt yüzeyi Selçuk motifleri ile bezelidir (Şekil 2.49). Zemin katta rustik taş kaplaması, üst katlarda yapay taş kaplaması kullanılmıştır. Her katında farklı açıklık ve farklı türde kemerleri pencereleri, taş rozetleri, kabartma Osmanlı motifleri, mukarnaslı kornişleri, mermerden oyulmuş balkon korkulukları ile klasik Osmanlı öğelerini canlandırmıştır (Şekil 2.47) [11].

Şekil 2.47 Ziraat Bankası Genel Görünüşü

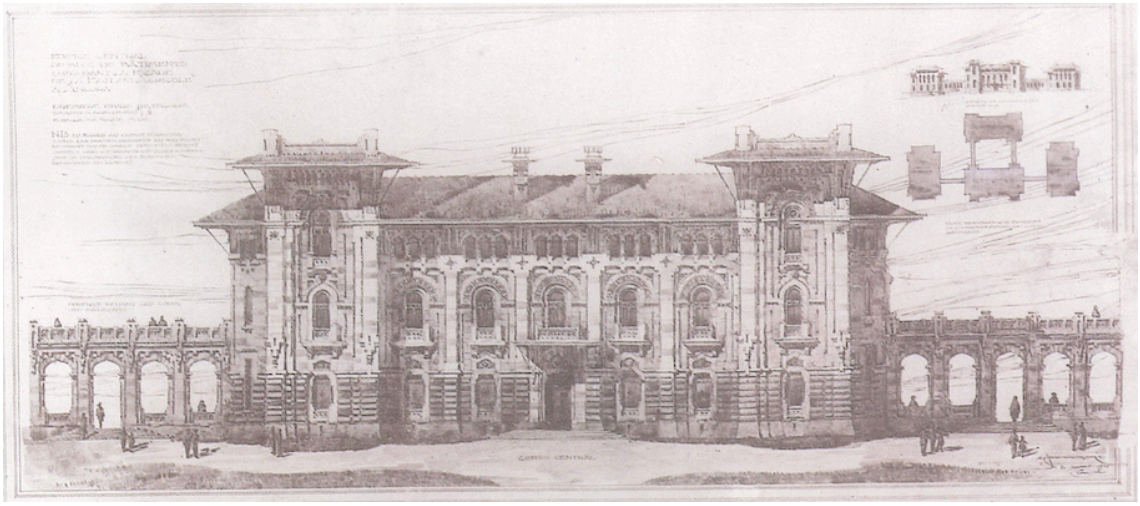

Şekil 2.48 Ziraat Bankası Giulio Mongeri'nin Çizimi [28]

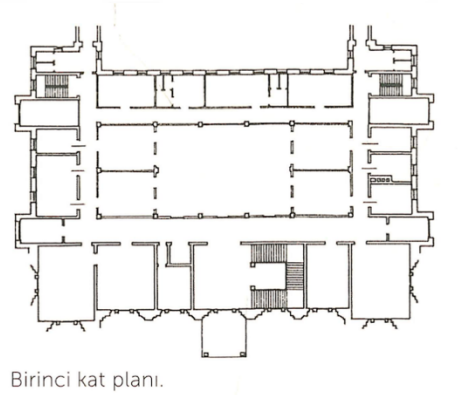

Birinci kat planı.

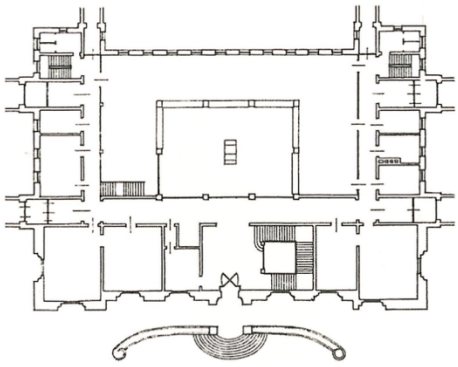

Zemin katı planı.

Çizim 2.18 Ziraat Bankası Planı [11], **Şekil 2.49** Giriş Cephesi

Şekil 2.50 İç Mekan [29], **Şekil 2.51** Vitraylı Üst Yüzey [29]

Osmanlı Bankası (1926); Giulio Mongeri tarafından tasarlanmış yapı, Ulus'ta, Atatürk Bulvarı ile İstanbul Caddesi'nin kesiştiği köşededir (Şekil 2.52). Birkaç basamakla çıkılan, ortasında, dar bir dikdörtgen şeklinde ve bezemeli kornişlerle çevrili altıgen ışıklıkla örtülü banka holü ve holü çevreleyen çalışma alanları bulunan zemin katı, iki lojman olarak tasarlanan birinci katı, bodrumu ve en üstte tüm katı kaplayan yarı açık terası bulunmaktadır. En üstte bulunan kolonlu yarı açık teras (Şekil 2.55) günümüzde kapatılmış cam ile çevrelenmiştir (Şekil 2.52). Girişi beklendiği gibi köşeden değil, Atatürk Bulvarı'na bakan cephesi üzerindedir (Şekil 2.53).

Cephesi taraklanmış taş ile kaplıdır ve mimarın aynı bölgedeki diğer iki yapısına göre yalın ve süslemesi daha ölçülüdür. Birinci kat pencereleri ince taş çerçeveler içine alınmış ve içleri bal peteği desenli demirle kaplanmış olan penci kemerleri bulunur. Pencere düzenleri ve cephe biçimleri klasik dönemi anımsatsa da ikinci kat pencere üstlerinde Selçuklu geometrik desenli kalın bir silme yer alır (Şekil 2.53) [11].

Şekil 2.52 Osmanlı Bankası Genel Görünüşü

Şekil 2.53 Giriş Cephesi

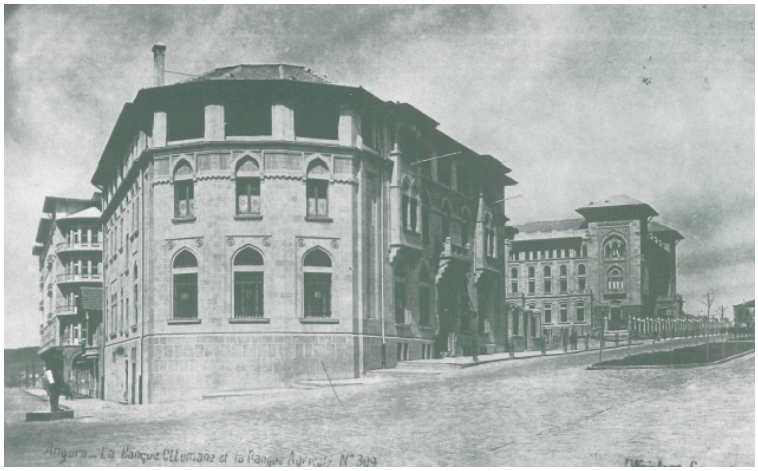

Şekil 2.54 Cephede Yer Alan Çıkmalar, **Şekil 2.55** Genel Görünüşü (1930'lar) [30]

Türkiye İş Bankası İdare Merkezi Binası (1929); Giulio Mongeri tarafından tasarlanan yapı, özgün halinde, Ulus Meydanı'na dönük giriş köşesi yuvarlatılmış ikizkenar üçgen biçimindedir (Çizim 2.19). Sonradan yapılan eklemeler sonucu özgün hali değişmiştir. Yuvarlatılmış köşedeki mermer merdivenlerle çıkılan ana girişi dışında yan cephelerden de girişi bulunmaktadır. Ana girişten, üstü renkli camlarla bezeli oval biçimli tepe ışıklığı olan oval salona girilmektedir (Şekil 2.57). Simetrik planlı ortası avlulu beş katı ve bodrumu bulunmaktadır.

Cephesinde zemin katı, orta üç katı ve en üst katı keskin yatay hatlarla ayırılmıştır. Orta bölümde 3 kat boyunca birleştirici pilasterlerle bütünlük etkisi yaratılmıştır. Cephede, mukarnaslı ve baklavalı sütun başlıkları, rozetler, Osmanlı bezeme öğeleri kullanılan yapının ayrıca her katta pencere düzenleri ve kemerleri farklılık gösterir (Şekil 2.56) [11].

Şekil 2.56 Türkiye İş Bankası Genel Görünüşü

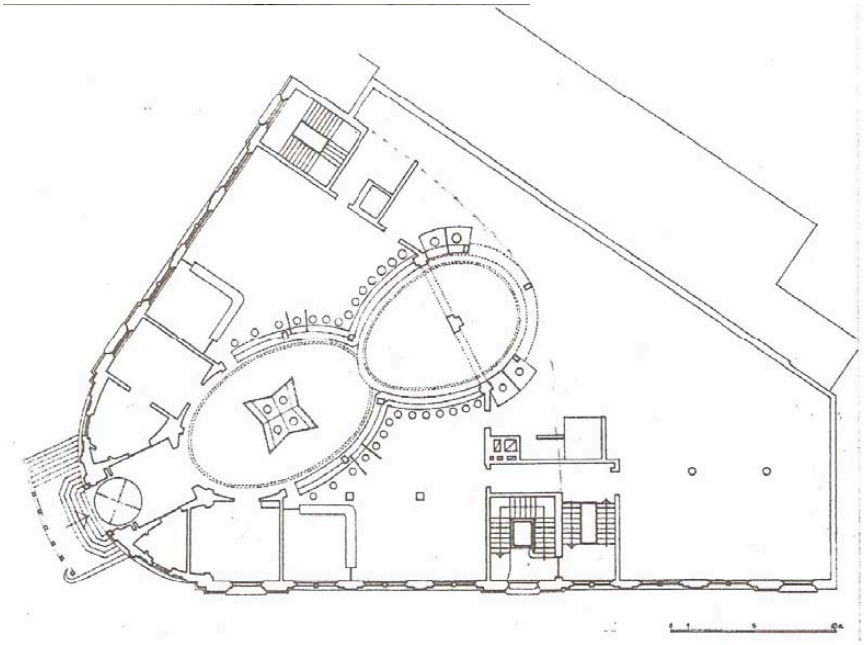

Çizim 2.19 Türkiye İş Bankası Zemin Kat Planı [11]

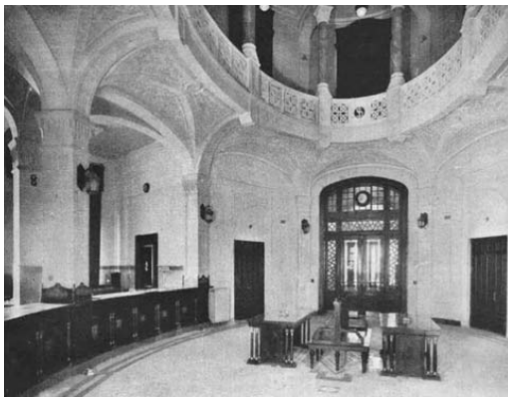

Şekil 2.57 Hol [29], **Şekil 2.58** Ulus Meydanı ve İş Bankası (1927) [30]

Hariciye Vekaleti Binası (1927); Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından tasarlanan yapı, dikdörtgen planlı bodrum üzerine iki katlıdır. Ortada üstten aydınlatılan, iki yanında anıtsal merdiven bulunan geniş bir salon ve salon çevresindeki koridora bağlanan birimlerden oluşur (Çizim 2.20). Yüksek tavanlı, desenli karo döşemeli, içte kışla görünümüne sahiptir.

Simetrik bir düzen içinde orta giriş bölümü ve iki yandaki bölümler yapının dışına taşırılmış, taşan kısımların zemin katında klasik Osmanlı başlıklı sütunlar ile ayrılmış 3 pencere yerleştirilmiştir. Giriş cephesinde pencere açıklıkları sivri ve basık kemerlerle geçilmesine karşın diğer cephelerde genellikle düz bırakılmıştır. Girişi, mermer merdivenlerle ulaşılan, Osmanlı mimarlığına özgü sütun, başlık ve aralarında taş rozetler bulunan sivri kemerli 3 açıklıklı bir portikten oluşur (Şekil 2.59).

Ön cephede bodrum katındaki rustik taş kaplama dışında, taş ve mermerle kaplanmış, diğer cepheler ise yalın bir şekilde sıva ile kaplanmıştır [11].

Şekil 2.59 Hariciye Vekaleti Genel Görünüşü [15]

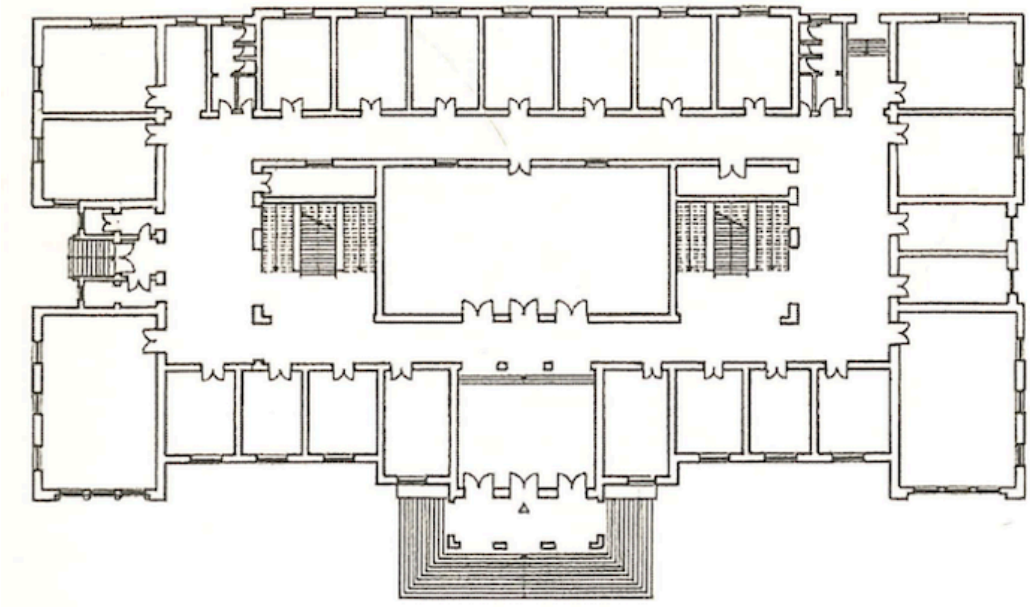

Çizim 2.20 Hariciye Vekaleti Zemin Kat Planı [15]

Şekil 2.60 Genel Görünüşü (1930'lar) [30]

Tekel Başmüdürlüğü Binası (1928); Mimar Giulio Mongeri tarafından tasarlanan yapı, Ulus Meydanı'na yakın bir köşede yer almaktadır. Köşeden sekizgen planlı bir girişe açılan yapı, L planlı (Çizim 2.21), bodrum üzerine üç katlıdır. Sekizgen köşe bir kat yükseltilip üzeri kurşunla kaplı kubbe ile örtülerek, bir kule görünümü verilmiştir. Giriş holünün üst katında müdür odası yer alır. En üst iki katta mekanlar bir koridorun iki yanına dizilmişlerdir. En üst katta bir bölüm lojman olarak tasarlanmıştır.

Ön cephede iki aks dışarı taşırılmış, pencereler, hat boyunca uzanan pilasterlerle, iki kat boyunca birleştirilmiştir. Pencereler yer yer sivri kubbeli yer yer de sade bırakılmıştır (Şekil 2.61). Arka cephe ön cepheye göre daha yalındır [11].

Şekil 2.61 Tekel Başmüdürlüğü Genel Görünüşü

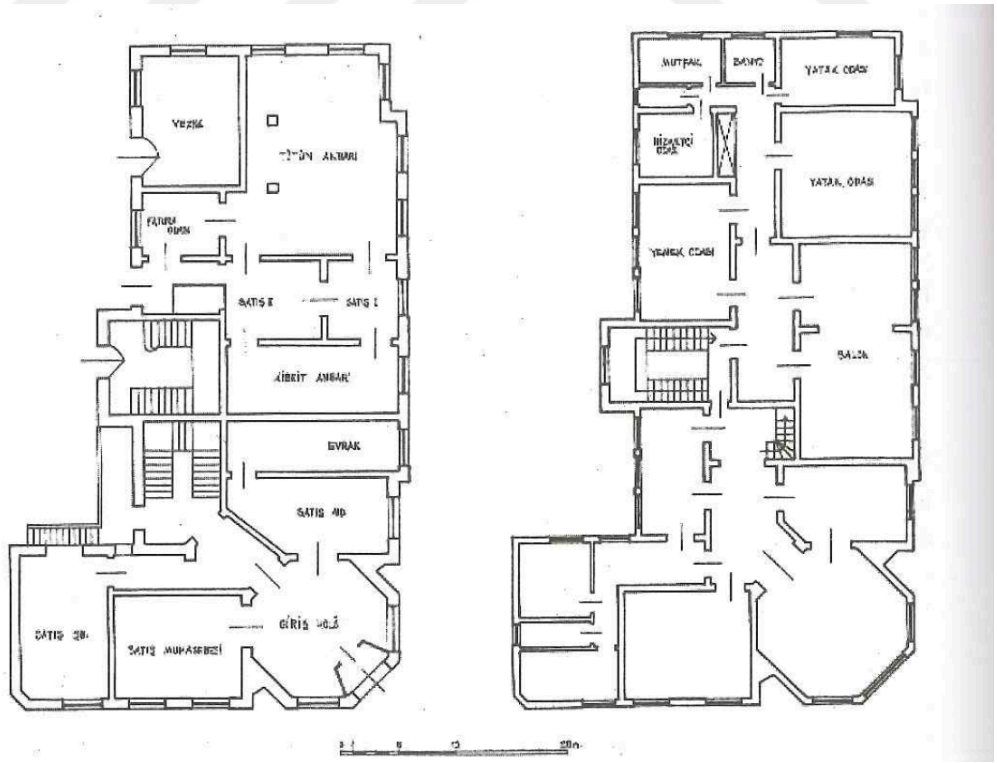

Çizim 2.21 Tekel Başmüdürlüğü Zemin ve Birinci Kat Planı [11]

Şekil 2.62 Genel Görünüşü (1930'lar) [30]

II. TBMM Binası (1924); 1923 Yılında Mimar Vedat Tek tarafından, Birinci Meclis binasının arazi parçası üzerinde Ankara Palas'ın karşısına, Cumhuriyet Halk Fırkası Mahfeli (Mebus Kulubü ve Parti Merkezi) olarak tasarlanmıştır. 1924 yılının başlarında ise I. Meclis binasının yetmemesinden dolayı, Meclis Binası olarak kullanılmasına karar verilmiştir. Yapıldığı tarihten bu yana yapılan değişiklik ve eklemeler sonucu plan ve görüntüsü büyük ölçüde değişmiştir. 27 Mayıs 1960'a kadar Meclis Binası olarak kullanılmış, düzenleme ve onarımlar geçirdikten sonra 1981 yılında Cumhuriyet Müzesi olarak ziyarete açılmıştır [27].

Bodrum üzerine iki katlı yapıda mekanlar, iki kat boyunca yükselen ortadaki meclis salonunun üç kenarı boyunca devam eden, tavanı kalem işi Osmanlı motifleri ile bezeli koridor etrafında düzenlenmişlerdir. Ortadaki meclis salonunun duvarları ve tavanı da Selçuklu ve Osmanlı bezemeleri ile örtülüdür.

Cepheler girinti ve çıkıntılarla hareketlendirilmiş, girişteki taç kapı düzenlemesi sonradan yapılmıştır. Bahçeye bakan cephede, orta bölüm dışa taşırarak iki katında da balkon eklenmiştir (Şekil 2.64). Çini bezemeler, geniş saçaklar, sivri ve basık kemerli pencereler ile Osmanlı süsleme öğeleri kullanılmıştır (Şekil 2.63) [11].

Şekil 2.63 II. TBMM Genel Görünüşü

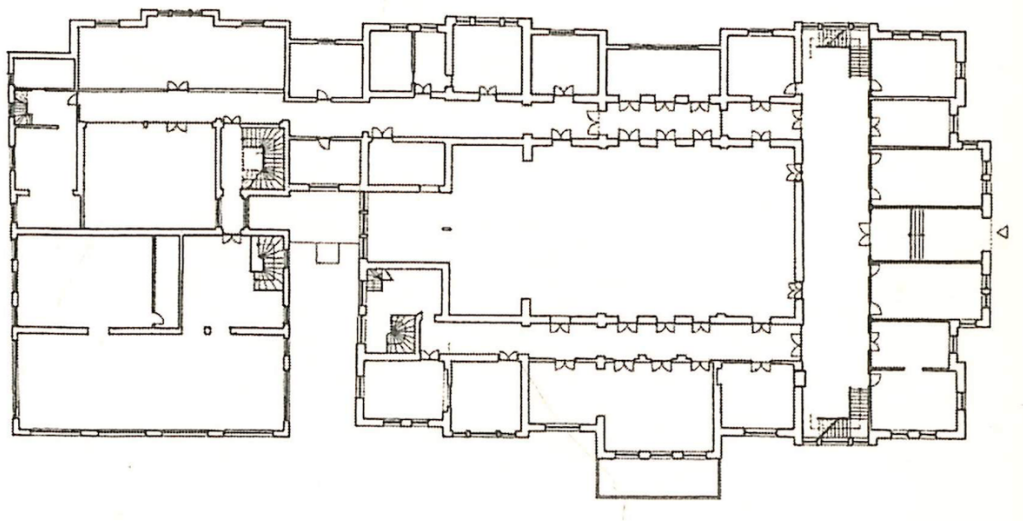

Çizim 2.22 II. TBMM Planı [15]

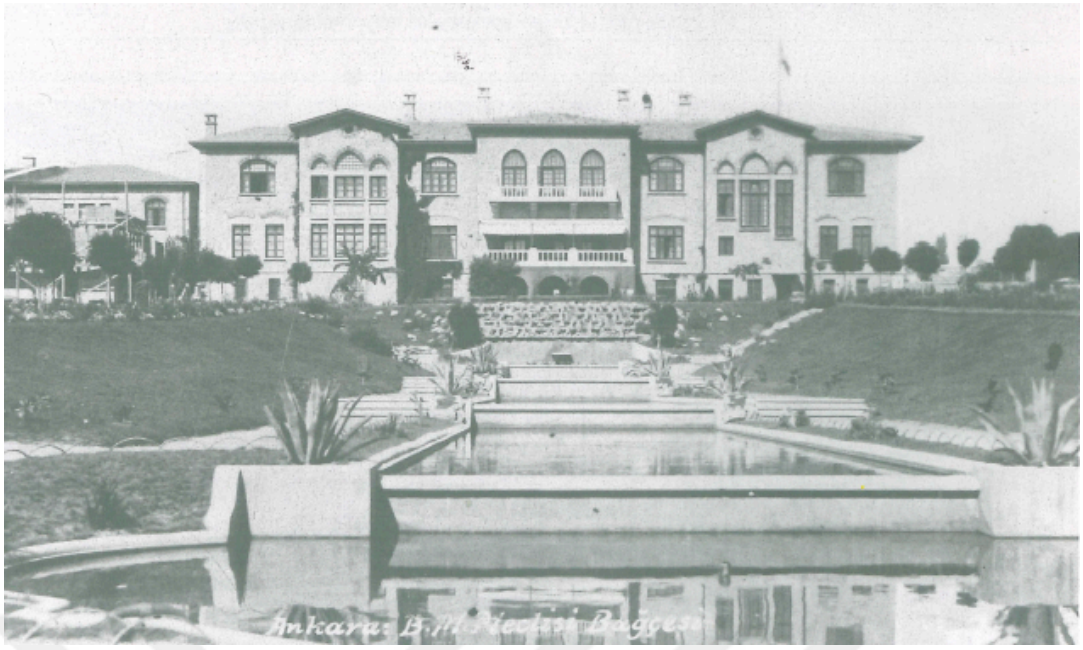

Şekil 2.64 Arka Bahçe (1930'lar) [30]

Şekil 2.65 Arka Bahçe (2003) [12]

Türk Ocağı Binası (Resim ve Heykel Müzesi) (1927-1930); Eski Namazgah Tepesi üzerinde Etnografya Müzesi yanında yer alan yapının tasarımı, Mimar Kemaleddin, Vedat Bey, Mimar Muzaffer, Giulio Mongeri ve bazı yabancı mimarlarında katıldığı bir yarışma sonucu kazanan Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından kazanılmıştır [11]. Türk Ocakları Merkez Binası olarak projelendirilen

yapı, 1980 yılında restore edilerek Resim ve Heykel Müzesi olarak kullanılmaya başlanmıştır [27].

Osmanlı mimarlığından esinlenerek yapılmış olan bina, simetrik bir plana sahiptir. Bodrum üzerine iki kattan oluşan yapının, zemin katında iki yanındaki anıtsal merdivenlerle balkonuna ulaşılan, operet temsillerine uygun, tiyaro salonu bulunmaktadır (Çizim 2.23). Döşemelerde, lentolarda ve bazı kemerlerde betonarme kullanılması dışında taşıyıcı sistemi yığmadır.

Cephede simetri ekseninde yer alan anıtsal dış merdivenlerle çıkılan, üst katı balkonlu revaklı bir girişi bulunmaktadır. Arka ve yan cephelerde ikinci girişler yer alır. Ön cephede dantel gibi işlenmiş, yükseltilmiş bir çatı hattı ile bitirilmiştir. Zemin katta basık kemerli, üst katlarda sivri kemerli pencereler kullanılmıştır. Cephede bodrum katı rustik taş kaplamalı, üst katlarda mermer ve lezgi taşı ile kaplanmıştır (Şekil 2.66). Dönemin üslubuna uygun şekilde ön cephe dışındaki cepheler sade bırakılmıştır [11].

Şekil 2.66 Resim ve Heykel Müzesi Genel Görünüşü

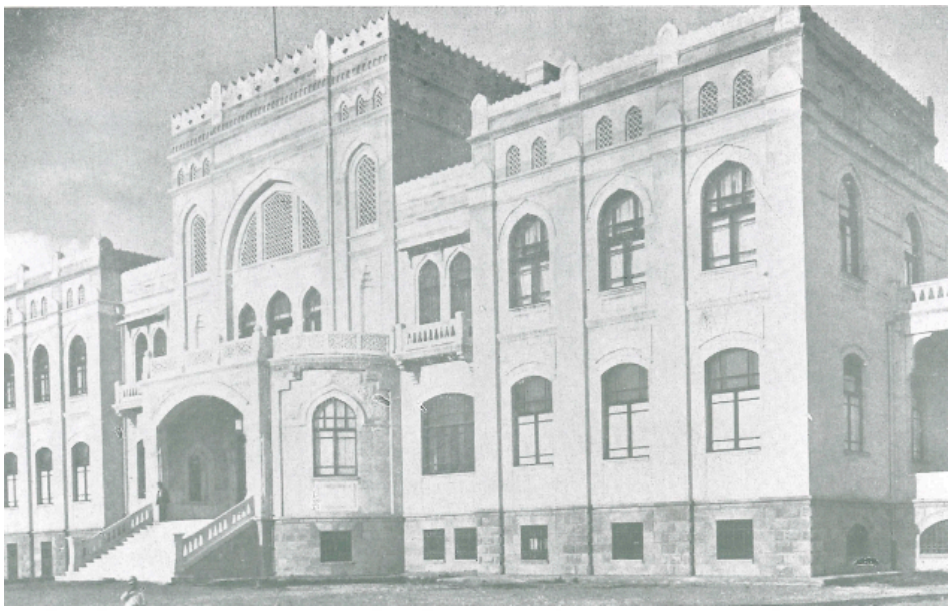

Şekil 2.67 Genel Görünüşü (1930'lar) [30]

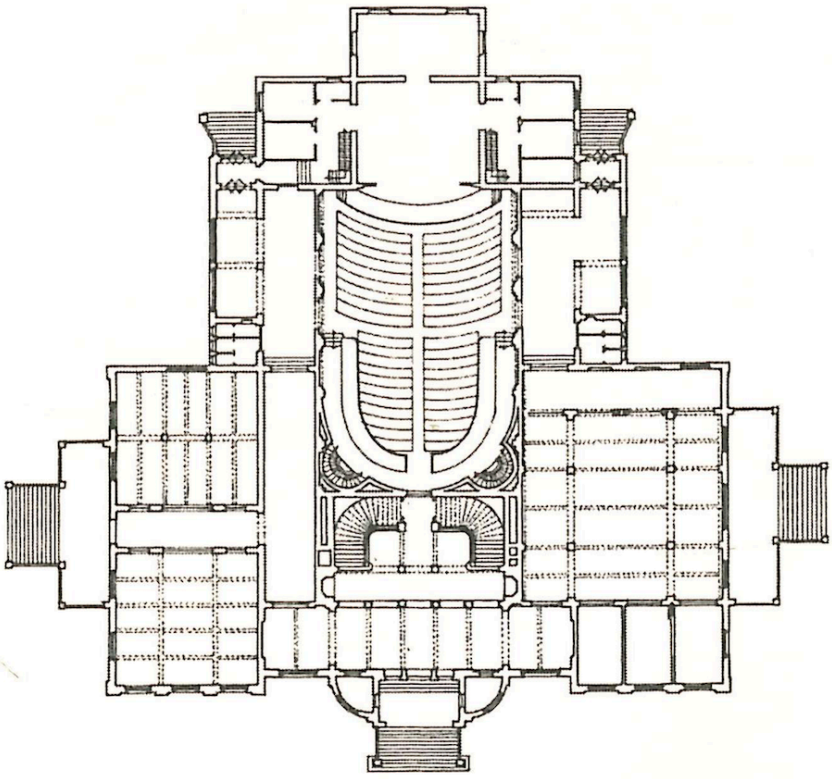

Çizim 2.23 Resim ve Heykel Müzesi Zemin Kat Planı [15]

Etnografya Müzesi (1925-1927); Namazgah Tepesi'nde eski mezarlığın yerinde kurulan yapı, Cunhuriyet'in ilk müzesi olma özelliği taşır. Daha önce inşa edilmiş Anadolu Medeniyetleri Müzesi ile birlikte Cumhuriyet'in kültürel değerler adına yapılmış ilk yapılarıdır. Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından tasarlanan müze,

1938'de Anıtkabir yapılana dek 15 yıl süreyle Atatürk için geçici kabir görevi görmüştür [27].

Önden merdivenlerle ulaşılan podyum üzerine oturtulan yapının, basamaklı, sütunlu, sivri kemerli bir girişten açılan, üstü sekizgen bir kasnağa oturtulmuş, kubbeli kare bir giriş holü bulunmaktadır (Şekil 2.68). Giriş holünden açılan, yapıldığı dönemde üstü açık, ortası mermer havuzlu, etrafı sütunlu bir iç avlusu bulunmaktadır. Atatürk'ün ölümünden sonra naaşının yattığı bölüm olan iç avlunun (Şekil 2.70), o dönemde havuzunun bahçeye nakli yapılmış ve çatısı örtülmüştür. İç avlunun iki yanında birbirini takip ederek açılan odalar, sergi alanları olarak kullanılmaktadır (Çizim 2.24).

Osmanlı sivri kemerleri, dışarıdan kurşunla kaplı kubbesi, mukarnaslı ve baklavalı sütun başlıkları, köşe taşmalarında ve portiğin orta aksında kullanılan soyut Osmanlı bitki motifleri, kemer alınlıklarındaki rozetleri ve çörtenleriyle yapı Osmanlı mimari dilini yansıtır [11].

Şekil 2.68 Etnografya Müzesi Genel Görünüşü

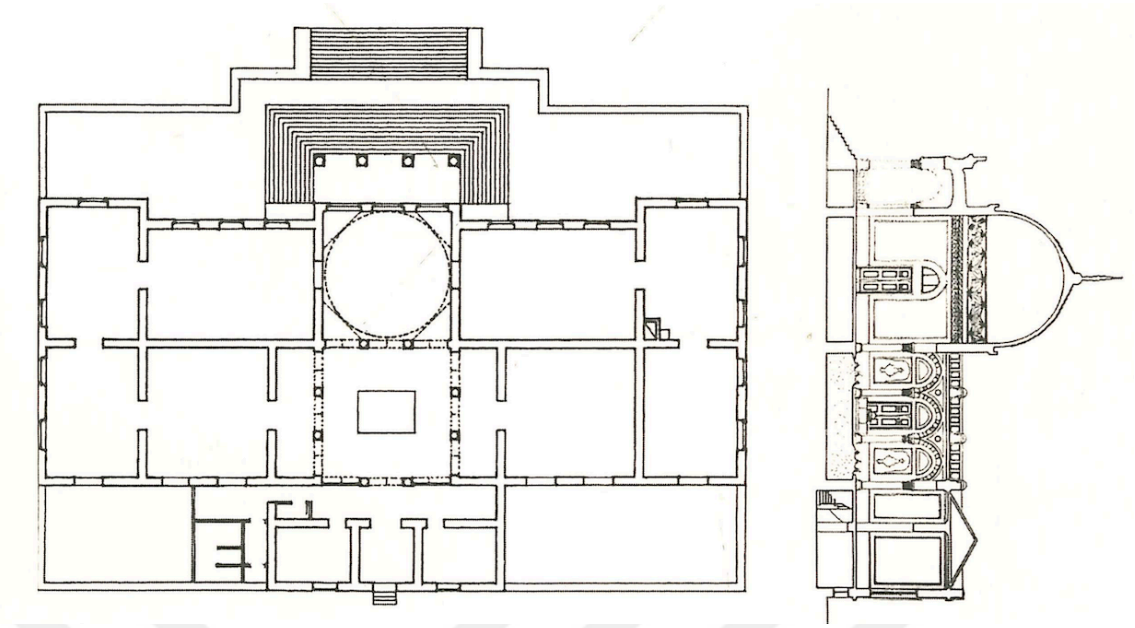

Çizim 2.24 Etnografya Müzesi Zemin Kat Planı ve Kesiti [15]

Şekil 2.69 Genel Görünüşü (1940'lar) [30]

Şekil 2.70 İç Mekan

Gazi ve Latife Okulları (1925); Anafartalar Caddesi üzerinde yer alan binalar, Erken Cumhuriyet döneminde ikiz ilkokul binaları olarak tasarlanmışlardır. Mukbil Kemal Bey (Taş) tarafından tasarlanan yapılardan biri Latife Hanım Kız İlkokulu diğeri Gazi Erkek İlkokulu olarak yapılmıştır. Bugün Altındağ Atatürk İlköğretim Okulu olarak öğretim işlevini sürdüren yapılar, birbirinin benzeri plan kütle ve cephe düzenindedirler.

İkişer katlı yapılarda taş söve ile çerçevelenmiş taç kapı biçimindeki kapılardan girildiğinde üst kata çıkan merdivenler bulunur. Ön cepheden aydınlanan geniş koridorlardan arka ve yanlardaki sınıflara, idari odalara bağlanır. Kagir olan yapının taş duvarları, dıştan ve içten sıvalıdır.

Simetri aksı üzerinde, giriş bölümü az, yanlardaki üçer pencereli bölümler daha çok olacak şekilde dışarı taşırılmıştır. Geniş saçakları dıştan ahşap desteklerle taşınır. Tüm cephelerde alt kattaki pencereler ile giriş kapısı üzerinde basık kemerler, üst kat pencerelerinde sivri kemerler kullanılmıştır (Şekil 2.72) [11].

Şekil 2.71 Gazi Ve Latife Okulları Genel Görünüşü

Şekil 2.72 Genel Görünüşü (1930'lar) [15]

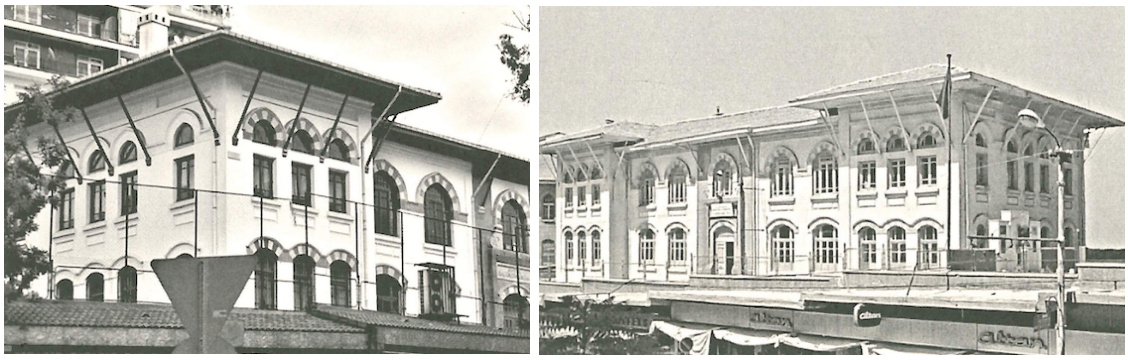

Şekil 2.73 Latife Okulu, Gazi Okulu [15]

Ankara Palas Oteli (1924-1927); Ulus'ta II. TBMM binasının karşısında yer alan binanın, ilk tasarımı Vedat Bey tarafından yapılmış sonra Kemaleddin Bey tarafından sürdürülmüştür. Ankara'nın başkent olmasından sonra resmi davet ve balolar için sosyal tesis ve konukevi işlevi görmesi amacıyla inşa edilmiştir. 1927 yılından 1975'e kadar 120 yatak kapasiteli otel olarak işletilmiştir. 1982 yılında Dışişleri Bakanlığı tarafından kapsamlı restorasyondan geçmiş, 1983 yılında 'Ankara Palas Devlet Konukevi' olarak yeniden açılmıştır [15].

Bodrum üzerine iki katlı yapının zemin katında, ortada üstten ışık alan geniş bir balo salonu, çevresinde koridorlardan açılan otel odaları yer alır. Giriş katında odalar kuzey ve doğu yönüne, üst katta ise simetrik olarak tüm çevresine ve ortaya yerleştirilmiştir (Çizim 2.25).

Merdivenlerle çıkılan girişinde, büyük bir taç kapı düzeni ile geçilen kubbeli orta hacim dışarı taşırılmış ve yükselti de ise iki katın üstüne çıkılmış üzerine soğan kubbe eklenerek yükseltilmiştir. Orta girişin üst katında eyvan türünde balkona sahip bir odası bulunmaktadır (Şekil 2.74). Yapının köşelerinde, akslar dışarı taşırılıp yükseltilerek kule görünümü verilmiştir. Kulelerde Osmanlı motifleriyle bezeli geniş saçakların altında korniş altı şeridi bulunmaktadır (Şekil 2.74) [11].

Şekil 2.74 Ankara Palas Genel Görünüşü

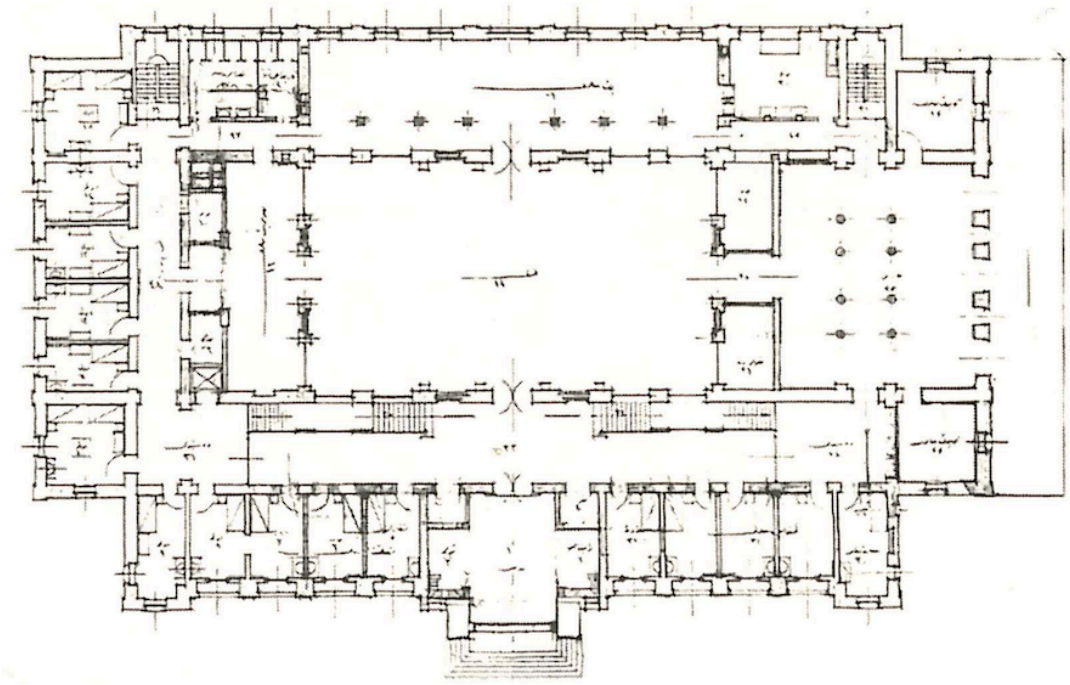

Çizim 2.25 Ankara Palas Zemin Kat Planı [15]

Şekil 2.75 Genel Görünüşü (2007) [17]

Şekil 2.76 Genel Görünüşü (1940'lar) [30]

2.3 İzmir'de I. Ulusal Mimarlık Dönemi

İzmir'de başlıca I. Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları; Eski Türk Ocağı (Devlet Tiyatrosu) (1926), Elhamra (Milli Sinema) (1926-1933), Milli Kütüphane (1933), Eski Osmanlı Bankası (1926), Vakıflar Bankası (Roma Bankası) (1930-1932), Borsa Sarayı (1926-1928)'dır.

Eski Türk Ocağı (Devlet Tiyatrosu) (1926); Bahribaba, Mithat Paşa Caddesinde, sahilde yer alan yapı, Necmettin Emre tarafından tasarlanmıştır. Düşman işgalinden kurtulma günlerinde başlayan büyük bir yangının ardından yeniden yapılandırılma sürecinde inşa edilmiştir. 1980'lerde sahil yolu yapılması için denizin doldurulmasından sonra denizden uzaklaşmıştır. Türk Ocağı olarak 1927

de açılan bina 1932'de Halkevi olarak kullanılmaya başlanmış, 1957'den sonra Devlet Tiyatrosu'na tahsis edilmiştir [15].

T plana sahip yapı, bodrum üzerine iki katlı olarak betonarme ile inşa edilmiştir. Giriş katında iki yönden açılan bir fuaye, sahnesi ve locaları olan bir tiyatro salonu, kitaplık ve çalışma alanları bulunur. Üst katta, çalışma ve toplantı mekanları yer almaktadır. Fuaye bölümü köşede, çokgen planlı, yükseltilmiş, üzeri kubbeli bir çıkma ile belirginleşir. Sivri kemerli pencereleri, çini kaplı panoları, kulesi ile I. Ulusal Mimari öğelerini taşır (Şekil 2.79) [11].

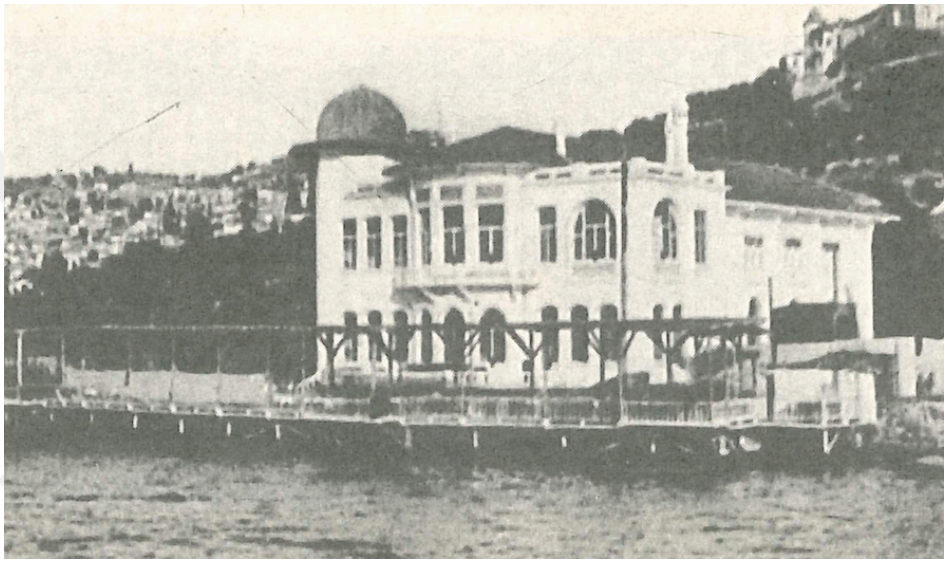

Şekil 2.77 İzmir Türk Ocağı Sahilden Genel Görünüşü [15]

Şekil 2.78 Arka Cephe [31]

Şekil 2.79 İzmir Türk Ocağı Genel Görünüşü [31]

Elhamra (Milli Sinema) (1926-1933); Milli Kütüphane ile birlikte büyük İzmir yangınından sonra yapılmış bir yapı grubudur. 1912 yılında eski bir konakta kurulmuş olan kütüphaneye gelir sağlamak amacıyla 1926'da 'Milli Kütüphane Cemiyeti' tarafından, Tahsin Sermet ile Mühendis Galip Bey'e yaptırılmıştır. 840 kişilik izleyici kapasitesi ve 220 m^2 lik sahnesi ile döneminin en büyük sinema salonu olma özelliği taşır. 1980'den sonra Devlet Opera ve Balesi'ni içermektedir. Zemin katta giriş holünden karşısındaki sinema salonuna, sağ ve sol merdivenlerden, birinci kat fuayesine ve salon balkonlarına ulaşılır.

Yapının ön cephesinde, üstte geniş bir penci kemer içine alınmış üçlü pencere sistemi, altta üç kemerli sütunlu girişi ile bir çok farklı öğe biraraya alınmıştır (Şekil 2.80). Yanlarda bir akslık bölümde pencere düzeni ve yanında kubbeciklerle sonlandırılan kule görünümü verilmiş köşe öğeleri yer alır. Silindirik kasnaklı kubbe, geçiş üçgenleriyle yapıya oturur [11].

Şekil 2.80 Giriş Cephesi [15]

Şekil 2.81 Elhamra Milli Sinema Genel Görünüşü [32]

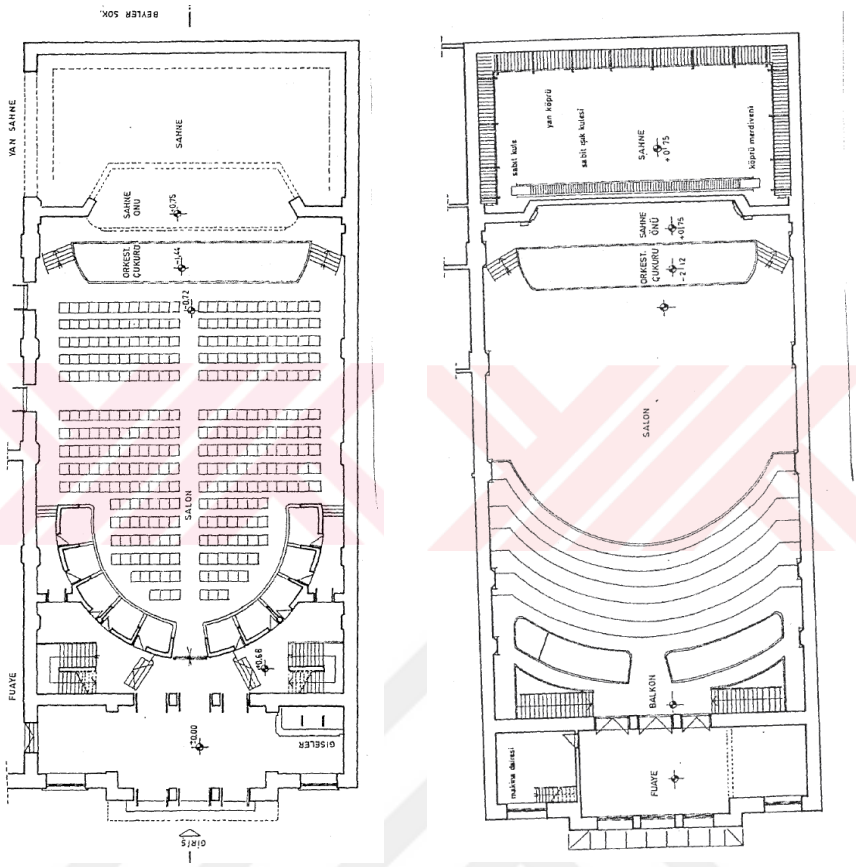

Çizim 2.26 Elhamra Milli Sinema Zemin ve Birinci Kat Planı [33]

Milli Kütüphane (1933); Milli Kütüphane binasının yapımına I. Dünya Savaşı'ndan önce başlanmış, savaştan dolayı yarım bırakılmış, sonradan konser ve piyangolardan elde edilen gelirle yeniden başlatılmış ve Cumhuriyet'in onuncu yılında açılışı yapılmıştır. Milli Sinema'nın yanında bitişik olarak yapılmış, dış cephe kaplamasında aynı malzeme kullanılmıştır (Şekil 2.82).

Kütüphane iki katlı olup zemin katında, uzun sekizgen bir giriş holü, ortasında okuma salonu ve üzerinde tepeden vitray camlar ile aydınlanan galeri boşluğu çevresinde arşiv ve ofis birimleri bulunur. Üst katta okuma odaları ve galeri çevresinde kitaplıklar bulunur (Şekil 2.83) (Çizim 2.27).

Yapının girişi üzeri tonozlu köşe hacminden sağlanır. İki köşede yer alan Osmanlı üslubunda taç kapıda, iki renkten yapılan at nalı kemer, ikikli ve üçlü gruplar oluşturan sivri kemerli pencereler bulunur. Sivri kemerlerin alınlıklarında ve aralarındaki kare panolarda girift bitki motiflerinden bezemeler bulunur (Şekil 2.82) [11].

Şekil 2.82 Milli Kütüphane Genel Görünüşü [34]

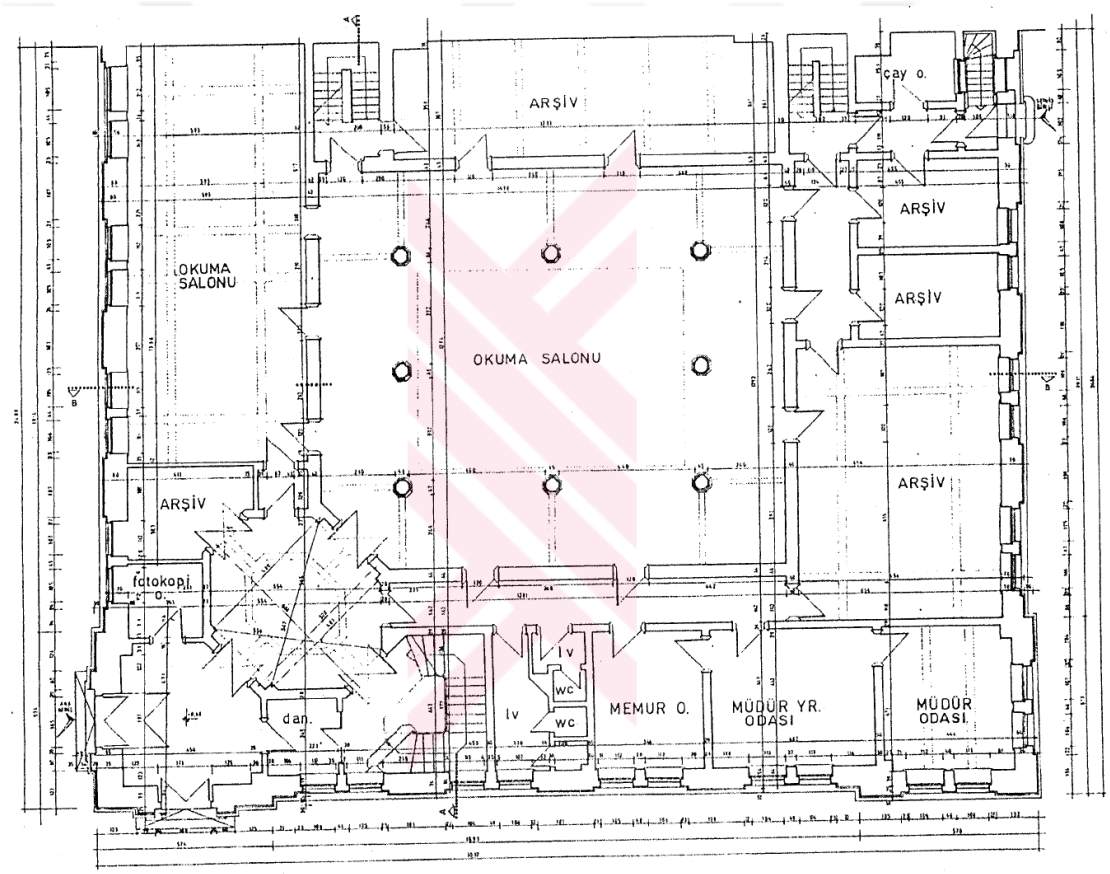

Çizim 2.27 Milli Kütüphane Zemin Kat Planı [33]

Şekil 2.83 İç Mekan [31]

Eski Osmanlı Bankası (1926); Kardiçalı Han ile birlikte büyük bir blok olacak şekilde inşa edilen banka, Fevzipaşa Bulvarı ile Cuhuriyet Bulvarı'nın kesiştiği köşede yer alır. Giulio Mongeri tarafından tasarlanan yapı bugün, başka bir banka tarafından orijinal kimliğine göre kullanılmaktadır [33].

Bodrum üzerine 3 katlı olan bina köşe yapısı olarak inşa edilmiştir. Zemin katında katlar boyunca yükselen ve üstten ışık alan bir holün etrafında müdür lojmanları ile giriş ve çalışma mekanları yer alır. Üst katlarda birinci katta hole bakan koridor etrafında yerleşmiş iki sıra çalışma odası yer alırken, ikinci katta Ankara'daki Osmanlı Bankası'ndaki gibi dışarıya bakan yüzleri yarı açık teras olacak şekilde farklı büyüklükte üç lojman yer almaktadır (Çizim 2.28).

Yapının kat seviyesinden yükseltilmiş ve üzeri kiremit kaplı pramidal çatı ile örtülmüş köşe bölümüne, kule görünümü verilmiştir. Tepesinde ise alem yer alır. Cephelerde zemin kat pencerelerinde basık kemer, birinci kat pencerelerinde sivri kemer ve ikinci kat pencerelerinde ise giriş kapısındaki gibi Bursa kemeri kullanılmıştır. İkinci katta sivri kemercik dizisinden oluşan balkon ve pencere korkulukları kullanılmıştır. Kemer alınlıklarında alçıdan stilize Osmanlı bitki motifleri işlenmiştir (Şekil 2.84). Betonarme iskeletli olan yapı subasman

seviyesine kadar kesme taşla kaplanmış, üst katlarda sıvaya taş görünmü verilmiştir [11].

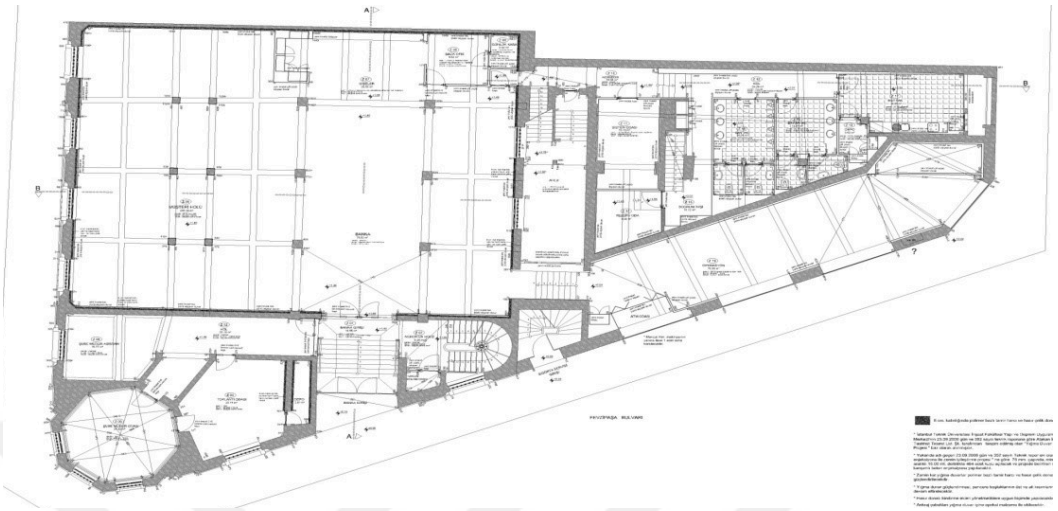

Çizim 2.28 İzmir Osmanlı Bankası Zemin Kat Planı [35]

Şekil 2.84 İzmir Osmanlı Bankası Genel Görünüşü [35]

Şekil 2.85 Genel Görünüşü (1928'ler) [36]

Vakıflar Bankası (Roma Bankası) (1930-1932); Fevzipaşa Bulvarı, Cumhuriyet Bulvarı ve Şehit Fethi Bey Bulvarı'nın kesiştiği köşede yer alan yapı, yarısı banka diğer yarısı Amerikan Konsolosluk Binası olarak tasarlanmıştır. Bodrum üzerine üç katlı yapının mimarı Ahmet Kemal'dir.

İki yolun kesiştiği köşede geniş açı yaparak konumlanmış ve girişi bu köşedendir (Çizim 2.29). İçeride dairesel olan giriş holünün devamı olarak giriş yükseltilmiş silindirik kule görünümü verilmiştir. İskeleti betonarme, duvarları tuğla malzemelidir. Zemin katı dıştan rustik kaplamalı, dikey akslar yivli pilasterlerle kaplıdır (Şekil 2.86) [11].

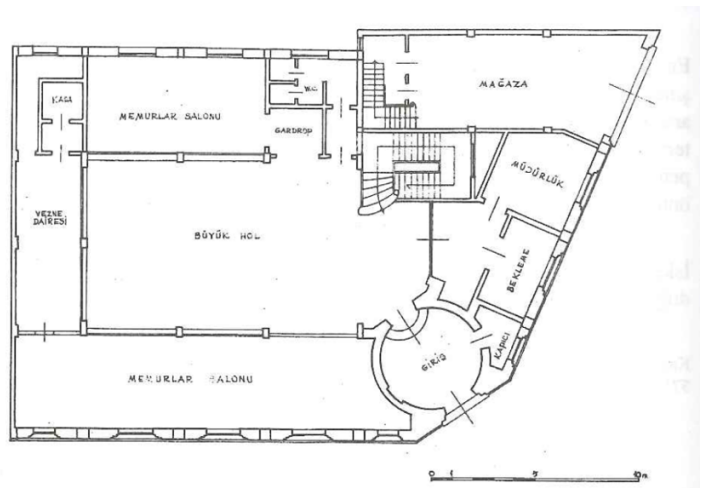

Çizim 2.29 Roma Bankası Zemin Kat Planı [11]

Şekil 2.86 Roma Bankası Genel Görünüşü [31]

Şekil 2.87 Genel Görünüşü (1980'ler) [11]

Borsa Sarayı (1926-1928); Gazi Bulvarı, Fethi Bey Caddesi ve Cumhuriyet Bulvarı'nın kesiştiği köşede bulunan yapı, zemin üzerine iki katlı inşa edilmiş

ancak bir bölümünün altında bodrum kat bulunur. Mermerle kaplı giriş holünün karşısında bulunan üçlü anıtsal merdiven ile mekanları çevresinde yer alan bir hole ulaşılır.

Zemin ve üst kat pencereleri sivri kemerli birinci katınkiler düz bırakılmıştır. Gazi Bulvarı cephesinin iki köşesinde ortada birer büyük sivri kubbe yanlarında ikişer kubbecik bulunmaktadır. Kubbe kasnaklarında kafesleriyle pencere görünümü verilmiş kemerli panolar bulunur. Betonarme karkas ve yığma karışık inşa edilmiştir. Zemin katı iri kesme taşla, üst katlar sıva görünümü veren düzgün taşla kaplanmıştır (Şekil 2.88). İç mekanda sütun başlıkları baklavalıdır, merdivenlerde yıldız motifli demir korkuluklar kullanılmıştır (Şekil 2.89) [11].

Şekil 2.88 Borsa Sarayı Genel Görünüşü [35]

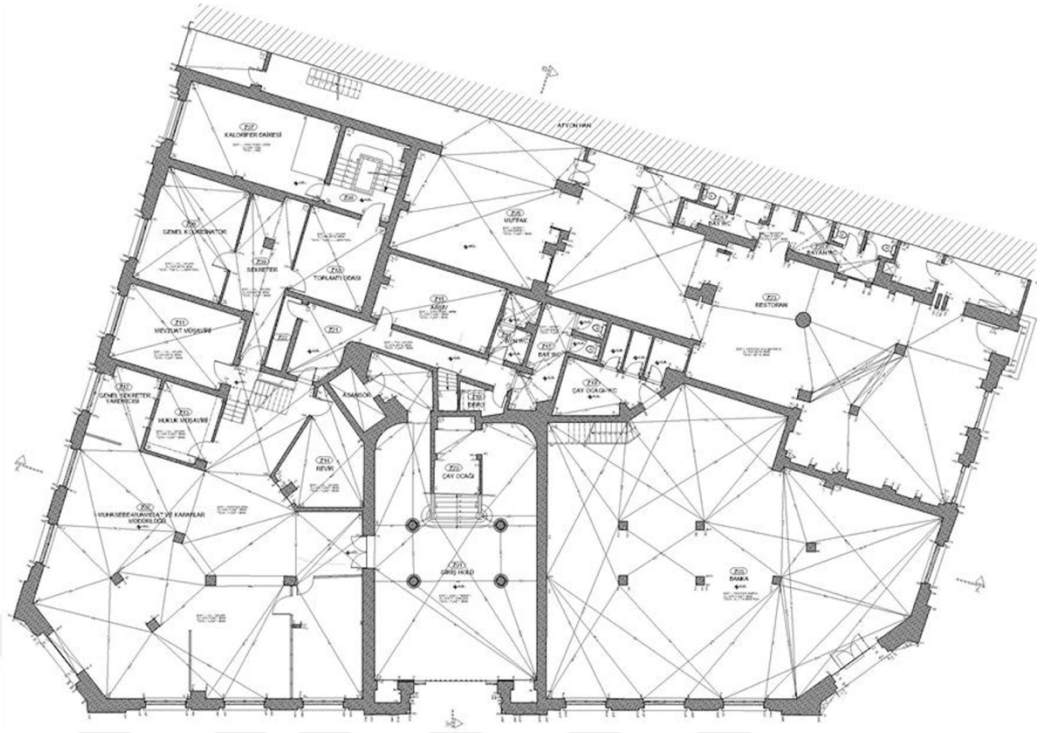

Çizim 2.30 Borsa Sarayı Planı [35]

Şekil 2.89 İç Mekan, Giriş ve Merdivenler [35]

2.4 Konya'da I. Ulusal Mimarlık Dönemi

Konya'da başlıca I. Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları; Yapı Kredi Bankası (1913), Ziraat Bankası (1928), PTT Binası (1928), Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (1926-1927), Konya Lisesi (Eski Dar-ül Muallimin Okulu) (1917), Konya Teknik Üniversitesi Rektörlüğü (Eski Dar-ül Muallimat Okulu) (1924), Ziraat Abidesi (1926)'dir.

Yapı Kredi Bankası (1913); Karatay'da Şems Mahallesi Hükümet Alanı'nda yer alan yapının ilk işlevinde, Osmanlı Bankası olarak tasarlandığı düşünülmektedir. Mimarı ile ilgili bilgi bulunamamıştır.

Bodrum üzerine iki katlı, yığma kagir bir binadır. Yapı, doğu ve kuzey cephesinde bitişik nizamlıdır. Batı yönüne gelen giriş cephesindeki beden duvarı yükseltilmiş, çatısı arkada daha alçak seviyede kalmıştır. Simetrik bir düzenle tasarlanan giriş cephesi kesme taş kaplamalıdır. Zemin katta basık birinci katta sivri kemerli pencereler kullanılmıştır. Basık kemerli, eyvan şeklinde tasarlanmış, merdivenlerle ulaşılan giriş bölümünün üzerinde birkaç sıra silme ile profillendirilmiş, sivri kemerli girişi olan balkon bulunur. Balkon altındaki yedi adet profilli taş konsol üzerine oturtulmuştur ve taş korkuluğu silmelerle eşit dikdörtgenlere ayrılmıştır. Kemer köşelerinde ve alınlıklarda bitkisel desenli çini süslemeler vardır. Balkon girişinin üzerindeki çinilerin ortalarında kabara bulunur (Çizim 2.31). Güney cephesinde ikinci girişi bulunur. Cephe giriş cephesine göre oldukça sade tutulmuş sıva ve boya ile kaplanmıştır (Şekil 2.91) [37].

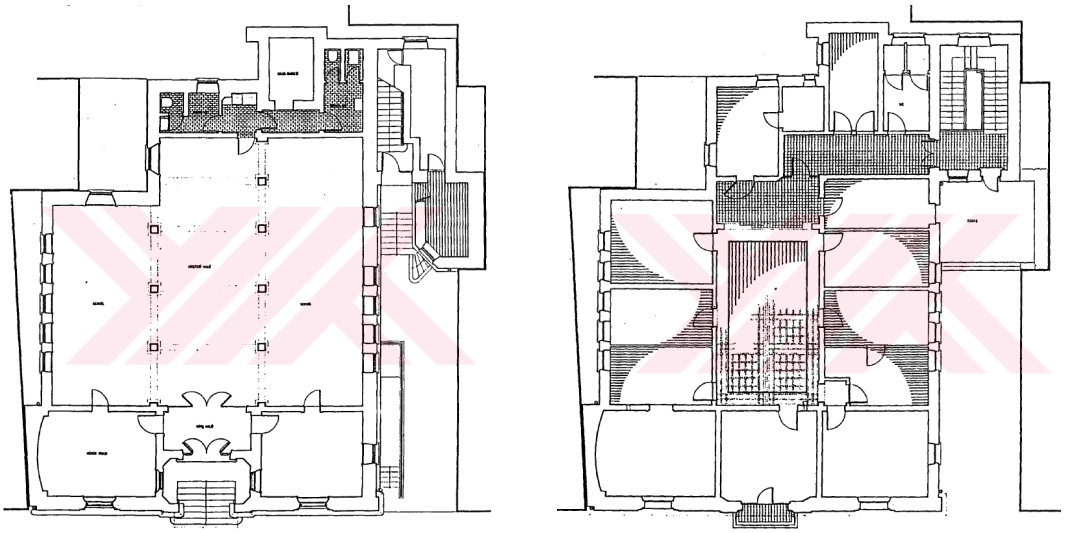

Çizim 2.31 Yapı Kredi Bankası Zemin ve Birinci Kat Planı [37]

Şekil 2.90 Yapı Kredi Bankası Genel Görünüşü

Şekil 2.91 Giriş Cephesi

Ziraat Bankası (1928); Meram İlçesi Şükran Mahallesi'nde yer alan yapının, önünde Kayalıpark doğusunda ise aynı dönem yapılmış olan PTT binası bulunmaktadır. Birinci katı bir dönem lojman olarak kullanılmış, 1966 yılında ise güneyine bitişik bir ek yapı yapılmıştır. Tamamı bugün banka olarak kullanılmaktadır.

Bodrum üzerine iki katlı olan yapı, yığma kagir olarak tasarlanmıştır. Yapının güneydoğu köşesinden bodrum kata inilen ikinci bir giriş verilmiştir. Bodrum kat geniş bir salon ve 3 tarafında depo arşiv gibi ihtiyaçlar için kullanılan mekanlardan oluşur. Ek binanın bodrum katında mutfak, kalorifer dairesi, yemekhane bulunur (Çizim 2.32). Zemin katta kuzeye bakan giriş cephesinin ortasından ana giriş sağlanır. Girişten bağlanan ince uzun koridor ile müşteriler için servis, vezneler, sekreter ve müdür odalarına bağlanır. Katlar arası geçiş kuzeybatı köşede yer alan merdivenler ile sağlanır.

Yapının giriş cephesi simetrik bir düzenleme gösterir. Bodrum katta dikdörtgen, zemin katta basık kemerli, birinci katta sivri kemerli pencere açıklıkları bulunmaktadır. Ahşap çerçeveli pencereler bodrum ve zemin katta demir

parmaklıklıdır. Giriş cephesinde kapısı bulunan bir bahçesi bulunmaktadır. Giriş cephesi köşelerden itibaren kademe kademe dışarı taşırılarak ortada merdivenlerle yükselen girişe doğru simetrik bir vurgu yapar. Taç kapı görünümünde tasarlanan giriş kapısının iki yanında uçları kum saatine benzer iki sutünçe yer alır. Kapının üzerinde prizmatik üçgenlerden oluşan bir sıra süsleme kuşağı ve kuşağın üzerindeki kapıyı sonlardıran silmeye bağlanan, iki yanında çörtenler bulunur. Kapnın üzeri balkon korkuluğu şeklinde yükseltilmiş, korkuluğun ortasında sekiz kollu yıldız motifleri verilmiş ve iki kenarında dilimli kubbe şeklinde sonuçlanmıştır. Zemin kat pencerelerin üzerileri bitkisel motiflerle süslenmiş, süslemenin ortasına kabara yerleştirilmiştir (Şekil 2.93).

Geniş bir ahşap saçak üzerinde kırma çatısı bulunmaktadır. Giriş cephesi dışındaki cephelerde silmeler ve pencere sıraları dışında sade bırakılmıştır. Çıkmaların köşeleri ve açıklıkların çerçeveleri yer yer taş kaplama ile, yer yer taş görünümlü sıva ile kaplanmıştır. Taş kaplamaları dışında cepheler sıvalı ve boyalıdır [37].

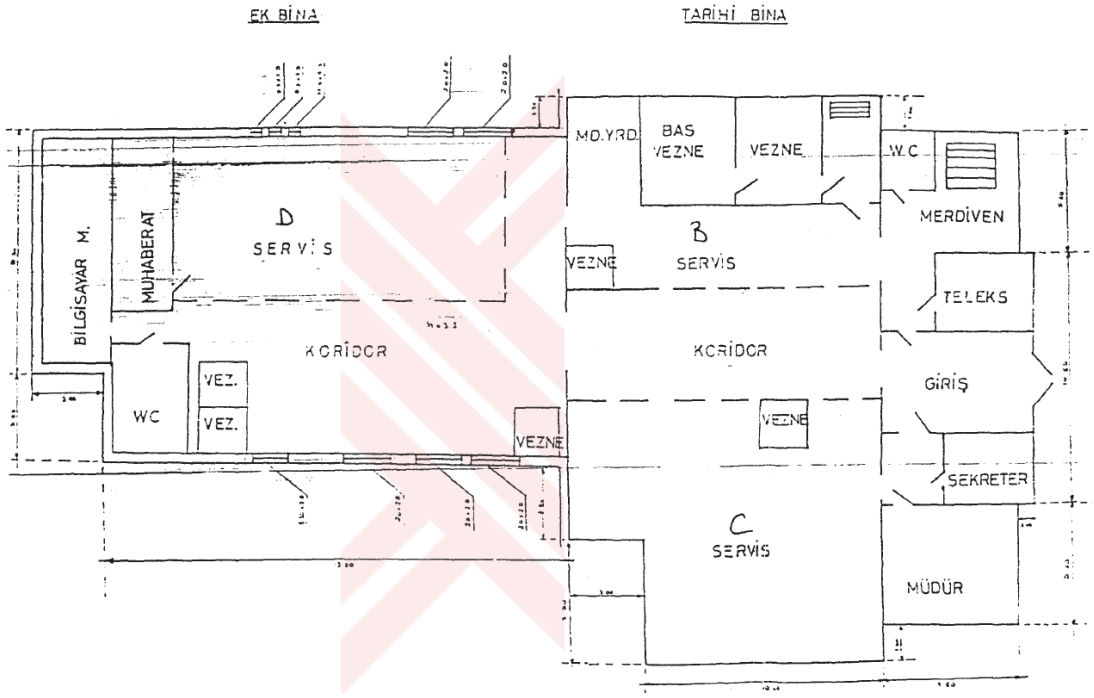

Çizim 2.32 Ziraat Bankası Zemin Kat Planı [37]

Şekil 2.92 Ziraat Bankası Genel Görünüşü

Şekil 2.93 Giriş Cephesi

PTT Binası (1928); Meram İlçesinde Kayalıpark'ta, yanında PTT ek binası yer alan yapının mimarı Falih Ülkü'dür. Bodrum üzerine iki katlı yapı, yığma kagir olarak

inşa edilmiştir. Yapının kuzey yönde bulunan giriş cephesinde ve doğu cephesinde zemin kata ulaşan iki girişi bulunur, güney cephesinden ise bodrum kata ulaşan iki girişi daha bulunmaktadır (Çizim 2.33).

İç mekanda, odalar yapının ortasına enine bölen bir koridor etrafında şekillenmiştir. Zemin katta giriş holünden geçince bir müşteri holü karşılamaktadır. Girişe yanlardan merdivenlerle ulaşılan ahşap kapılı orta bölüm sonradan eklenmiştir. Üst katta girişi boylu boyunca örten yapının iki yan çıkmalarına saplanan kagir parmaklıklı bir balkonu bulunmaktadır. Bu balkona birinci kat koridorundan ulaşılmaktadır (Şekil 2.95).

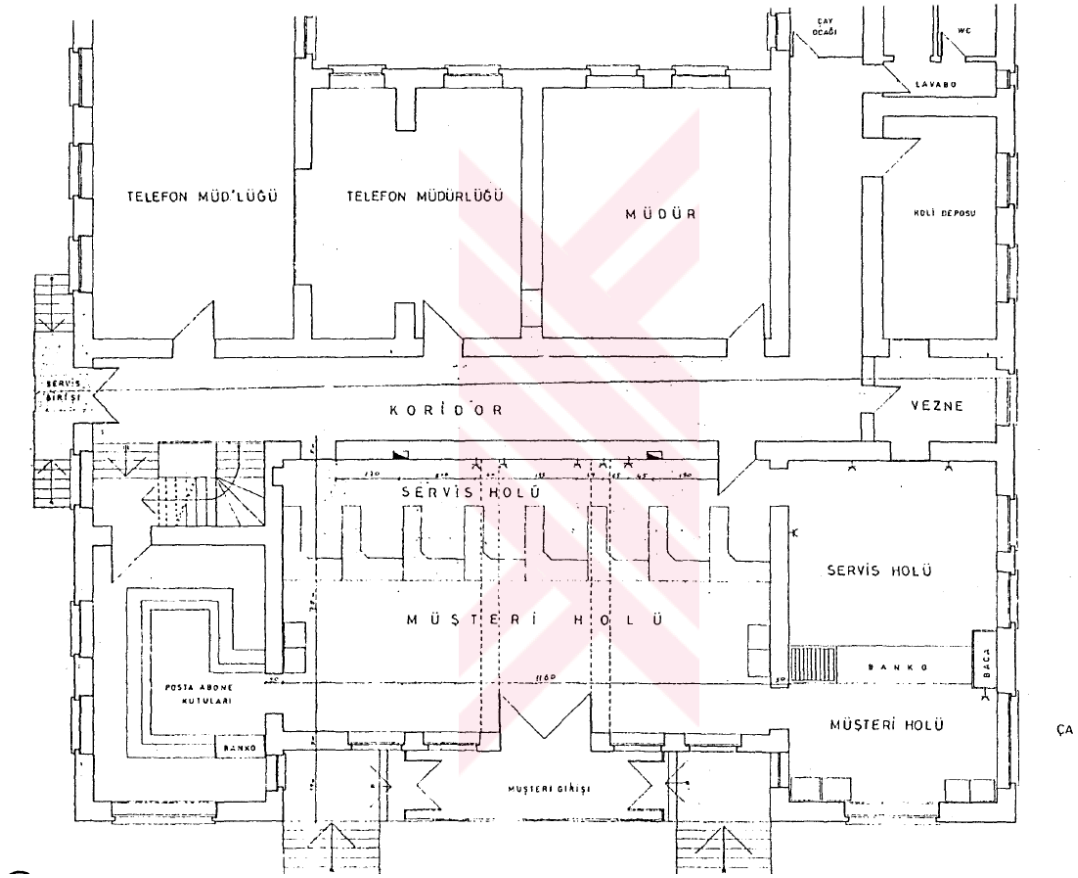

Çizim 2.33 PTT Binası Zemin Kat Planı [37]

Bodrum katta dikdörtgen, zemin katta basık kemerli, birinci katta ise sivri kemerli pencereleri bulunur. Cephede pencereler tekli ikili ve üçlü gruplar halinde yerleştirilmiştir. Giriş cephesinde köşe bölümler öne doğru taşırılmış ve yükseltilmiş ve ahşap geniş saçaklar ile örtülü iken, orta bölümde, ortasında bir tacı olan yükseltilmiş çatı eteği bulunmaktadır. Köşe aksları düzgün kesme taşla

kaplanmıştır. Giriş cephesinde kemer alınlıklarında ve üstlerinde, Osmanlı bitki motiflerini içeren çini bezemeler ve bu motiflerin ortasında taş rozetler yer alır. Geniş saçakların alt kısımları geometrik motifler ile bezenmiştir (Şekil 2.94) [11].

Şekil 2.94 PTT Binası Genel Görünüşü

Şekil 2.95 Giriş Cephesi

Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (1926-1927); Cumhuriyet Alanı'nda yer alan yapının giriş cephesinin karşısında Alaaddin Tepesi bulunmaktadır. Ankara'daki Gazi ve Latife okullarının plan şeması ile aynı olan proje Konya'da İsmet Paşa İlkokulu ile 23 Nisan Egemenlik İlkokulu ile de aynıdır. Vali Mehmet İzzet Bey tarafından Alman kuruluşu olan Leno Şirketi'ne yaptırılmıştır [37].

Zemin katta girişin karşısında katlar arası ulaşımı sağlayan ve bahçe kapısına açılan merdivenleri bulunmaktadır. Giriş cephesinden aydınlanan bir koridorun üç cephesinde sınıflar ve müdür odası yer alır (Çizim 2.34).

Simetrik bir düzene sahip giriş cephesinde köşe akslar orta hacimden dışa doğru taşırılarak koyu renkli kesme taş ile belirtilen üçer pencere eklenmiştir. Zemin kat pencereleri ve giriş kapısı basık kemerli birinci kat pencereleri sivri kemerlidir. Pencere kemerleri, giriş kapısı söveleri, saçak altı ve orta bloğun katlar arası silmeleri koyu renkli taştan yapılmıştır (Şekil 2.96) [11].

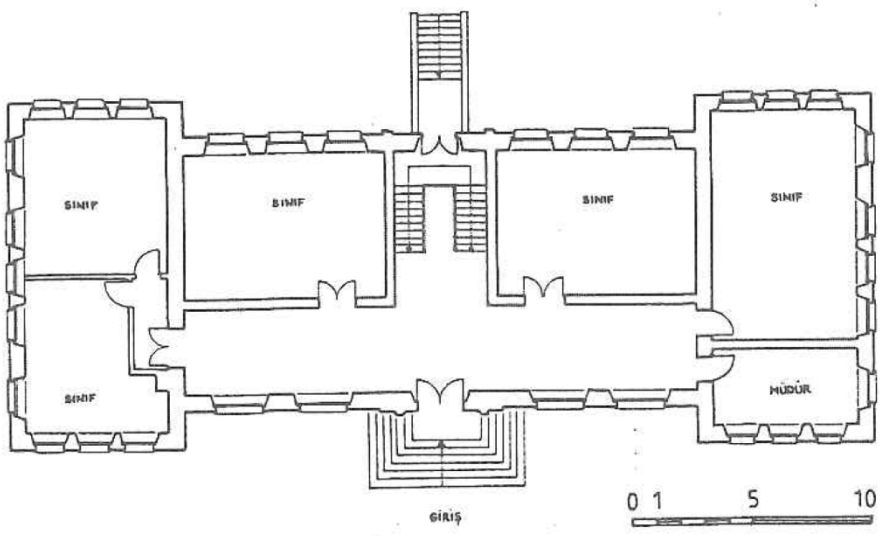

Çizim 2.34 Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Zemin Kat Planı [11]

Şekil 2.96 Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Genel Görünüşü

Şekil 2.97 Giriş Cephesi

Konya Lisesi (Eski Dar-ül Muallimin)(1917); Meram İlçesi'nde Amber Reis Caddesi ile Atatürk Caddesi'nin kesitiği köşede yer alan yapı, Mimar Muzaffer tarafından tasarlanmıştır. İlk yapım amacı Dar-ül Mullamin (Erkek Öğretmen Okulu) olan yapı pek çok ad değiştirmiş, 1997'den bu yana Konya Lisesi olarak

kullanılmaktadır. Giriş cephesinde ve arka cephesinde oldukça geniş bir bahçeye sahiptir. 1910 yılında yapımına başlanmış ancak 1917 yılında tamamlanabilmiştir.

Bodrum kat üzerine 3 katlı olarak inşa edilen yapı, dikdörtgen planlı uzun bir bölümle ve bu bölüme dar kenarlarından eklenen beşgen planlı merdiven kulelerine sahiptir. Yapıya zemin kattan, merdiven kulelerinin güney kısmında, kulelere göre dışarı taşırılmış iki adet ana girişten ulaşılır (Çizim 2.35). Merdivenlerle yükselen giriş, mukarnas bezemeli kaideli bir adet bodur sütuna bağlanan iki adet sivri kemerin oluşturduğu yarı açık mekandan oluşur. Girişin üst katı birinci katta odaya dönüştürürülmüş çini bezemeli alınlığa sahip atnalı kemerli iki adet pencereye sahiptir (Şekil 2.99). Bu düzen simetrik bir şekilde yapının giriş cephesinde iki yanda sağlanmaktadır.

Giriş cephesinde zemin kat pencereleri basık kemeli, birinci kat pencereleri çini alınlıklı ve üzeri çini ile taçlandırılmış atnalı kemerli, ikinci kat pencereleri ise devam eden çini silme dizisi içinde sivri kemerlidir (Şekil 2.98). Cephede çıkmaların köşelerine beyaz taşlarla dikey hatlar oluşturulmuş, içerisine düğüm motifli çini bir bordür bulunur. Arka cephe oldukça sade bırakılmıştır (Şekil 2.100) [23].

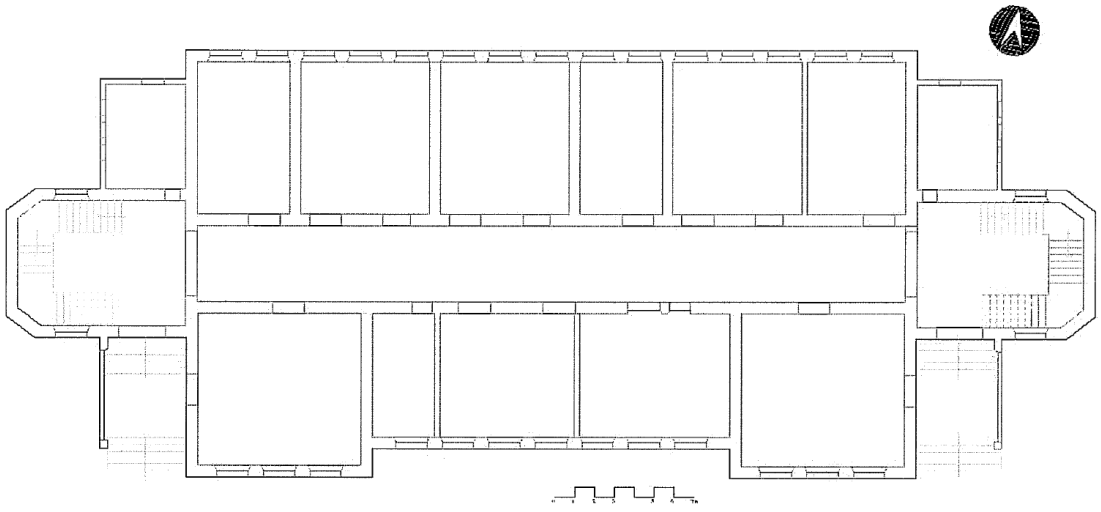

Çizim 2.35 Darül Muallimin Zemin Kat Planı [23]

Şekil 2.98 Dar-ül Muallimin Genel Görünüşü

Şekil 2.99 Giriş Bölümü, **Şekil 2.100** Güney Cephesi

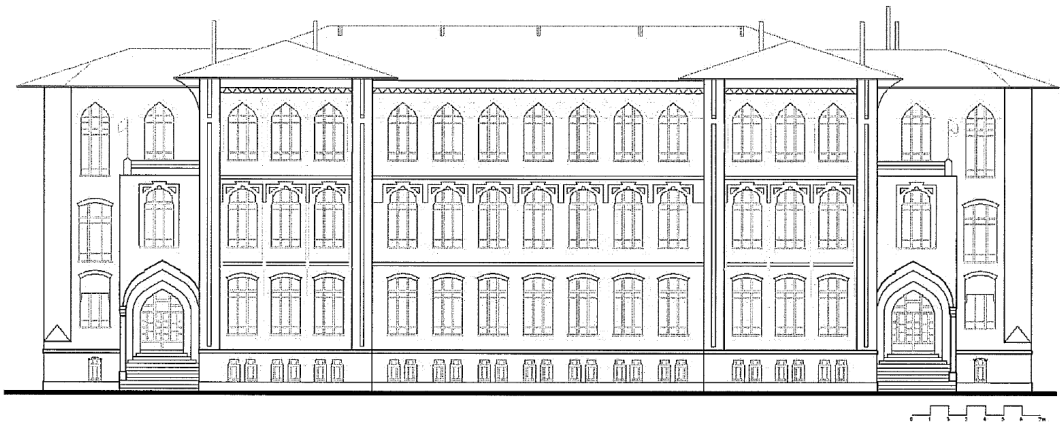

Çizim 2.36 Giriş Cephesi [23]

Konya Teknik Üniversitesi Rektörlüğü (Eski Dar-ül Muallimat)(1924); Mimar Muzaffer bey tarafından Dar-ül Muallimat (Kız Öğretmen Okulu) olarak tasarlanan yapı 1987'den sonra Konya Selçuk Üniversitesi Rektörlük binası olarak kullanılmış bugünkü kullanımı ise Konya Teknik Üniversitesi Rektörlük binasıdır. 1926 yılında ölen Muzaffer Bey yapının bitimini görememiş, ölümünden sonra onun yetiştirdiği mimar Falih Ülkü yapıyı tamamlamıştır. Alaaddin Tepesi'nin kuzeydoğusunda, Ankara Caddesi üzerinde yer alır.

Geniş bir bahçe içerisinde yer alan bina, bodrum üzerine iki katlı olarak tasarlanmıştır. Doğu batı yönünde uzanan T planlı yapı geniş cephesi doğuya dönüktür (Çizim 2.37). Plan ve cephe düzeni bakımından simetrik bir kurgu gözlenir (Çizim 2.38). Uzun bir koridorun iki yanında sıralanmış mekanlardan oluşan düzenleme üç katta da küçük değişiklikler dışında aynıdır. Bodrum katta yemekhane, mutfak, depo, zemin katta sınıf ve idare odaları, birinci katta ise sınıf ve kütüphaneden oluşur. Çatı katında okulun yatakhanesi yer alır. Yığma kagir olarak inşa edilen yapıda, kırmızı sille taşı, beyaz gödene taşı ve tuğla kullanılmıştır.

Çizim 2.37 Dar-ül Muallimat Zemin Kat Planı [23], **Çizim 2.38** Giriş Cephesi [23]

Doğuda yer alan giriş cephesinin iki yanı çıkıntı yaparak giriş bölümü geride bırakılmıştır. Yapının kuzey ve güneye bakan yan cephelerinde zemin kat penceleri mızrak ucu kemerli, birinci kat pencereleri atnalı kemerlidir. Giriş bölümü zemin kat seviyesinde basamaklarla çıkılan, sepet kulpu kemerli bir sahanlığa açılır (Şekil 2.102). İki yanında iki katta da devam eden Bursa tipi kemerli dörtlü pencereler bulunmaktadır (Şekil 2.103) [38].

Şekil 2.101 Dar-ül Muallimat Genel Görünüşü [38]

Şekil 2.102 Giriş Cephesi

Şekil 2.103 Güney Cephesi

Ziraat Abidesi (1926); Atatürk Caddesi ile İstasyon Caddesi'nin kesiştiği köşede, Anıt Meydanı'nın ortasında yer alır. Kuzeyinde ve kuzeydoğusunda aynı dönemde yapılmış olan Amber Reis Cami ve Konya Lisesi yer alır. Mimar Muzaffer tarafından tasarlanan anıtın üzeindeki Atatürk Heykeli, Atatürk Anıtı yapımı ile adını duyurmuş olan Avustralyalı heykeltraş H.Krippel tarafından yapılmıştır.

Anıtın kaidesi olarak kullanılan Ziraat Abidesinin üzeri Konya'nın ziraat şehri olmasından dolayı kağnı, başak demetleri, birkaç köylü ve buğday olacak iken mimarın ölümü ve savaş nedeniyle yapımı durmuş, tekrar başlatıldığında Konya Belediye Meclisi tarafından bir Atatürk heykeli yapılmasına karar verilmiştir.

6.50 m yüksekliğindeki kaide bölümü tamamen taş malzeme ile yapılmıştır. Sekizgen planlı bir süs havuzunun ortasında yer alır (Çizim 2.39). Oyma süslemelerle zenginleştirilen kaidenin, kavsara köşeliklerinde lacivert renkli seramik rozetler bulunur. Sekizgen bir yüksek topuk ve altı basamakla yükseltilmiştir. Bir kenarı 5.85 m uzunluğunda kare taban üzrinde 4 ayaklı kaidenin üzeri yalancı kubbe ile örtülüdür. Tüm cepheleri simetrik ve Osmanlı taç kapı görünümündedir. Kaidenin içe çekilmiş köşelerinde, aslan başlı çörtenler ve köşelerin alt kısımda kubbecikler bulunmaktadır (Şekil 2.105) [24].

Şekil 2.104 Ziraat Abidesi Genel Görünüşü

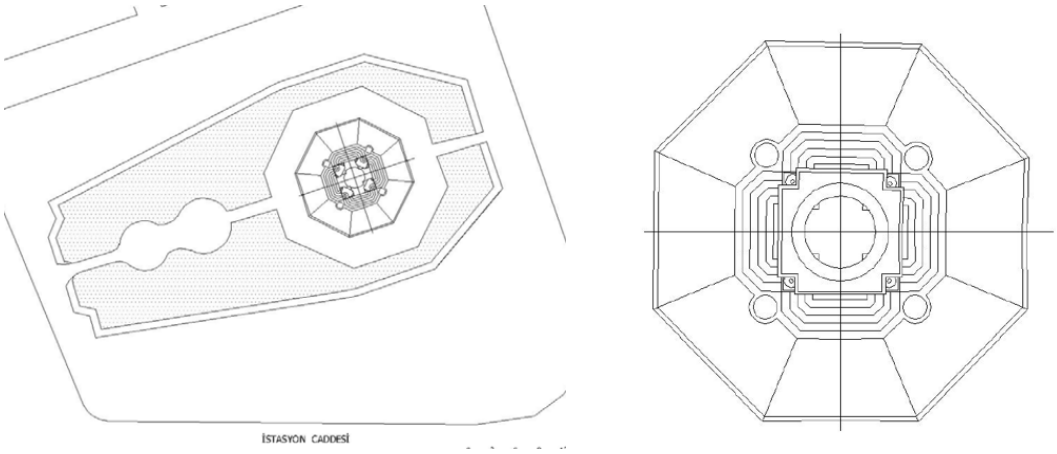

Çizim 2.39 Ziraat Abidesi Vaziyet ve Zemin Kat Planları [24]

Şekil 2.105 Kubbecik ve Aslan Başlı Çörten Detayı [24]

3
I. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ'NDE CAMİLER

3.1 I. Ulusal Mimarlık Dönemi Camileri Kataloğu

Kataloglanan Camiler Listesi;

İstanbul;

1. Bebek Camii, Katalog 1, 1a, 1b.
2. Yeşilköy Mecidiye Camii 2, 2a, 2b.
3. Bostancı Kuloğlu Camii 3, 3a, 3b.
4. Kartaltepe Amine Hatun Camii 4, 4a, 4b.
5. Kamer Hatun Camii 5, 5a, 5b.
6. Hobyar Mescidi 6, 6a, 6b.
7. Ahmediye Camii 7, 7a, 7b.

Anadolu;

8. Konya Nakipoğlu Camii 8, 8a, 8b.
9. Konya Kalecik Camii 9, 9a.
10. Konya Gazezler Camii 10, 10a.
11. Konya Tahtalı Camii 11, 11a
12. Balıkesir Haydar Çavuş Camii 12, 12a, 12b.
13. Konya Amber Reis Camii 13, 13a, 13b

YAPININ ADI: **Bebek Camii**		KATALOG NO: **1**
MİMARI: Mimar Kemaleddin	YAPIM YILI: 1913	67 Pafta, 144 Ada, 11 Parsel

ADRESİ: Cevdet Paşa Cad. Bebek, Beşiktaş, İstanbul.

Şekil 3.1 Genel Görünüşü

Çizim 3.1 Vaziyet Planı [39]

Yapının Tanımı

Plan Özellikleri:

- Kare planlı tek kubbelidir ve zeminden yükseltilmiş, seki üzerine oturtulmuştur.
- Kubbe, iç mekan duvarların yüzeyine oturan yarım sekizgen payeler üzerinde, sekiz sivri kemer ile taşınır. Köşelerde dört adet yarım kubbe ile desteklenmiştir (Çizim 3.3).
- Üç açıklıklı kubbeli bir son cemaat yeri ile güneybatı duvarına bitişik tek şerefeli, dışarıdan kaide üzerinde kemerli bir kapıdan girilen minaresi yer alır.
- Ortada yer alan girişinin iki yanında mermer korkuluklu bölümler yer alır. Bunlardan birinden, kadınlar mahfiline çıkılan merdiven bulunur (Şekil 3.4) [17].

YAPININ ADI: **Bebek Camii**	KATALOG NO: **1a**

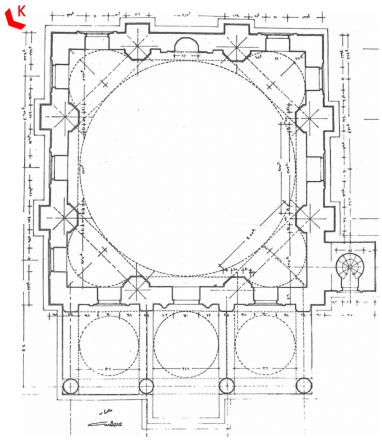

Çizim 3.2 Plan [17]

Şekil 3.2 Yan Cephe (1975) [17]

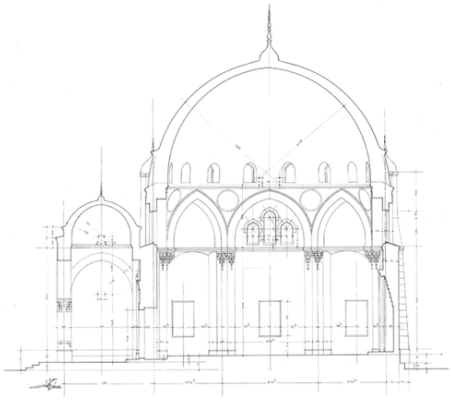

Çizim 3.3 Kesit [17]

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Giriş cephesinde 3 sivri kemerli açıklıkla girilen bir son cemaat yeri bulunur. Günümüzde kemer araları cam ile kapatılmıştır (Şekil 3.1).
- Girişin iki yanında dairesel kesitli iki örme sütun bulunur. Harimin giriş kapısı basık kemerlidir ve iki yanında sivri hafifletme kemerleri bulunan dikdörtgen pencereler bulunur. Sivri hafifletme kemerli pencereler aynı zamanda harimin iki yan duvarlarının ortasında ve mihrabın iki yanında yer alır.
- Kubbeyi taşıyan onaltı ayaklı kasnakta, ayaklar arasına yerleştirilmiş onaltı pencere bulunur. Giriş cephesi dışında her cephede, ikinci kat seviyesinde üzeri sivri kemerli 3lü pencere dizisi yer alır (Şekil 3.5, Şekil 3.2).

YAPININ ADI: **Bebek Camii**	KATALOG NO: **1b**

Şekil 3.3 Ahşap Korkuluklu Bölümler

Şekil 3.4 Mihrap

Şekil 3.5 Kubbe ve Yarım Kubbeler

Yapının Tanımı

Süsleme Özellikleri:

- Kubbe içi, pencere çerçeveleri, yarım kubbelerin içleri kalem işi rumi motiflerle süslenmiştir.
- Sütunların mukarnaslı başlıklarına, kubbeyi taşıyan kemerlerin köşelerine oyma gülçeleri yerleştirilmiştir.
- Alt bölümdeki pencerelere demir parmaklıklar, üst bölüme filgözü alçı şebekeler eklenmiştir [17].
- Cami tümüyle kesme küfeki taşından yapılmıştır.
- Mihrabın tamamı beyaz mermer ile yapılmıştır. Orta üst bölümünde küçük bir mukarnaslı bölüm yer alır ve iki yanında, başlığında ve bitişinde kum saati motifli iki sütunçe yer alır. Mihrabın üstü taç kapı görünümü verilmiş bezemeler ile bitiirilmiştir. Ortasında mihrap kitabesi yer alır (Şekil 3.4).
- Üst kattaki kadınlar mahfili ve Kadınlar mahfilinin altında kalan bölümler ahşap ile yapılmıştır (Şekil 3.3) [17].

YAPININ ADI: **Yeşilköy Mecidiye Camii**		KATALOG NO: **2**
MİMARI: Mimar Kemaleddin	YAPIM YILI: 1909-?	40 Pafta, 319 Ada, 1 Parsel

ADRESİ: Gazi Evrenos Cad. Anafartalar Sok. Yeşilköy, İstanbul.

Şekil 3.6 Genel Görünüşü

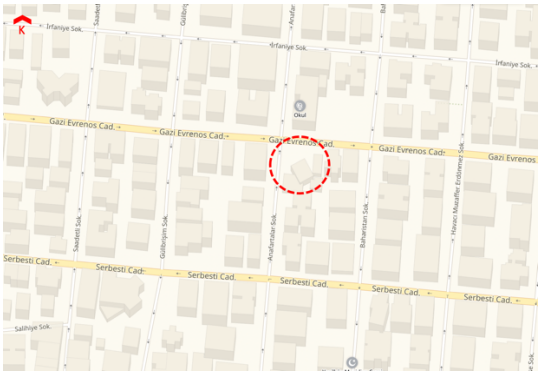

Çizim 3.4 Vaziyet Planı [39]

Yapının Tanımı

Plan Özellikleri:

- Tek kubbeli yapı, kare biçimindeki harimi ve önünde harimin sınırlarını aşan dikdörtgen biçiminde bir kapalı son cemaat yeri bulunur. Son cemaat yerinin üzeri kadınlar mahfili olarak kullanılmaktadır (Çizim 3.5).
- Minareye kadınlar mahfilinden bağlanan merdiven ile girilir.
- Kubbe sekizgen kasnaklar üzerine oturtulmuş, Son cemaat yeri ise çatı biçiminde betonarme plaklarla örtülüdür.
- Giriş doğrultusuna göre simetrik bir şekilde tasarlanmıştır [17].

YAPININ ADI: **Yeşilköy Mecidiye Camii**	KATALOG NO: **2a**

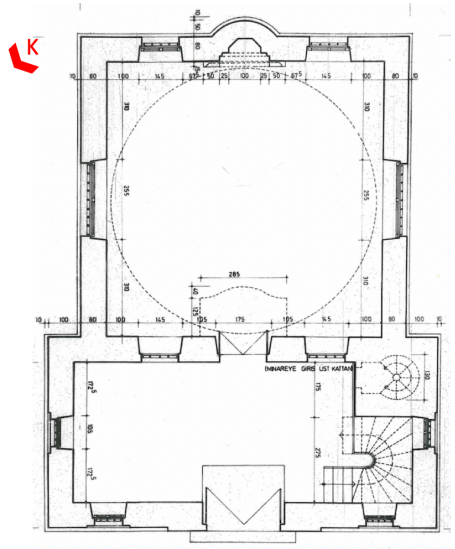

Çizim 3.5 Planı [17]

Şekil 3.7 Batı Cephesi

Şekil 3.8 Giriş Bölümünün Üzeri

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Plandaki gibi cephelerde simetrik tasarlanmıştır.
- Giriş kütlesi, taç kapı niteliğinde tasarlanmış, yüzeyden dışarı ve saçak yüksekliğinden yukarı çıkarılmıştır (Şekil 3.6).
- Saçak seviyesinde kademeli bir silme çepeçevre dolanır.
- Girişin iki yanında altta sivri kemerli, üstte at nalı kemerli ikişer pencere bulunur. Aynı pencere düzeni mihrap nişinin iki yanında bulunmaktadır (Şekil 3.6).
- Harim kısmının yan duvarlarını ortalayan tüm kat yüksekliğinde sivri kemerli pencereler bulunur (Şekil 3.7).
- Kubbe kasnağının her bir bölümünde küçük pencereler yerleştirilmiştir [17].

YAPININ ADI: **Yeşilköy Mecidiye Camii**	KATALOG NO: **2b**

Şekil 3.9 Kubbe

Şekil 3.10 Harim (2007) [17]

Şekil 3.11 Son Cemaat Yeri ve Kadınlar Mahfili

Yapının Tanımı

Süsleme Özellikleri:

- Camide cephede ve girişin üzerinde kitabedeki bezemeler için hazırlık yapılmış ancak bunlar gerçekleştirilememiştir (Şekil 3.8) [17].
- Cami tümüyle kesme taştan yapılmıştır.
- Beyaz mermerden yapılmış olan mihrap nişi, mukarnaslarla kaplı, üzeri ve çevresi çeşitli rumi kabartmalar içerir (Şekil 3.10) [40].

YAPININ ADI: **Bostancı Kuloğlu Camii**		KATALOG NO: **3**
MİMARI: Mimar Kemaleddin	YAPIM YILI: 1913	156 Pafta, 699 Ada, 1 Parsel

ADRESİ: Vükela Cad. Bostancı Camisi Sok. Bostancı, İstanbul.

Şekil 3.12 Genel Görünüşü

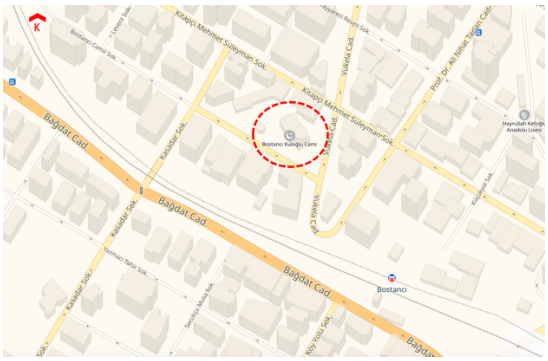

Çizim 3.6 Vaziyet Planı [39]

Yapının Tanımı

Plan Özellikleri:

- Caminin harim kısmı tek kubbeli kare planlıdır, son cemaat yeri harime bitişik, 3 açıklıklı 3 kubbelidir. Minaresi harim duvarına bitişik yükselir.
- Harimin arka bölümünde, girişin iki yanında mermer korkuluklu iki ayrı bölüm yer alır ve üzerinde ahşap ile yapılmış kadınlar mahfili bulunmaktadır.
- Minaresi tek şerefelidir ve minare girişi dışarıdandır [17].
- Şekil 3.13'de görülen kısım camiye sonradan ek olduğu düşünülen bölümdür. Son cemaat yerinin önüne eklenmiştir. 1970 yılında çekilmiş resimde görülmemektedir (Şekil 3.14).

YAPININ ADI: **Bostancı Kuloğlu Camii**	KATALOG NO: **3a**

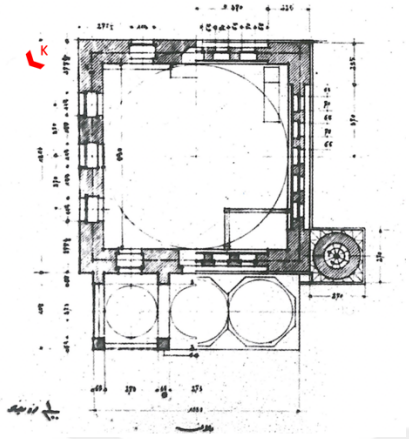

Çizim 3.7 Plan [17]

Şekil 3.13 Doğu Cephesi

Şekil 3.14 Son Cemaat Yeri (1970) [17]

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Son cemaat yerinde, örme taş ayaklarla taşınan penci kemerli 3 önde,iki adet yanda yüksek birer seki niteliğinde açıklık bulunur. Yapının kitabesi giriş cephesinde saçak seviyesinin üstünde taşırılarak oturtulmuştur.
- Harime girişte bir basık kemerli kapı iki yanında dikdörtgen pencereler bulunur.
- Harimin yan duvarlarında 3'er adet, mihrap cephesinde mihrabın iki yanında birer adet, hepsi eşit büyüklükte dikdörtgen pencereler yer alır.
- Harimi taşıyan penci kemerlerin içinde her yüzeyde tekrarlanan pencere düzeni görülür (Şekil 3.12) ve kubbenin 16 ayaklı kasnağında ayakların aralarında 16 adet pencere bulunmaktadır.

YAPININ ADI: **Bostancı Kuloğlu Camii**	KATALOG NO: **3b**

Şekil 3.15 Batı Cephesi

Şekil 3.16 Mihrap Cephesi

Şekil 3.17 Son Cemaat Yeri

Yapının Tanımı

Süsleme Özellikleri

- Yapının tamamı kesme küfeki taşı ile yapılmıştır. Kubbe, minare külahı, geçiş öğerleri kurşun levhalarla kaplanmıştır.
- Caminin içi kalem işi rumi ve palmet motiflerle bezenmiştir (Şekil 3.16).
- Sekizgen köşe kulelerinin tüm yüzeylerine ve minare külahının altına turkuaz renkli çiniler yerleştirilmiştir (Şekil 3.13).
- Kubbeyi taşıyan kemerlerin kademelerinin içine ve pencere kemerlerinin kilit taşlarına oyma gül şeklinde rozetler yerleştirilmiştir (Şekil 3.12) [17].

YAPININ ADI: **Kartaltepe Amine Hatun Camii**		KATALOG NO: **4**
MİMARI: Mimar Kemaleddin	YAPIM YILI: 1924	20 Pafta, 132 Ada, 2 Parsel

ADRESİ: Şükrü Kanatlı Caddesi, Filiz Sokağı, Bakırköy, İstanbul.

Şekil 3.18 Genel Görünüşü

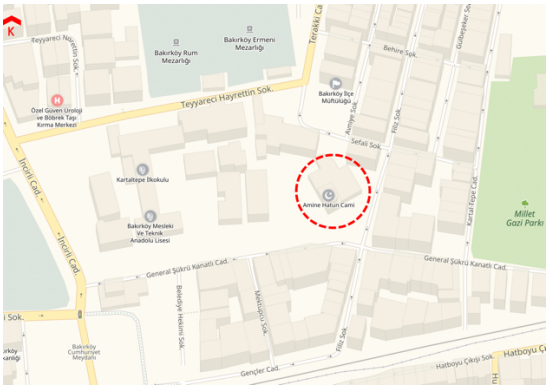

Çizim 3.8 Vaziyet Planı [39]

Yapının Tanımı

Plan Özellikleri:

- Harim bölümü kare planlı, tek kubbelidir, Son cemaat yeri harimin önünde 3 açıklıklı, 3 kubbelidir (Çizim 3.9). Minaresi beden duvarına bitişik girişi dışarıdan son cemaat yerinin yanından sağlanır.
- Harim girişinin iki yanında ahşap korkuluklu iki bölüm yer alır, birinden çıkılan merdivenler ile yukarıda yer alan kadınlar mahfiline ulaşılır.
- Plan, yüzey düzenlemeleri ve bezemeleri Bebek Cami'nin aynıdır. Kubbesi Bebek Cami'ye göre daha basıktır [17].

YAPININ ADI: **Kartaltepe Amine Hatun Camii**	KATALOG NO: **4a**

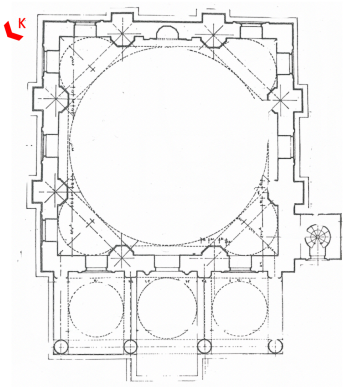

Çizim 3.9 Bebek Cami Plan [17] (Bebek Cami ile planları birebir aynı olmasından dolayı şematik olarak kullanılmıştır.)

Şekil 3.19 Doğu Cephesi

Şekil 3.20 Giriş Cephesi

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Son cemaat yerinin açıklıkları sonradan demir doğramalı camekan ile kapatılmış ve girişin önüne rüzgarlık eklenmiştir (Şekil 3.18).
- Giriş cephesi dışında her cephesinde kubbeyi taşıyan kemerlerin içinde 3'lü pencere dizisi yer alır (Şekil 3.19).
- Kubbe kasnağındaki 16 ayakların arasında 16 pencere bulunur.
- Alt kat pencereleri demir parmaklıklı, üst kat pencereleri alçı şebekeler ile kaplanmıştır.
- Son cemaat yerinin kemerlerinin üzerinde gül şeklinde rozetler bulunmaktadır (Şekil 3.20).
- Son cemaat yerinde, girişi dışındaki kemer araları, zemin seviyesinde devam eden bezemeli silmeler ile çevrelenmiştir (Şekil 3.18).

YAPININ ADI: **Kartaltepe Amine Hatun Camii**	KATALOG NO: **4b**

Şekil 3.21 Üçlü Pencere Dizisi

Şekil 3.22 Ahşap Korkuluklu Bölümler ve Üst Kat

Şekil 3.23 Mihrap Cephesi

Yapının Tanımı

Süsleme Özellikleri:

- Kubbe düzeyine kadar olan bölümü ve minarenin şerefeye kadar bölümü, kesme küfeki taşı ile yapılmıştır. Daha sonra yapılmış olan kubbe ve kasnak bölümü tuğla ile örülmüş ve üzeri sıvanmış, minarenin üzeri kesme taş ile farklı bir şekilde örülmüştür [17].
- Kubbenin, yarım kubbelerin içleri kalem işi rumi motifler ile bezenmiştir (Şekil 3.23).
- Yapının kaidesi son cemaat yerinin üzerinde saçak seviyesinin üzerine çıkırılarak oluşturulan bölüme yerleştirilmiştir (Şekil 3.20).

YAPININ ADI: **Kamer Hatun Camii**		KATALOG NO: **5**
MİMARI: Mimar Kemaleddin	YAPIM YILI: 1924	14 Pafta, 428 Ada, 44 Parsel

ADRESİ: Tarlabaşı Bulvarı, Kamerhatun Mahallesi, Beyoğlu, İstanbul.

Şekil 3.24 Genel Görünüşü

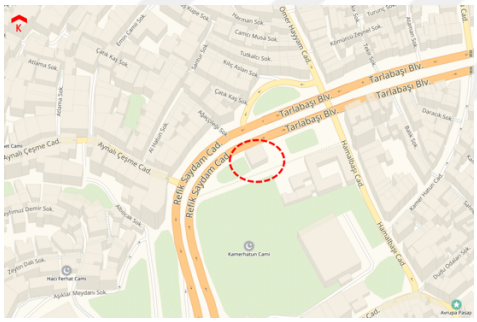

Çizim 3.10 Vaziyet Planı [39]

Şekil 3.25 Giriş Cephesi

Yapının Tanımı

Plan Özellikleri:

- İlk yapıldığı zaman iki yanında yer alan apartmanlara bitişik şekilde yapılmıştır. Günümüzde iki yanı boş bulunmaktadır.
- Düzgün olmayan planlı iki kat yüksekliğinde bir harim, harimin önünde 3 açıklıklı, iki katlı, kapalı bir son cemaat yeri ve harimin mihrap cephesi duvarına bitişik bir minaresi bulunmaktadır.
- Minarenin ve harimin solunda kalan, son cemaat yerinin merdivenlerine bağlanan bölüm, müezzin evi olarak geçer (Çizim 3.11).
- Harimin içinde sol bölümde yer alan bölümün üzerinde kadınlar mahfili yer almaktadır. Minare girişi bu bölüme açılmaktadır.
- Kiremit kaplı, kırma çatılıdır [17].

YAPININ ADI: **Kamer Hatun Camii**	KATALOG NO: **5a**

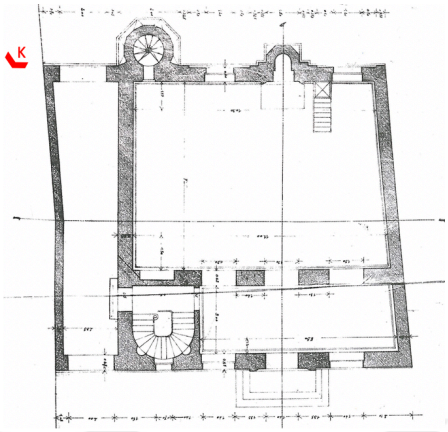

Çizim 3.11 Plan [17]

Şekil 3.26 1970 [17]

Şekil 3.27 Mihrap Cephesi

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Yapının alt kat pencereleri dikdörtgen bırakılırken üst kat pencereleri penci kemer ile desteklenmiştir.
- Son cemaat yerinin yanındaki merdiven kovası yuvarlak bir kavis yaparak dışarı taşırılmıştır (Şekil 3.25).
- Girişin önünde sonradan eklendiği anlaşılan camekanlı bir rüzgarlık bulunur.
- Yapının yarı yüksekliğinde, yarım sekizgen planlı bir kütle olarak, mihrap nişi, dışarı taşırılmış, üzeri kesme taş bir yarım kubbe ile örtülmüştür (Şekil 3.26).

YAPININ ADI: **Kamer Hatun Camii**	KATALOG NO: **5b**

Şekil 3.28 Kadınlar Mahfili [40]

Şekil 3.29 Mihrap Cephesi

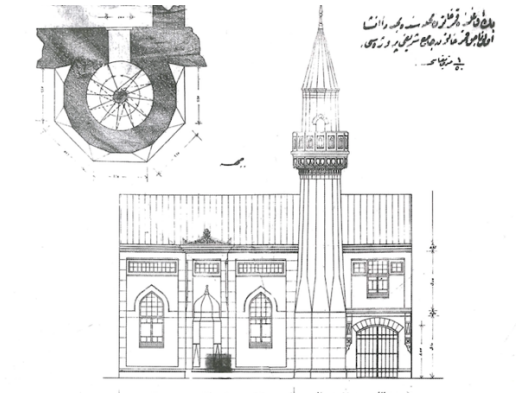

Çizim 3.12 Mihrap Cephesi [17]

Yapının Tanımı

Süsleme Özellikleri

- Taşıyıcı duvarları için tuğla, üst kat döşemeleri ve çatıda ahşap, minare ve pencere kemerleri için kesme taş malzemeler kullanılmıştır.
- Üst kat pencerelerinin kemer köşelerinde ve mihrap nişinin üzerindeki panoda turkuaz renkli çiniler yerleştirilmiştir.
- Tüm mihrap cephesi boyunca, saçak altında mukarnaslı silmeler yer alır. Bu silmelerin üzaerinde alçı ile yapılmış, palmet motifli bir çatı eteği yer alır. Mihrap aksı üzerine gelen bölümü, bezemeli bir tepelik olarak biçimlendirilmiştir (Şekil 3.27) [17].

YAPININ ADI: **Hobyar Mescidi**		KATALOG NO: **6**
MİMARI: Mimar Vedat Tek	YAPIM YILI: 1909	24 Pafta, 424 Ada, 3 Parsel

ADRESİ: Aşır Efendi Caddesi, Hobyar Mahallesi, Fatih, İstanbul.

Şekil 3.30 Genel Görünüşü

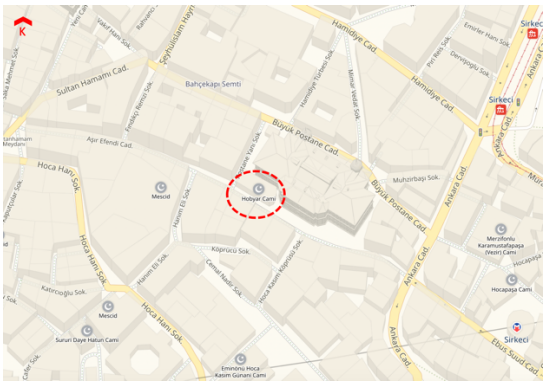

Çizim 3.13 Vaziyet Planı [39]

Yapının Tanımı

Plan Özellikleri:

- Postane binası yapılırken eski caminin harap olması sebebiyle 1909 yılında inşa edilmiştir.
- Eski cami, aynı yerde aynı adla anılmakta, kare planlı merkezi kubbelidir. 1437 yılında hoca Hubyar tarafından yaptırılmıştır (Şekil 3.32).
- 1987 yılında yapının kuzeybatı cephesine ek bölüm yapılmıştır (Şekil 3.31).
- Eğimli arazi üzerinde, düzgün olmayan sekizgen planlı, 7.50m x 7.50 m boyutlarındadır.
- Kuzeybatı köşesinde tek şerefeli, içten tam daire, dıştan daireye yakın çokgen minaresi yer alır [12].

YAPININ ADI: **Hobyar Mescidi**	KATALOG NO: **6a**

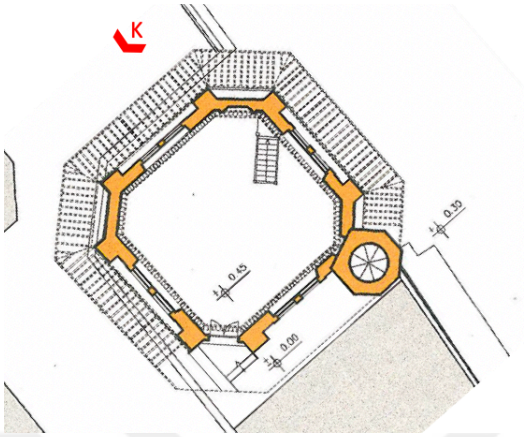

Çizim 3.14 Plan [12]

Şekil 3.31 Camiye Sonradan Eklenen Bölüm

Şekil 3.32 Büyük Postane yapımı sırasında eski cami [12]

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Mescidin üzeri içte düz aynalı çapraz tonoz, dışta soğan kubbe ile örtülüdür.
- Postane binasının yanındaki yüksek istinat duvarının üzerinde yer almaktadır.
- Geniş saçaklar ahşap payandalar ile desteklenmiş, üst örtünün ağırlığını beden duvarına iletmektedir (Şekil 3.33).
- Caminin girişi, cephedeki bir pencerelik bölüm ve minarenin bir kısmı Camiye sonradan eklenen bölümün içerisinde kalmıştır (Şekil 3.34).
- Caminin içerisi oldukça sade bırakılmıştır (Şekil 3.35).

YAPININ ADI: **Hobyar Mescidi**	KATALOG NO: **6b**

Şekil 3.33 Mihrap Cephesi

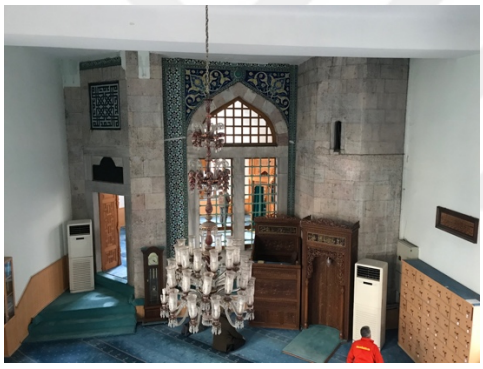

Şekil 3.34 Ek Bölümün İçinde Kalan Orjinal Giriş Cephesi

Şekil 3.35 Mihrap ve Minber

Yapının Tanımı

Süsleme Özellikleri:

- Afife Batur'dan alındığı üzere; "Mihraba denk gelen köşenin yüzeyindeki kare biçiminli mavi çini pano ve pencerelerin dış yüzeyini bezeyen çiniler, Osmanlı cami geleneğinde dış yüzeylerde kullanılmayan bir bezeme programıdır." [12] (Şekil 3.33).
- Saçakların altı ile duvar yüzeyi arasında zikzaklı silme bir kuşak kullanılmıştır. Kuşağın altında mukarnaslı süslemeler yer alır Mukarnasların altında turkuaz ve çeşitli renklerden oluşan çini kuşaklı bir bölüm yer alır. Payandaların bitiminde de bir mukarnas dilimi kullanılmıştır.
- Sekizgen cephede 4 yüzeyde sivri kemerli, kemer alınlıkları ve çevresi çini bezemeli pencere açıklıkları yer alırken diğer cephelerde, kare lacivert çinili bir pano ile bırakılmıştır [41].

YAPININ ADI: **Ahmediye Camii**		KATALOG NO: **7**
MİMARI: Mimar Kemaleddin ?	YAPIM YILI: 1902 ?	436 Pafta, 2008 Ada, 3 Parsel

ADRESİ: Cevdet Paşa Cad. İskenderpaşa Mahallesi, Fatih, İstanbul.

Şekil 3.36 Genel Görünüşü

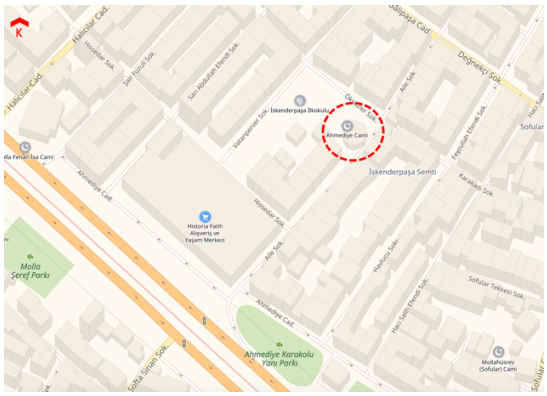

Çizim 3.15 Vaziyet Planı [39]

Yapının Tanımı

Plan Özellikleri:

- Yapının plan ve görünüşü Yıldırım Yavuz'un yazdığı "İmparatorluktan Cumhuriyet'e Mimar Kemalettin" kitabında yer almaktadır. Fakat yapılıp yapılmadığına dair kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Aynı isimle İstanbul, Fatih'de yer alan camiyi incelediğimizde plan ve görünüşler birebir benzerlik göstermektedir.
- Caminin harimi sekizgen planlı olup, girişinde dikdörtgen bir rüzgarlık bölümü ve doğu beden duvarına bitişik bir minaresi bulunur (Çizim 3.15).
- Girişin iki yanında ahşap korkuluklu iki bölüm ve bu bölümlerin üzerinde kadınlar mahfili yer almaktadır. Bölümlerden birinde imam odası yer alırken diğerinde mahfile çıkan merdivenler bululnur.
- Üzeri kiremit örtülü kırma çatılıdır.

YAPININ ADI: **Ahmediye Camii**	KATALOG NO: **7a**

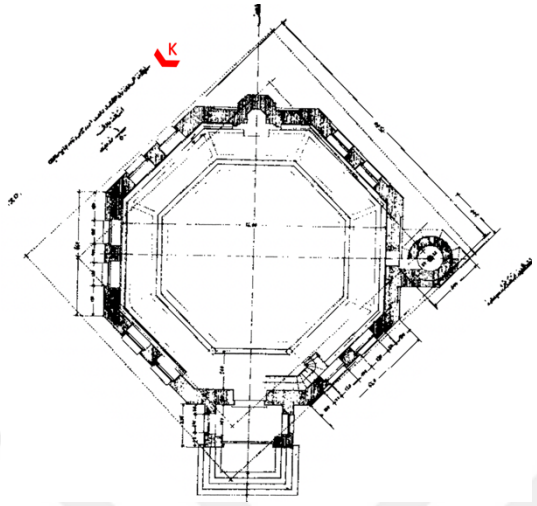

Çizim 3.16 Plan [12]

Şekil 3.37 Mihrap Cephesi

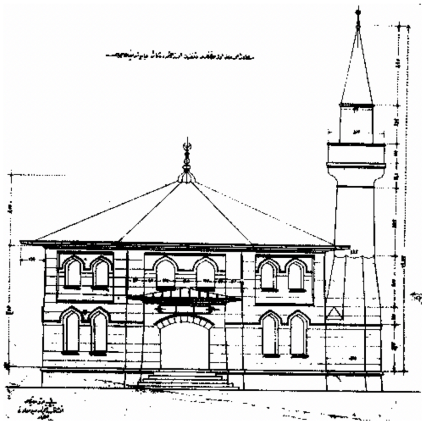

Çizim 3.17 Giriş Cephesi [17]

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Kadınlar mahfilini taşıyan direkler birbirlerine ve beden duvarına Bursa kemeri ile bağlıdır (Şekil 3.39).
- Mihrap minare ve girişin olduğu olduğu kenarlar dışındaki beş kenar aynı şemayı tekrar eder. Altta ve üstte sivri kemerli ikişer pencere bulunur. Bu görünüm dışardan camiye iki katlı izlenimi vermektedir [17]. Mihrabın olduğu cephede mihrap nişi dışarı doğru çıkarılmıştır ve üstteki pencereler devam etmektedir (Şekil 3.37).
- Girşite basamaklarla çıkılan rüzgarlığın üzeri ayrı bir çatı ile örtülmüştür ve giriş kapısının üzerinde renk ve malzeme ile belirginleştirilmiş Bursa kemeri bulunur (Şekil 3.36).

YAPININ ADI: **Ahmediye Camii**	KATALOG NO: **7b**

Şekil 3.38 Mihrap Cephesi

Şekil 3.39 Giriş Cephesi

Şekil 3.40 Minare

Yapının Tanımı

Süsleme Özellikleri:

- Caminin içi kalem işi rumi ve palmet motifleri ile bezenmiştir. Mihrabın çevresi bitkisel motiflerle süslenmiş, mihrap nişininin iç yüzeyinde süslemeler devam etmiştir (Şekil 3.38).
- Caminin geniş ahşap saçaklarının alt yüzeyi yeşile boyanarak düz bırakılmıştır (Şekil 3.37).
- Pencere kemerleri ve saçak altları devam eden bir silme kuşak ile vurgulanmıştır(Şekil 3.37).
- Minaresi gövde bölümünde daralarak yükselir ve şerefenin alt yüzeyi kase görünümlü bir geçişle gövdeye bağlanır (Çizim 3.17, Şekil 3.40)

YAPININ ADI: **Konya Nakipoğlu Camii**		KATALOG NO: **8**
MİMARI: Bilinmiyor	YAPIM YILI: 1926	M29a11a4d Pafta, 522 Ada, 11 Parsel
ADRESİ: Anafartalar Sokak, Nakipoğlu Mahallesi, Karatay, Konya.		

Şekil 3.41 Genel Görünüşü [42]

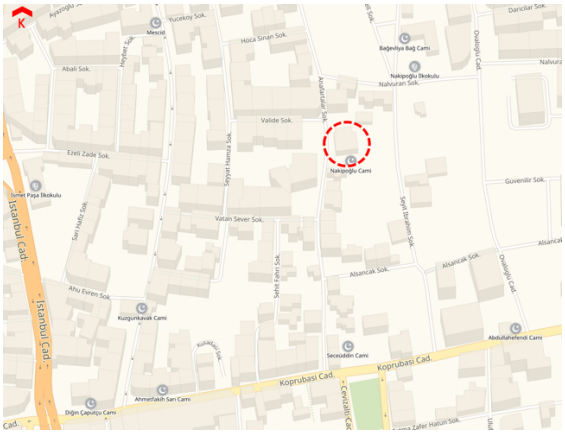

Çizim 3.18 Vaziyet Planı [39]

Yapının Tanımı

Plan Özellikleri:

- İçerisinde şadırvan, müştemilat ve hazire bulunan iki girişli avluda yer alır (Şekil 3.41).
- Üzeri bitkisel motiflerle bezeli olan kitabesine göre ilk yapı 1762 tarihlidir ve 1926 yılında minare ve mihrap dışında kalan bölümler yeniden yapılmıştır [42].
- İki basamak ile çıkılan bir platform üzerinde yer alan cami kare planlı, kırma çatılıdır.
- Açık bir son cemaat yeri ve caminin batı duvarına bitişik dışarıdan girişi olan tek şerefeli minaresi bulunur [43].
- Son cemaat yeri üç bölümden oluşur, harime göre dar ve alçaktır. Üzeri harimden ayrı bir çatı ile örtülüdür.
- Girişin iki yanında ahşap korkulukla ayrılmış iki bölüm ve birinden merdivenle çıkılan kadınlar mahfili yer alır .

YAPININ ADI: **Konya Nakipoğlu Camii**	KATALOG NO: **8a**

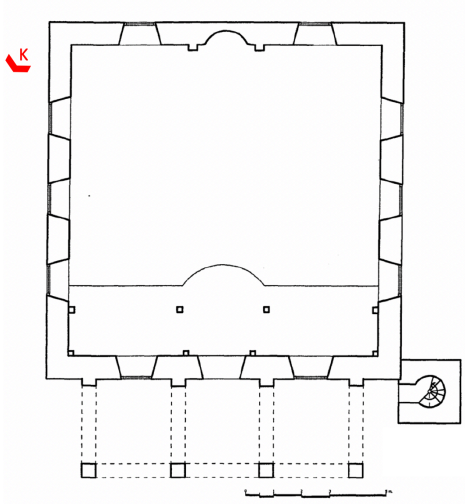

Çizim 3.19 Plan [42]

Şekil 3.42 Giriş Cephesi

Şekil 3.43 Mihrap ve Doğu Cephesi

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Kuzey cephesinde bulunan son cemaat yeri, dört sütun ile birbirlerine ve harimin kuzey duvarına teğet penci kemerlerle bağlanmıştır. Üç cephesini geniş ahşap saçaklar kuşatır (Şekil 3.42).
- Son cemaat yerinden sonraki harim girişinde Penci kemerli kapı ve iki yanında pencereler yer alır.
- Doğu ve batı cephelerinde altta üç sivri kemerli pencere ve üstte üç tepe penceresi yer alır. Mihrap cephesinde mihrap nişinin olduğu bölüm dışında aynı düzen devam eder (Şekil 3.43).
- Yapının köşeleri, pencere söveleri, son cemaat yeri ve minare kaidesinde kesme taş kullanılmıştır [43].

YAPININ ADI: **Konya Nakipoğlu Camii**	KATALOG NO: **8b**

Şekil 3.44 Son Cemaat Yeri

Şekil 3.45 İç Mekan Mihrap Cephesi

Şekil 3.46 İç Mekan Giriş Cephesi

Yapının Tanımı

Süsleme Özellikleri:

- Minarenin inşa kitabesi son cemaat yerinden açılan basık kemerli giriş kapısını üzerinde yer alır. Kare kaidesi kesme taşla, pabuç ve gövdesi tuğla ile yapılmıştır. Şerefe bölümü mukarnaslarla süslenmiş, yüzeyinde çini plakalar bulunur (Şekil 3.41).
- Son cemaat yerinin kemerleri arasında rozetler bulunur.
- Özgün yapıdan kalan mihrabın yüzeyi tamamen firuze renkli kütahya çinileri ile bezenmiştir. En dış kenar bordürü kabartma bitkisel motiflerle süslüdür (Şekil 3.45).
- Ahşap tavan göbeğinde kare bir alan oluşturulmuş bu alan dokuz bölüme ayrılarak çıtakari tekniği ile süslenmiştir.
- Saçak altlarının köşeleri çıtakari tekniği ile yıldız motifleri verilmiştir [43].

YAPININ ADI: **Konya Kalecik Camii**		KATALOG NO: **9**
MİMARI: Bilinmiyor	YAPIM YILI: 1911	M28b15c2b Pafta, 41621 Ada, 1 Parsel

ADRESİ: Ziya Gökalp Sokak, Şükran Mahallesi, Meram, Konya.

Şekil 3.47 Genel Görünüm [44]

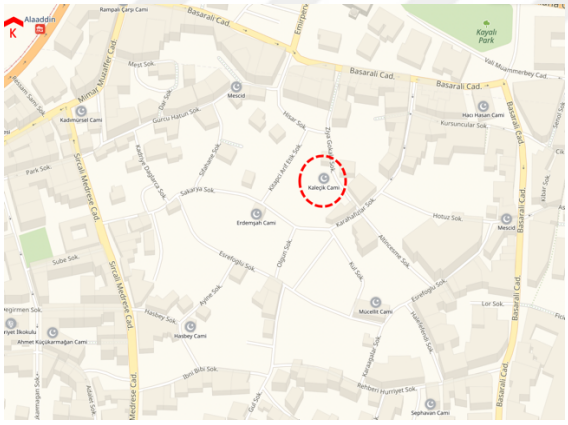

Çizim 3.20 Vaziyet Planı [39]

Yapının Tanımı

Plan Özellikleri:

- Kare planlı yapıya kuzeyde ahşap kapıdan girilir. Girişin sağında kadınlar mahfiline çıkan merdivenler bulunur (Çizim 3.25).
- Harimin iç duvarlarının alt seviyesine sonradan ahşap eklenmiştir.
- Sadece doğu cephede bulunan iki pencere ile aydınlatılır. Kadınlar mahfili katında kuzey cephesinde iki, batı cephesinde birer kare formlu tepe pencereleri bulunmaktadır.
- Daha önce düz olan çatıya son onarımlarda beşik çatı eklenmiş, marsilya kiremiti ile kaplanmıştır [43].

YAPININ ADI: **Konya Kalecik Camii**	KATALOG NO: **9a**

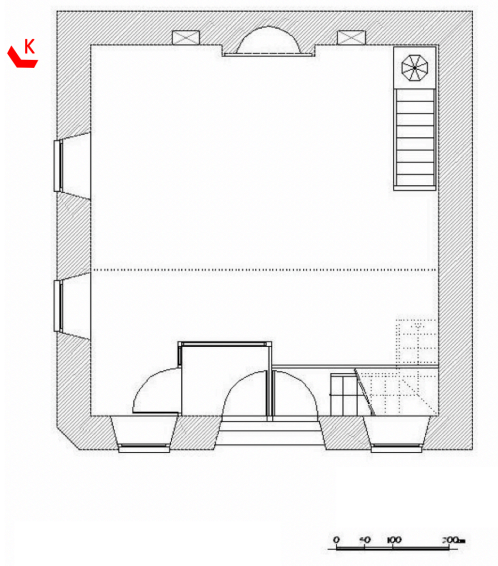

Çizim 3.21 Plan [43]

Şekil 3.48 Mihrap Cephesi [44]

Şekil 3.49 Kitabesi [44]

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Giriş cephesinde kapı, ortadan dıştan içe doğru kademeli bir eğimle vurgulanmıştır.
- Kapının iki yanında üçgen alınlıklı birer dikdörtgen formlu pencere yer alır.
- Doğu cephede yer alan pencereler üçgen alınlıklıdır. Güney ve batı cepheler sağırdır (Şekil 3.47).

Süsleme Özellikleri:

- Kuzeydoğu köşesinde pahlanmış üç sıra mukarnaslı bir bezeme yer alır.
- Alçı ile yapılmış olan mihrabın, kenar bordürü düz silmeler ile süslenmiş ve üzeri altın yıldız, mavi renklerine boyanmıştır. Mihrap nişi yuvarlak ve basık kemerlidir (Şekil 3.48) [43].

YAPININ ADI: **Konya Gazezler (Hacı İshak) Camii**		KATALOG NO: **10**
MİMARI: Bilinmiyor	YAPIM YILI: 20.yy İlk Çeyreği	17/2 Pafta, 16717 Ada, 28 Parsel

ADRESİ: Furgan Dede Caddesi, Şükran Mahallesi, Meram, Konya.

Şekil 3.50 Genel Görünüşü [43]

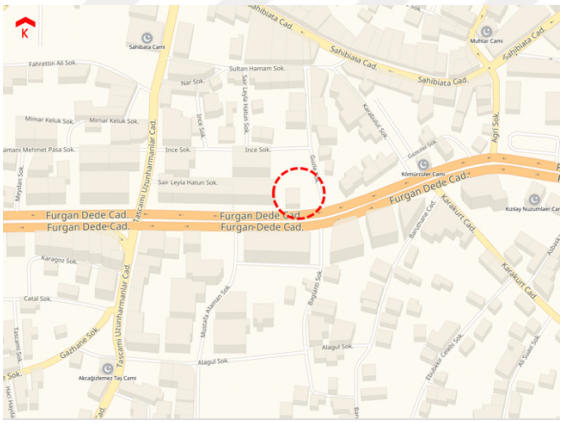

Çizim 3.22 Vaziyet Planı [39]

Yapının Tanımı

Plan Özellikleri:

- Avlu içerisinde hazire, çeşme, müştemilat, şadırvan ve cami bulunur.
- Çeşme yapının güneydoğu cephesinde yer alır ve kesme taştan yapılmıştır.
- Dikdörtgen planlı harime, mihrap karşısından değil, doğudan giriş yapılır. Batı cephede ikinci bir giriş kapısı bulunmakta fakat günümüzde kullanılmamaktadır (Çizim 3.23) [44].
- Girişin sağında müezzin odası ve kadınlar mahfili katına çıkılan merdivenler yer alır.
- İç mekan üç sahına ayrılmış aralarında her sahında üç toplam altı destek direği yer alır.
- İçten düz tavan dıştan kırma çatı ile örtülüdür [43].

YAPININ ADI: **Konya Gazezler (Hacı İshak) Camii**	KATALOG NO: **10a**

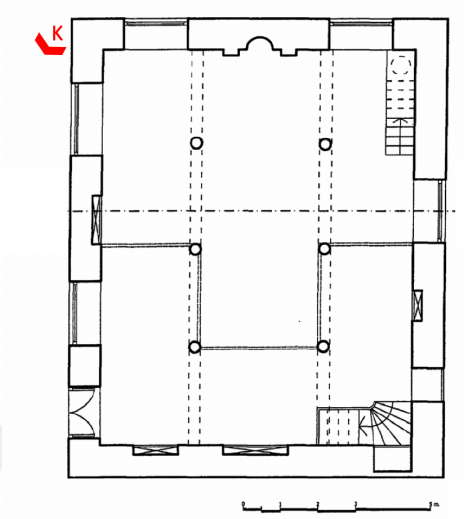

Çizim 3.23 Plan [43]

Şekil 3.51 Mihrap Cephesi [43]

Şekil 3.52 Giriş Cephesi [43]

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Giriş cephesinde kapının yanında iki dikdörtgen pencere, mihrabın iki yanında birer dikdörtgen pencere ve batı cephede bir adet dikdörtgen pencere yer alır. Kuzey cephesi sağırdır (Çizim 3.23).
- Subasman seviyesine kadar kaba yontu taş, taşıyıcı duvarlarda kerpiç kullanılmıştır [43].

Süsleme Özellikleri:

- İç mekanda bulunan direkler Bağdadi Bursa kemeri ile birbirlerine ve beden duvarına bağlanır (Şekil 3.51) [44].
- Tavan göbeğinde ondört kollu yıldız motifi bulunur.
- Mahfil 'U' şeklinde olup, alttan ahşap desteklerle taşınmaktadır. Mihrap nişi yarım daire planlıdır ve sonradan eklenmiştir (Şekil 3.51) [43].

YAPININ ADI: **Konya Tahtalı Camii**		KATALOG NO: **11**
MİMARI: Bilinmiyor	YAPIM YILI: 1927	M29a11d1a Pafta, 142 Ada, 32 Parsel

ADRESİ: Kadılar 2 Sokak, Aziziye Mahallesi, Karatay, Konya.

Şekil 3.53 Genel Görünüşü

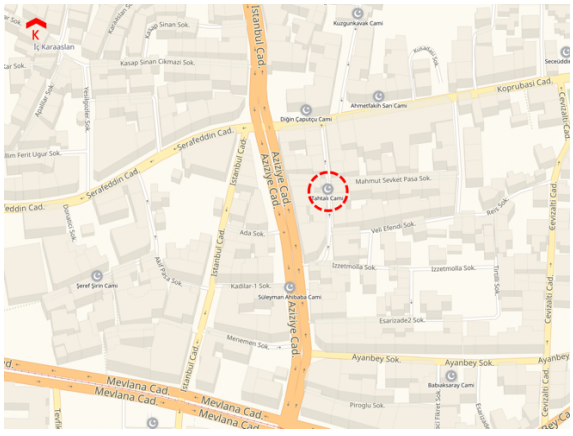

Çizim 3.24 Vaziyet Planı [39]

Yapının Tanımı

Plan Özellikleri:

- Kareye yakın planlı yapının girişinde, sonradan yapıldığı düşünülen ahşap bir rüzgarlık bölümü bulunur. Üst kattaki kadınlar mahifiline bu bölümdeki merdivenlerden girilir.
- Girişi mihrap cephesinin yanındandır ve bu iki cephe dışındakiler bitişik nizamlı sağır cephelerdir (Şekil 3.53).
- Rüzgarlığın karşısında sonradan yapıldığı düşünülen ahşap imam odası yer alır.
- Harimin içinde üst kattaki kadınlar mahfilini taşıyan bir adet ahşap ayak bulunmaktadır.
- Pencere ve kapı çerçeveleri ve yapının köşe bölümü kesme taş ile yapılmıştır.

YAPININ ADI: **Konya Tahtalı Camii**	KATALOG NO: **11a**

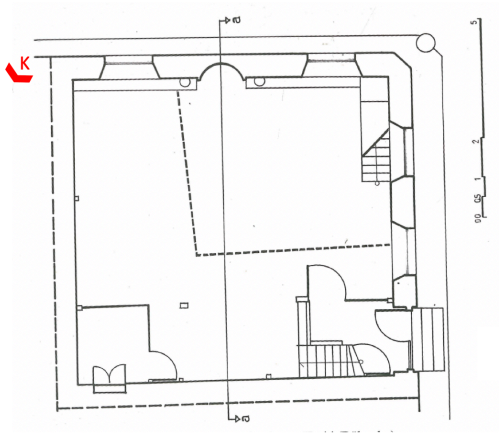

Çizim 3.25 Planı [45]

Şekil 3.54 Mihrap Cephesi

Şekil 3.55 Minber

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Giriş cephesinde penci kemerli iki pencere ve penci kemerli giriş kapısı yer alır.
- Mihrap cephesinde penci kemerli iki pencere yer alır ve mihrabın üzerindeki dışarıdan görülen yuvarlak pencere içeride kapatılmıştır.

Süsleme Özellikleri:

- Saçak altları ahşap malzeme ile yapılmış yeşile boyanmış ve kabartmalı yıldız motifleri ile süslenmiştir (Şekil 3.53).
- Mihrap nişi yarım dairedir ve içi sade bırakılmıştır. Nişin iki yanında yüzeyi yivli kum saati formunda üst kısmıda yaprak motifleri bulunan sütunçeler yer alır. Nişin üst kısmında yeşile boyanmış iki rozet bulunmaktadır (Şekil 3.54).
- Tavan göbeğinde yirmisekiz kollu yıldız motifli bulunur.

YAPININ ADI: **Bandırma Haydar Çavuş Camii**		KATALOG NO: **12**
MİMARI: Mimar Kemalettin (?)	YAPIM YILI: 1926	H19b153c1 Pafta, 119 Ada, 1 Parsel

ADRESİ: İsmet İnönü Cad. Haydar Çavuş Mahallesi, Bandırma, Balıkesir.

Şekil 3.56 Genel Görünüşü [46]

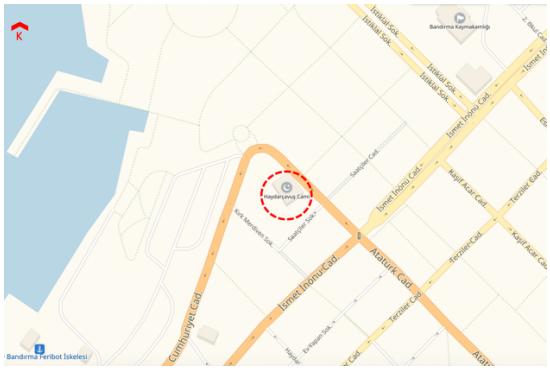

Çizim 3.26 Vaziyet Planı [39]

Yapının Tanımı

Plan Özellikleri:

- Ahmediye Cami gibi Haydar Çavuş Caminin de plan görünüş ve detaylarını Yıldırım Yavuz'un kitabında görüyoruz. Verilen bilgilere göre Mimar Kemaleddin ölmeden önce camiyi tasarlamış fakat yapılışını görememiştir. Kemaleddin daha önce yerinde olan yıkılmış cami-kilisenin eski duvarları üzerinde yeniden yapımını önermiştir [17].
- Yapının plan ve kurgusu mimar Kemaleddin'in tasarladığı Bebek Camiye çok benzemektedir [17].
- Harimi tek kubbeli ve kare planlıdır. Beden duvarına bitişik bir minare ve girişinde dikdörtgen planlı, üç kubbeli son cemaat yeri bulunur (Çizim 3.27).

YAPININ ADI: **Bandırma Haydar Çavuş Camii**	KATALOG NO: **12a**

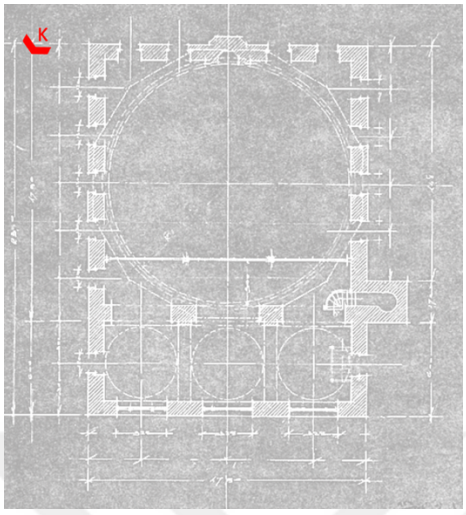

Çizim 3.27 Plan [17]

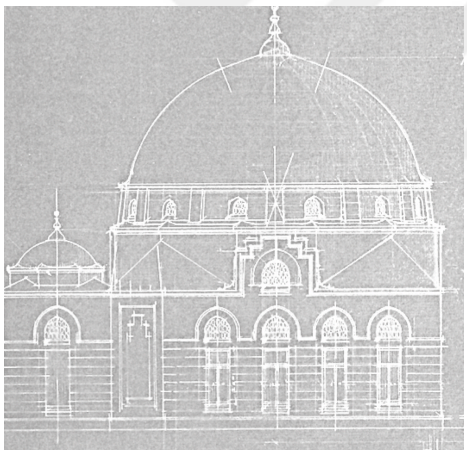

Çizim 3.28 Kesit [17]

Şekil 3.57 Genel Görünüşü [46]

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Son cemaat yerinde penci kemerli önünde üç ve yan cephelerinde birer pencereleri bulunur (Şekil 3.58).
- Sekizgen kasnaklara oturmuş merkezi tek kubbesi bulunmaktadır (Çizim 3.28). Kubbe kasnaklarının arasında 16 küçük pencere bulunur.
- Yan cepheler minare dışında birbinin aynı tasarlanmıştır. Altta dikdörtgen üçer pencere, üstte alçı şebekeli, penci kemerli üçer pencere yer alır (Şekil 3.57). Mihrap cephesinde ikişer altta dikdörtgen ve üstte ikişer penci kemerli pencereler yer alır [46].

YAPININ ADI: **Bandırma Haydar Çavuş Camii**	KATALOG NO: **12b**

Şekil 3.58 Giriş Cephesi [46]

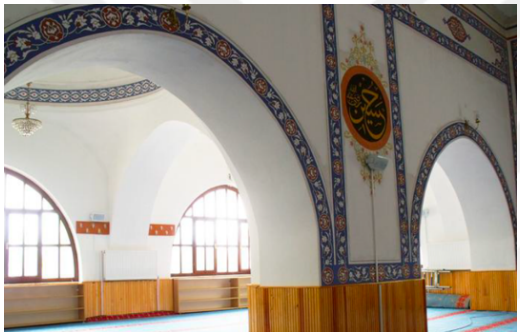

Şekil 3.59 Kadınlar Mahfili [46]

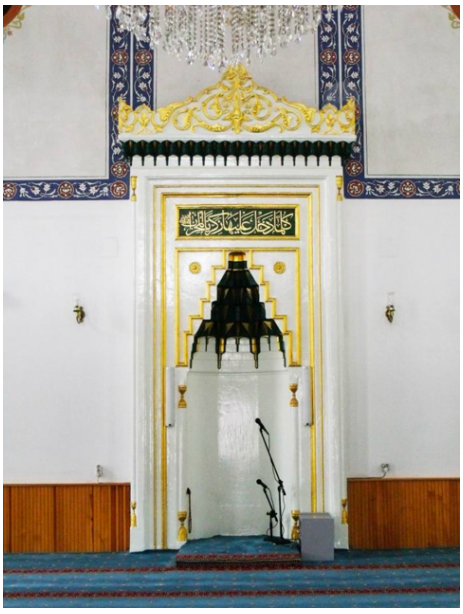

Şekil 3.60 Mihrap [46]

Yapının Tanımı

Süsleme Özellikleri:

- Son cemaat yeri kemerlerinin aralarında gül motifli rozetler yer almaktadır. Son cemaat yerinin iç kısmı sade bırakılmıştır [46].
- Mihrap nişinin iç yüzeyi mukarnaslarla kaplanmıştır. Yanlarda kum saati sütunçeleri ve kavsara ile süslenmiştir. Nişin üst kısmında zikzak biçimli altın rengi yüzeyi devam eden silmeler yer alır ve zikzakların üzerinde çiçek motifli kabartmalar bulunur. Mihrabın üstü mukarnaslı bir kuşak üzerinde taç biçimli rumi motifli alınlıkla bitirilmiştir (Şekil 3.60).
- Harimin içi kalem işi bitkisel motiflerle süslenmiştir.

YAPININ ADI: **Amber Reis Camii**		KATALOG NO: **13**
MİMARI: Mimar Muzaffer (?)	YAPIM YILI: 1911	436 Pafta, 981 Ada, 1 Parsel

ADRESİ: Amber Reis Cad. 1 Mahallesi, Meram, Konya.

Şekil 3.61 Genel Görünüşü

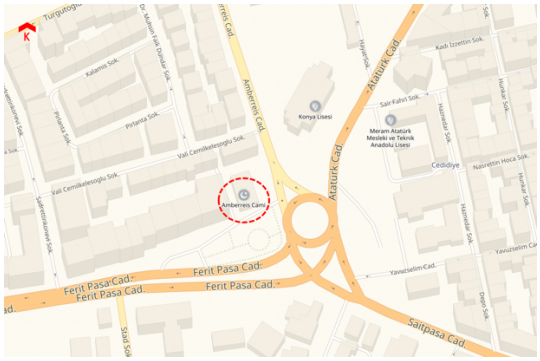

Çizim 3.29 Vaziyet Planı [39]

Yapının Tanımı

Plan Özellikleri:

- Amber Reis Camii, dikdörtgen plan şemasına sahip, kırma çatı ile örtülüdür. Girişinde kapalı bir son cemaat yeri bulunmaktadır.
- Harimden girildiğinde iki yanında ahşap korkulukla ayrılmış iki bölüm yer alır (Şekil 3.64). Girişin doğusunda bulunan bölümdeki kapıdan tek şerefeli minaresine çıkılmaktadır. Batıda bulunan bölümde ise sonradan yapılmış bir ahşap oda bulunmaktadır. Ayrıca oda ile son cemaat yeri duvarı arasındaki merdivenlerden kadınlar mahfiline çıkılır (Çizim 3.30).
- Ahşap korkuluklu bölümlerin bittiği noktada iki iri taş ayak ve harimin ortasında boyanmış dört metal ayak üst örtüyü taşımaktadır (Şekil 3.64).

YAPININ ADI: **Amber Reis Camii**	KATALOG NO: **13a**

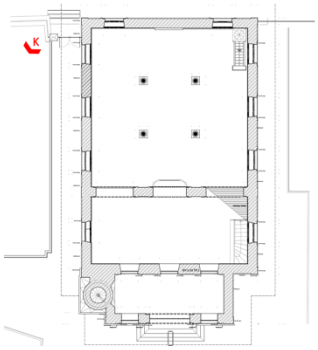

Çizim 3.30 Plan [VGM]

Şekil 3.62 Giriş Cephesi

Şekil 3.63 Batı Cephesi

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Giriş kapısı üzeri penci kemerlidir ve kemerin içi ahşap kayıtlar ile bölünmüş cam ile kapatılmıştır. Kapı bölümüde aynı düzen devam eder ve iki kanatlı girişi bulunur. Kapının iki yanında penci kemerli, kemerlerin içi ahşap kayıtlı cam ile örtülü kapı kemerinden daha düşük seviyede olan iki pencere yer almaktadır. Son cemaat yerinden girildiğinde üçlü penci kemerli düzeni devam etmektedir (Şekil 3.62).
- Girişin doğusunda minare yer alırken, batıda depo amaçlı kullanılan bir bölüm bulunur.
- Mihrap cephesinde mihrabın olduğu bölüm boş bırakılmış ve iki yanında penci kemerli pencereler bulunmaktadır. Doğu ve batı cephede dört adet penci kemerli pencereler yer almaktadır (Şekil 3.61).

YAPININ ADI: **Amber Reis Camii**	KATALOG NO: **13b**

Şekil 3.64 Harim Giriş Cephesi

Şekil 3.65 Kadınlar Mahfili

Şekil 3.66 Harim Mihrap Cephesi

Yapının Tanımı

Cephe Özellikleri:

- Geniş ahşap saçakları tüm cephelerde devam etmektedir. Saçak altları sade bırakılmıştır (Şekil 3.62).

Süsleme Özellikleri:

- Tüm cephelerde köşe bölümler dışında devam eden, kemer seviyelerinde dışı lacivert bir sıra ve içi turkuaz renkli çini karo bezemeleri bulunmaktadır (Şekil 3.63).
- İç mekandaki taş ayaklar birbirlerine ve beden duvarındaki ayaklara penci kemerler ile bağlanmışlardır (Şekil 3.64).
- Mihrabı çini bezemeli ve çok renklidir (Şekil 3.66). Bölüm 4'de Süsleme Özelliklerinde detaylı olarak anlatılmıştır.
- Tavanında ahşap malzemeli baklava dilimleri ve geometrik süslemeleri bulunmaktadır.
- Ahşap bir minberi ve vaaz kürsüsü bulunmaktadır.

3.2 İstanbul'daki I. Ulusal Mimarlık Dönemi Camilerinin Genel Özellikleri

19. yy.'da kurulan Evkaf Nezareti'ne, kamuya ait olan eski eserlerin bakım ve onarımı, vakıf gelirlerinin denetimi görevi verilmiş, II. Meşrutiyet ile yönetime getirilen Nazırların girişimleri ile Vakıf örgütünün düzenlenmesi adına çalışmalar yapılmıştır. 6 Nisan 1911 tarihli kanunla, özellikle bozulan imaretlerin kaldırılması, yerine gelir getirecek yeni yapıların yapılmasına karar verilmiştir. Yıkık, önemini yitirmiş vakıf yapıları ve boş vakıf arsaları satılarak oluşan gelirlerle önemli vakıf yapılarının bakım ve onarımının yapılmasına karar verilmiştir [2].

Bu yenileşme döneminin sonucu olarak yapılan eserler genellikle kötü durumdaki bir eski eserin üzerine yada o eski eser adına başka bir bölgede yeniden inşa edilmiştir. İlk yapılmış olan Bostancı Kuloğlu Camii (Bkz. Kat. No.3) aslında Beyoğlu'ndadır, fakat yıkılarak yerine işhanı yapılmış, yeni Bostancı Camii ise şehrin gelişmekte olan Kadıköy, Bostancı bölgesine inşa edilmiştir. Bebek (Bkz. Kat. No.1) ve Kamerhatun (Bkz. Kat. No.5) camileri ise yıkılan iki eski caminin yerine inşa edilmişlerdir. Yeşilköy-Mecidiye (Bkz. Kat. No.2) ve Bakırköy Kartaltepe (Bkz. Kat. No.4) camileri ise Bakırköy'ün yeni gelişmekte olan bölge olması sebebiyle, o bölgedeki ihtiyacı karşılamak için ilk kez inşa edilmişlerdir. Ahmediye Camii'nin (Bkz. Kat. No.7) plan, görünüşleri vakıflarda bulunmasına rağmen yapılıp yapılmadığı bilinmemektedir. Fakat bugünkü Fatih bölgesinde bulunan Ahmediye Camii ile sadece isim olarak değil bütünüyle benzerlik gösterdiğini çizimlerden anlayabiliyoruz. Caminin akıbeti, öncesi ve sonrası ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Kemaleddin Bey'in tasarladığı ilk cami örneği olan Yeşilköy-Mecidiye camiyi diğerlerinden ayıran bir özellik, üç yanı açık geleneksel son cemaat yerininin kapatılıp üzerine kadınlar mahfili bölümü yapılarak caminin giriş yönüne eklenmesidir. Mecidiye Camii'deki bu ek bölüm, 19. yy. İstanbul camilerinin genelinde görülen padişah köşkü olarak adlandırılan ek yapıları anımsatır.

Bostancı, Bebek ve Kartaltepe camileri, klasik Osmanlı mimarisinin etkilerini en çok gösteren camilerdir. Erken Osmanlı'daki tek kubbeli cami tipini yansıtan harimi, önünde üç kubbeli son cemaat yerleri, plan düzenlemeleri olarak birbirlerine de benzemektedirler. Fakat cephe düzenleri klasik dönemden farklılıkları ile dikkat çeker [2].

Çatı biçimlenmeleri açısından değerlendirecek olursak; Bostancı, Bebek, Kartaltepe Amine Hatun, Yeşilköy Mecidiye camileri üst örtüsü kubbe ile bitirilmiştir. İsmi geçen kubbeli camilerin Yeşilköy Mecidiye Camii dışındakilerde, son cemaat yerinin çatısı üçlü küçük kubbeler ile örtülüdür.Yeşilköy Mecidiye Cami üst örtüsünde kubbe olmasına rağmen son cemaat yerinde kırma çatı kullanılarak diğerlerinden farklılaşmaktadır. Hobyar Mescidi soğan kubbe ile örtülü, Kamer Hatun Camii ve Ahmediye Camii ise tamamıyla kırma çatı ile örtülüdür.

Kamer Hatun Camii (Bkz. Kat. No.5) Beyoğlu'nda 18. yy.'da yapılmış eski caminin yerinde yeniden yapılmış küçük ölçekte bir mahalle camisidir. Yapıldığı dönemde bitişik nizamda, tek yönden açılan bir sokakta bulunmakta, şimdi ise iki yanındaki yapıların yıkılması ve çevre düzenlenmesi ile bir park içinde yer almaktadır. Osmanlı geleneğine aykırı bir biçimde, ön cephesi sade bırakılıp sokağa bakan arka yüzünün düzenlenmesine daha çok önem verilmiştir.

Hobyar Mescidi (Bkz. Kat. No.6), aynı dönemde yapılan diğer camilerin bir çoğunda görüldüğü gibi, yerinde aynı isimle olan eski caminin harap durumda olması sebebiyle Posta ve Telgraf Nezareti yapılırken inşa edilmiştir. Afife Batur kitabında, "Aynı dönemde yapılmış diğer Evkaf ekolünün geleneksel çizgisindeki camilerinden tamamen farklı olduğunu ve erken Osmanlı döneminin türbe yapılarını ve görünümlerini anımsattığını söylemiştir" [12]. Yıldız Arşivinde bulunan Vedat Tek'e ait bir cami eskizinde ise kapalı son cemaat yeri ile haçvari plan kurgusu gözlemlenir. Kubbesi yüksek tutulmuştur ve içeride kubbeli mekana açılan eyvanlı bölümler bulunur. Afife Batur'a göre; Geniş saçaklı bir girişi, Vedat Bey'e özgü çini tablosu ile yeni şeyler denediğinin ve geleneksel Osmanlı çizgisinden farklılaştığını gösterir (Şekil 3.67) [12].

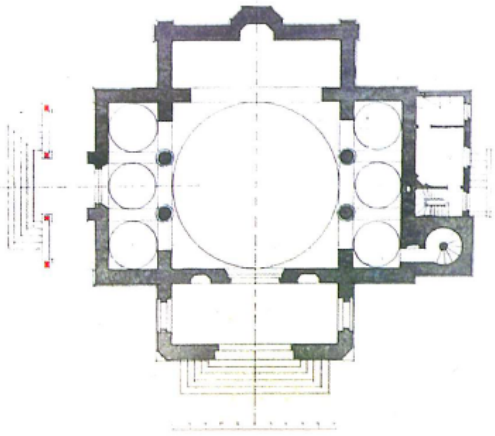

Şekil 3.67 Vedat Tek'in cami eskizi [12], **Çizim 3.31** Plan [12]

Mimar Vedat Tek tarafından çizilen üç cami tespit edilmiş, Hobyar Mescidi mimarın I. Ulusal Dönemi yansıtan yapılmış tek cami eseridir. Bir diğeri anlatılan cami eskizidir (Şekil 3.67, Çizim 3.32), dönem özelliklerini yansıtmış olmasına rağmen inşa edilmemiştir. Üçüncü cami olan Zihni Paşa Camii (Şekil 3.68, Şekil 3.69). Erenköy Bostancı bölgesinde yer almakta, 1904 yapım tarihli, Vedat Tek eserlerinden biridir. Fakat mimari üslubu ve tarzı nedeniyle bu çalışmada I. Ulusal camilerine dahil edilmemiştir.

Şekil 3.68 Zihni Paşa Camii Giriş Cephesi, **Şekil 3.69** Mihrap Cephesi

İstanbul'da yapılmış I. Ulusal dönem camilerinde harim bölümü genellikle kare planlıdır. Kare planlı camiler, Bebek Camii (Bkz. Kat. No.1), Yeşilköy Mecidiye Camii (Bkz. Kat. No.2), Bostancı Kuloğlu Camii (Bkz. Kat. No.3), Kartaltepe Amine

Hatun Camii (Bkz. Kat. No.4)'dir. Kamer Hatun Camii (Bkz. Kat. No.5), düzgün olmayan kare planlı, Hobyar Mescidi (Bkz. Kat. No.6) kareye yaklaşan köşeleri kesilmiş sekizgen planlı, Ahmediye Cami (Bkz. Kat. No.7) sekizgen planlıdır.

Cephe özellikleri açısından incelendiğinde, Bebek Camii (Bkz. Kat. No.1), Bostancı Kuloğlu Camii (Bkz. Kat. No.3), Kartaltepe Amine Hatun Camii (Bkz. Kat. No.4) birbirleri ile benzerlik göstermektedirler. Bebek Camii ve Amine Hatun Camii'nde dört cephede de bir kemer içerisine alınmış üçlü penci kemerli pencere düzeni gözlenir, Bostancı Camii'de de bir kemer içerisindeki pencere dizisi görülse de altta penci kemerli beş pencere, üstte penci kemerli bir ve iki yanında yuvarlak iki pencere yer alır. Son cemaat yerinde sütunlar birbirlerine ve beden duvarına penci kemerli açıklıklar ile bağlanmışlardır. Yapıldığı dönemde hepsi açık iken mevcut durumda cam ile kapatılmıştır. Üç camide de kubbe kasnağı onaltı ayaklı ve ayakların arasında onaltı pencere yerleştirilmiştir. Diğer kubbeli yapı olan Mecidiye Camii (Bkz. Kat. No.2)'de kubbe kasnağı sekiz ayaklı ve sekiz pencerelidir. Mecidiye Camii'nde ön cepheden bakıldığında kubbenin varlığını belli etmeyecek bir şekilde girişi, saçak seviyesinden yukarı taşırılmış ve taç kapı görünümü verilmiştir. Pencere düzeni de diğer camileriden farklılaşmış ilk katta sivri kemer, ikinci katta atnalı kemer kullanılmıştır. Kamer Hatun Camii (Bkz. Kat. No.5)'nde cephede, çini kullanımı, mihrap nişinin dışarı taşırılması, palmet motifli çatı eteği ve mihrap seviyesindeki bölümün üzerine bezemeli bir tepelik yerleştirilmesi ile diğer camilerden tamamen farklılaşır. Cephede benzerlik olarak üst katta kullanılan penci kemerli pencereler ile kırma çatısı ele alınabilir. Cephede çini kullanımı görülen İstanbul'da Kamer Hatun Camii ve Hobyar Mescidi'dir.

İç mekanda süsleme olarak genellikle kalem işi rumi ve palmet motifleri kullanılmış, kubbe içleri, pencere alınlıkları süslenmiştir.

3.3 Konya'daki I. Ulusal Mimarlık Dönemi Camilerinin Genel Özellikleri

I. Ulusal Mimari döneminde, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte çeşitli yapı türlerine ihtiyaç duyulmuş, Konya'da dönemin mimari özelliklerini yansıtan pek çok eser verilmiştir. Konya'da da diğer illerde olduğu gibi özellikle banka ve okul yapıları yoğunluklu olarak inşa edilmiştir. 1908 ile 1930 tarihleri arasında inşa edildiği düşünülen dokuz cami tespit edilmiş fakat bunlardan ikisinin yapım tarihinin şüpheli olması, ikisinin ise mahalle halkının isteği üzerine yapılmış niteliği olmayan mescit özelliği taşımasından dolayı kataloglamaya değer görülmemiştir. Konya'da dört cami kataloglanmıştır, hepsi aynı tarih aralığında inşa edilmesine rağmen, iki cami (Nakipoğlu Camii Kat.No.8, Tahtalı Camii Kat.No.11) I. Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerini göstermektedir.

Konya'da I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nde inşa edilen camilerin tamamı kiremit kaplı kırma çatılıdır. Plan şemaları harim kısmında genellikle dikdörtgen planlıdır. Nakipoğlu Camii'nde girişte birbirlerine ve beden duvarına penci kemerler ile bağlı olan açık bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Kataloglanan diğer camilerde son cemaat yeri bulunmamaktadır.

Gazezler Camii (Kat.No.10), Kalecik Camii (Kat.No.9) ve Tahtalı Camii (Kat.No.11) genel özellikleri bakımından mahalle içinde mescit özelliği taşıyan camilerdir ve minareleri yoktur. Tahtalı camisini diğerlerinden ayıran ise cephedeki penci kemerli pencereleri, pencere çevrelerini saran dışarı taşırılmış taş silmeleri, köşe bölümünde boydan boya dışarı taşırılmış olan, şaşırtmalı taş döşemesi ve ahşap geniş saçağının altının geometrik desenler ve köşesinde yıldız motifi ile süslenmiş olmasıdır. Bu özellikler ile Tahtalı Camii (Kat.No.11), I. Ulusal Mimari Dönemi özelliklerinden bazılarını taşımaktadır.

Nakipoğlu Camii (Kat.No.8), Bebek Camii ve Kamer Hatun Camii gibi eski yapının yerine yeniden inşa edilmiştir. Konya camileri arasında bu dönemde eski eser üzerine inşa edilen Amber Reis Camii ve Nakipoğlu Camii'dir. Nakipoğlu Camii'ni diğerlerinden ayıran minaresi ve mihrabı (Kat. No.8, Şekil 3.41, Şekil 3.45). Selçuklu Dönemi'nde yapılmış olan ilk camiden günümüze ulaşmıştır.

4
KONYA AMBER REİS CAMİİ

Bölüm 3'de Katalog 13'de ayrıntılı bilgileri verilen 436 Pafta, 981 Ada, 1 Parsel'de yer alan Amber Reis Camii, Konya'nın Meram İlçesinde, 1 Mahallesi'nde, Amber Reis Caddesi ile Feritpaşa Caddesi'nin birleştiği köşede Anıt Meydanı'nda yer almaktadır. Güneyinde 1926 yılında yapılmış olan Atatürk Anıtı (Ziraat Abidesi) (Bölüm 2, Şekil 2.104) ve Anıt Meydanı, kuzeydoğusunda 1917 tarihli Konya Lisesi (Dar-ül Muallimin) (Bölüm 2, Şekil 2.98) bulunmaktadır. Yapıların ikisi de Mimar Muzaffer eseridir (Şekil 43, Şekil 4.4). Konya Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan Sanat Tarihi Raporu'nda Amber Reis Camii'nin Mimar Muzaffer tarafından tasarlandığı bilgisi bulunmaktadır [47]. Fakat başka kaynaklarda yapının mimarı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Amber Reis Camii çevresi incelendiğinde (Çizim 4.1), aynı dönemde inşa edilmiş olmaları, mimari özellikleri düşünüldüğünde, bir çevre içerisinde birlikte tasarlanmış olabilecekleri söylenebilir. Amber Reis Camii'nin mimarı hakkında net bir bilgi bulunmasa da Mimar Muzaffer olabileceği düşünülmektedir.

Çizim 4.1 Amber Reis Camii, Ziraat Abidesi ve Konya Lisesi Konumları [39]

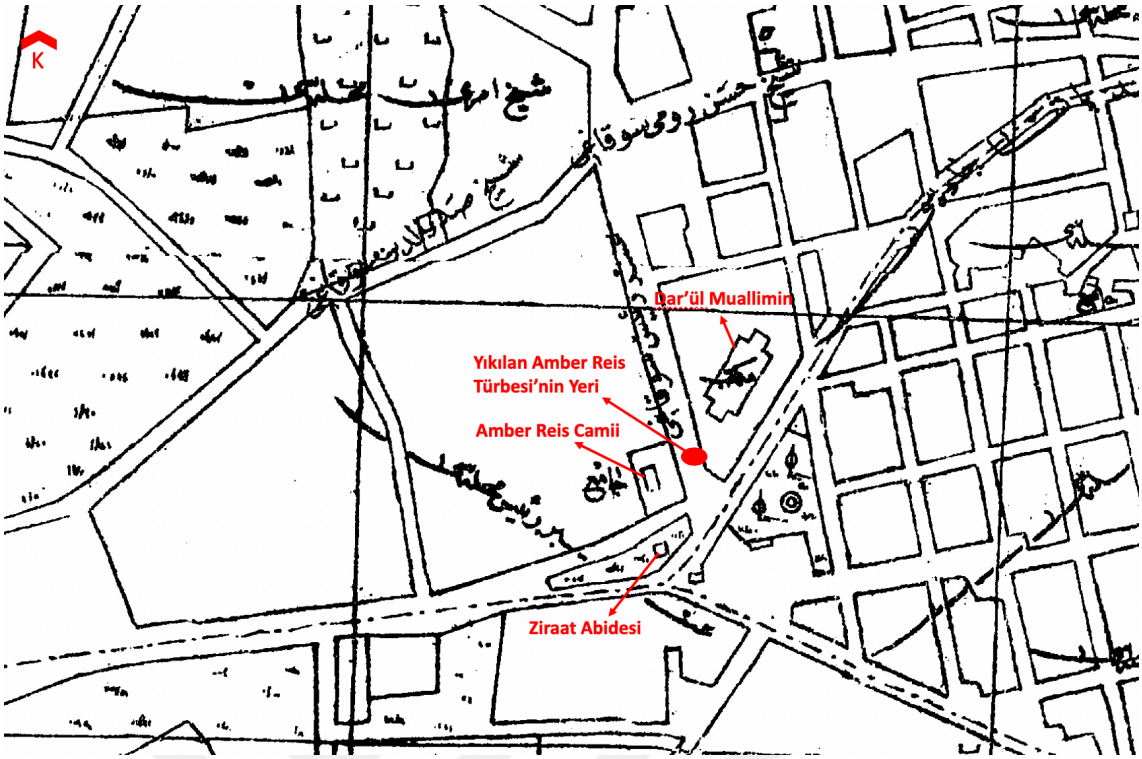

Çizim 4.2 Osmanlı'nın Son dönemlerinde Amberreis Mahallesi Krokisi *[38]*

Yapıda iki kitabe bulunmaktadır. Kitabelerden biri, şadırvanın kubbe saçağında mermer levha üzerinde Arapça ile besmele ve "veccealna minel mai külle şey'in hayy (Biz her türlü canlıyı sudan yarattık) ayeti ve Latin harflerle Türkçe olarak 'Mustafa Akkase ve Eşi Hayratı 1969" yazısıdır. Diğer kitabe, caminin giriş kapısının doğusunda sac levha üzerinde Latin harfler ile Türkçe yazılmış 'Amber Reis Camii Yapılış Tarihi 1911' yazısıdır. Bunların dışında yapının üzerinde kitabe bulunmamaktadır.

Caminin yapımıyla ilgili sülüs yazı ile yazılmış olan asıl kitabesi 1251 Envanter numarası ile Konya Müzesinde korunmaktadır (Şekil 4.1). Kitabeye göre, ilk Amber Reis Camii'nin harap olması sebebiyle 1911 yılında Konya valisi Arifi Paşa tarafından yeniden yaptırılmıştır.

Kitabesi:

1. *Devr-i Selçuki ricalinden Şihabettin Anber Reisin Bina kerdesi olan işbu Cami-i şerif külliyeden harap*
2. *Olmuş iken devlet-i Aliyei Osmaniyenin birinci Meşrutiye Padişahı olan El Sultan ibn El Sultan*

3. *El Sultan Mehmet Reşad Han hamis hazretlerinin ahd-ı hilafet-i seniyelerinde Konya valisi el hac Arifi Paşa himmetiyle müceddeden yapılmıştır.1329 (1911)*

Şekil 4.1 Amber Reis Cami Kitabesi [45]

Eski Amber Reis Camii'nin türbesinden geriye kalan kitabesine göre, 1264 tarihinde yapılmış bir Selçuklu devri eseri olduğu bilgisine ulaşılır. Türbe, kitabesine göre, Şihabeddin Anberül -Habeşi b. Eminü' Divan' a aittir. Kitabesinde Zaimü'd-dar ifadesi yer almaktadır. İbrahim Hakkı Konyalı'ya göre Zaimü'd-dar'lık saray teşkilatında mühim rolü olan bir memuriyettir. Günümüzde müzede bulunan türbe kitabesi, türbenin kapısı üzerinde mermere kabartmalı 3 satır halinde arapça olarak yazılmıştır [44].

Sırçalı Medrese Mezar Anıtları Müzesi'nde bulunan türbenin kitabesi, " *Bu kubbe yüksek Tanrının rahmetine muhtaç Zaim-üd-dar Habeşi Şihab-ed-din Amber'in türbesidir. Allah kabrini münevver eylesin ve kendisini kıyamet gününde lütuf ve keremiyle ve peygamberi Muhammedin hürmetine korktuğundan kurtulup umduğuna nail olanlardan kılsın. 663 yılı mübarek… Ayının başlarında…"* [44].

Eski Amber Reis Camii ve Türbesi Anadolu Selçuklu sultanlarından IV. Kılıçarslan zamanında yaptırılmıştır. Eski caminin ne zaman yıkıldığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Haşim Karpuz'un notlarına göre, bugünkü Amber Reis Camii, eski caminin yerine yeniden inşa edilmiştir [45]. İbrahim Hakkı Konyalı'nın notlarına göre ise, günümüzdeki caminin konumu ile eski caminin konumu

arasında yol bulunmaktadır. Yani caminin, özgün yerinde olup olmadığı ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır [48].

Amber Reis Türbesi; Ziraat Abidesinin kuzeydoğusunda, bugünkü Amber Reis Camii ile Dar-ül Muallimin Lisesi arasındaki yol üzerinde bulunmaktayken, 1927 yılında Konya Belediyesi'nin yaptığı imar çalışmaları sırasında yol yapma ve anıt meydanını genişletme sebebiyle yıkılmıştır. Türbe, tek mekanlı, kare planlı, kubbelidir. Bodrum ve zemin katı vardır. Daha sonraları zemin katındaki sanduka kaldırılarak yıkılmadan önce mescit haline getirilmiştir [44].

Şekil 4.2 Amber Reis Türbesi ve Konya Lisesi, 1920'ler [44]

Cumhuriyet yıllarında çekilen fotoğrafa göre türbe, Selçuklu türbe geleneğinde inşa edilmiş, kare planlı bir gövde, gövdenin üzeri belirli yükseklikten sonra sekizgene dönüşmekte ve üzerine pramidal külah gelmektedir. Gövdenin bir kısmında düzgün kesme taş kullanılmış, sekizgen ve külah bölümü tuğla malzeme ile yapılmıştır (Şekil 4.2) [44].

İhtifalci Mehmet Ziya Bey'in 1910 yılında yaptığı seyahatından *"Ez-cümle müceddeden açılan geniş ve sayedar ağaçlarla en muntazam bir bulvar halinde olan şose üzerinde ve yeni yapılan jandarma karakolhanesinin karşısında kain olup ahiren tamir ve telvin edilen tuğladan ma'mul bir türbe derununda Şihabeddin*

Anber'ül- Habeşi b. Eminü'd-Divan medfundur. Konyalılar bu zata Anber Reis diyorlar." [49] bilgilerini ediniyoruz.

Şekil 4.3 Ziraat Abidesi, Amber Reis Camii ve Dar-ül Muallimin Binası [47]

Şekil 4.4 Amber Reis Camii ve Ziraat Abidesi 1925'de [38]

Şekil 4-3'de görüldüğü gibi Ziraat Abidesi yapımında Amber Reis Camii ve Dar-ül Muallimin okulu yapılmış durumdadır. Şekil 4.4'de ise aynı dönemlerde Amber Reis Camii ile Ziraat Abidesi arasında yol bulunmaktadır.

4.1 Plan Özellikleri

Kuzey güney doğrultusunda düz bir arazide inşa edilen Amber Reis Camii, içerisinde müştemilat, şadırvan, wc ve oturma bankları bulunan, kuzey doğu ve batı yönlerinde 3 cephesini kuşatan bir bahçe içerisinde yer almaktadır (Çizim 4.3).

Amber Reis Camii'nin avlusunda, güneyinde Anıt Meydanı'na açılan, kuzeybatısında Vali Cemil Keleşoğlu Caddesi'ne açılan ve kuzeydoğusunda ise Amberreis Caddesine açılan üç girişi bulunmaktadır (Çizim 4.3).

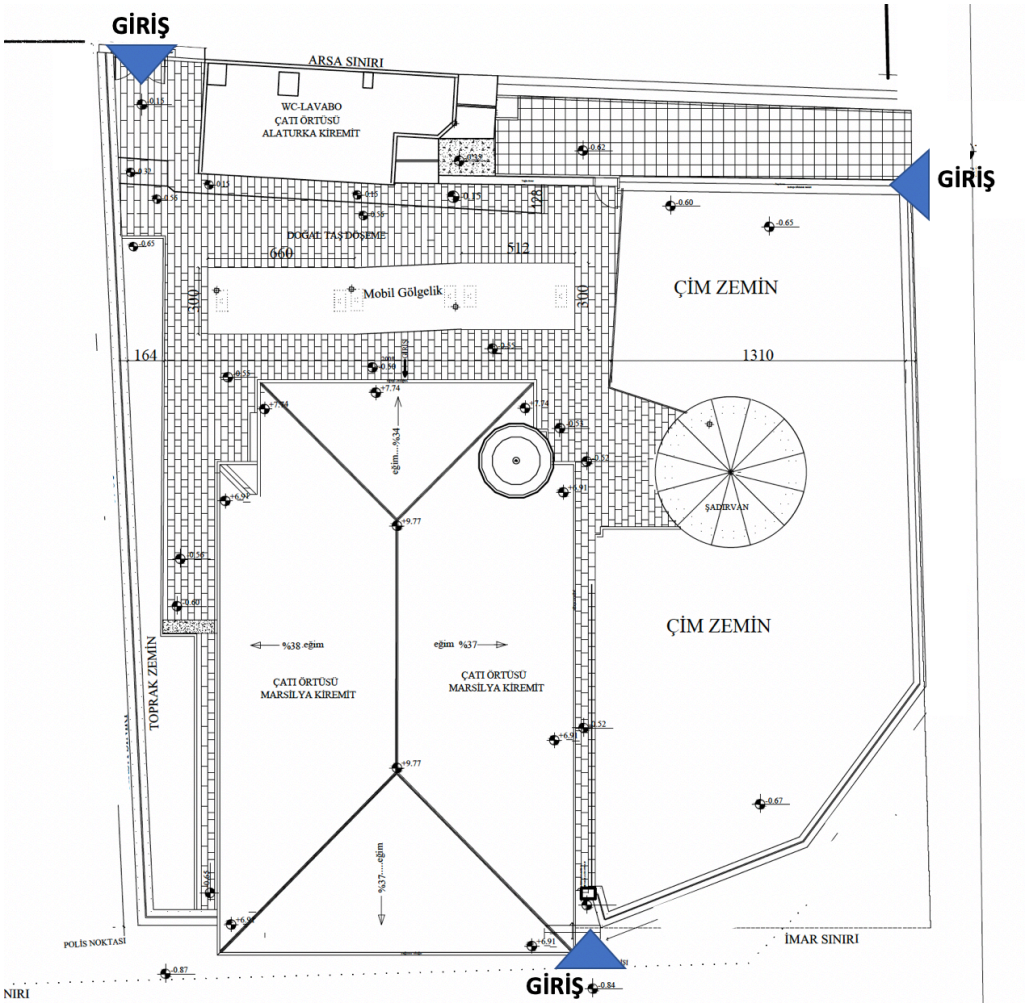

Çizim 4.3 Vaziyet Planı [VGM]

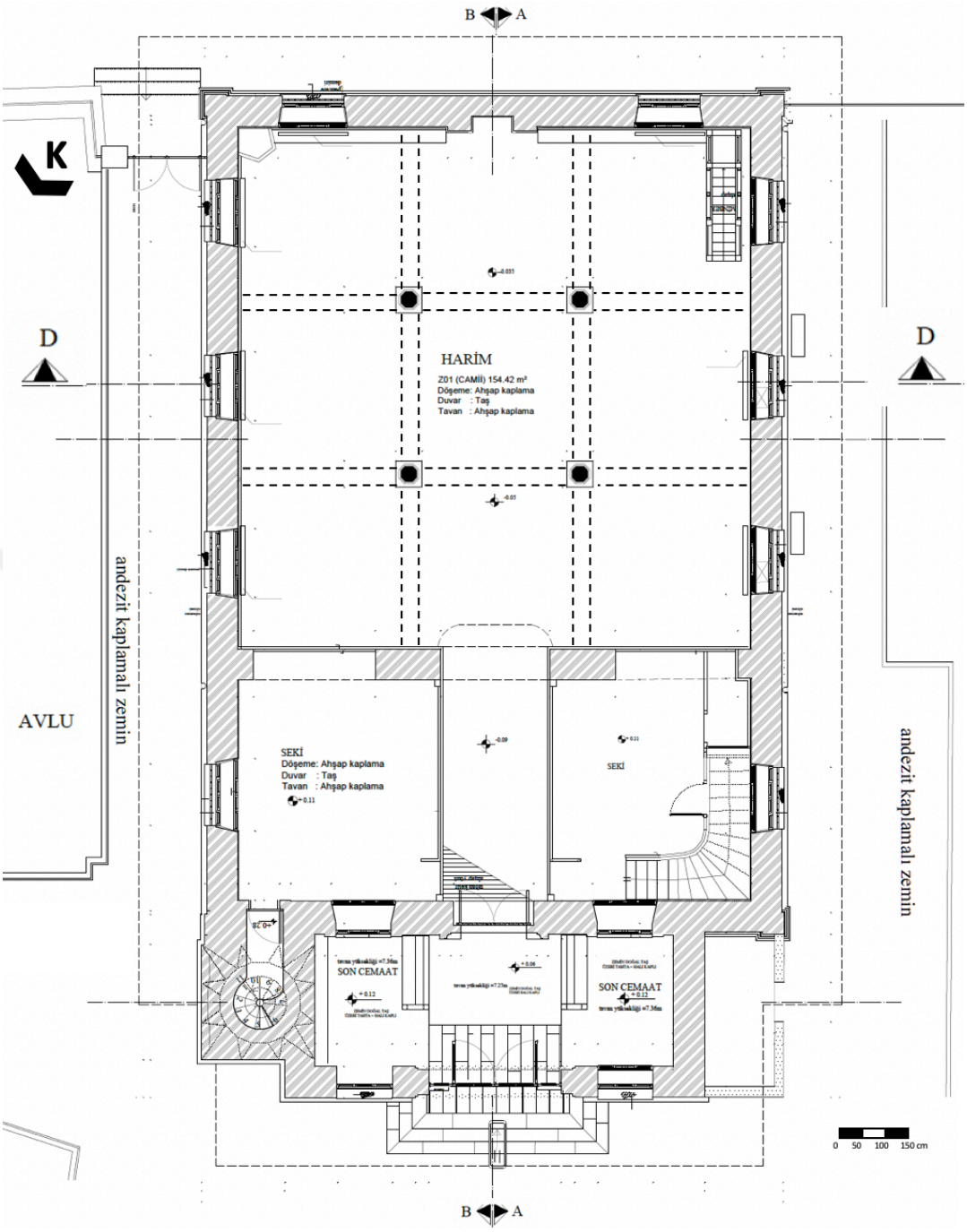

Çizim 4.4 Zemin Kat Planı [VGM]

Caminin içinde, bir son cemaat yeri, harimden girilen bir minare, ahşap minber, çinili mihrab, sade ahşap bir vaaz kürsüsü, imam odası, ara katta yer alsn kadınlar mahfili ve dışarıdan girilen bir depo bölümü bulunmaktadır (Çizim 4.4, Çizim 4.5).

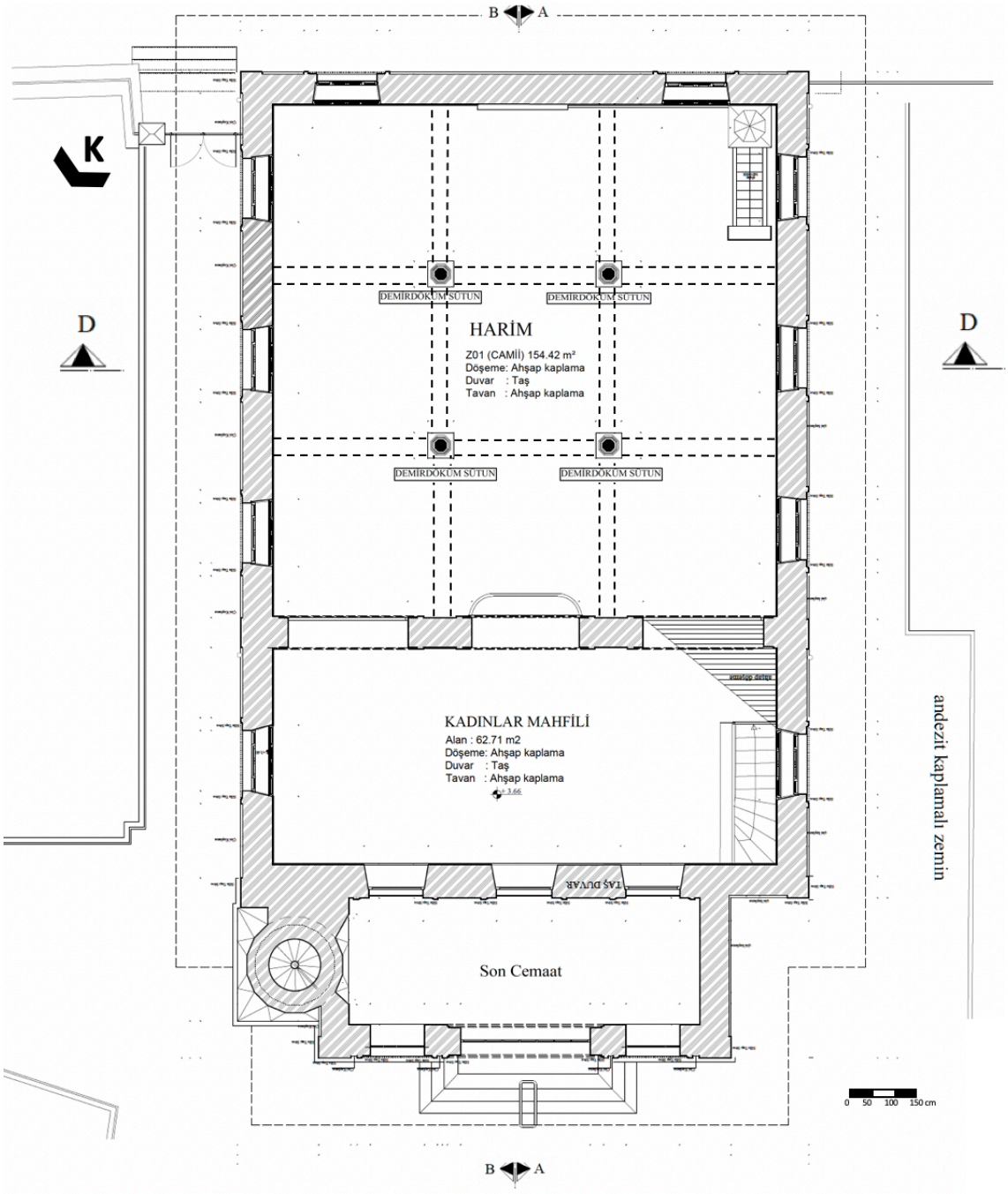

Çizim 4.5 Ara Kat Planı [VGM]

Camiye kuzey yönünden üç basamaklı merdiven ile ulaşılan girişte, ahşap kapı ile girilen kapalı bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Doğu batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Son cemaat yerinde ahşap ayakkabılıklar yer alır ve batıda yer alan bölümü, örtü ile kapalı tutulmuştur. Minarenin beden duvarı son cemaat yerinin doğu duvarına oturtulmuştur (Şekil 4.5). Son cemaat yerinin girişinde iki pencere yer alır ve aynı düzen harim girişindeki duvarda da devam etmektedir (Şekil 4.6).

Şekil 4.5 Son Cemaat Yerine Oturan Minare Kaidesi , **Şekil 4.6** Harime Giriş Kapısı

Harim bölümüne son cemaat yerinden iki kanatlı bir ahşap kapıyla girilmektedir (Şekil 4.6). Harim, kuzey güney yönünde dikdörtgen planlıdır (Çizim 4.4).

Şekil 4.7 Harim

Harimin girişi ikinci bir son cemaat yeri gibi tasarlanmıştır. Bu bölüm iki büyük kagir ayakla bitirilmiştir. Ayaklar birbirlerine ve doğu ve batı yönünde yer alan duvarlara bitişik ayaklara üç penci kemer ile bağlanmıştır. Ayakların arası orta sahın dışındakilerde, doğu ve batı yönünde yerden 20 cm yükseltilerek çevresi ahşap korkuluklarla kapatılmıştır (Şekil 4.7). Kagir ayaklarla ayrılmış bölümlerin doğuda bulunan bölümünde minareye giriş kapısı yer almaktadır. Batıda yer alan bölümde sonradan yapılmış ahşap bir imam odası bulunmaktadır.

Şekil 4.8 Ara Kattaki Kadınlar Mahfili, **Şekil 4.9** Ara Kat Merdivenleri

İmam ile son cemaat yeri duvarı arasında ara katta yer alan kadınlar mahfili olarak kullanılan bölüme çıkılan 18 basamaklı ahşap bir merdiven yer almaktadır. (Şekil 4.9). Mahfil katının harime bakan yüzeyi taş ayakların arasında boşluksuz geniş çıtalarla korkuluk yapılmıştır. Mihrap yönünde olan korkuluk harime doğru yaklaşık bir yarım daire formunda dışarı taşırılarak çıkma yapılmıştır (Çizim 4.4).

Şekil 4.10 Harimin Mihrap Cephesi

Harimin ortasında mihraba dik olarak uzanan simetrik yerleştirilmiş poligonal formlu dört metal ayak ile üst örtü taşınmaktadır (Şekil 4.10).

Harim, kuzeyinde ve güneyindeki ikişer, doğusu ve batısındaki üçer pencereden ve pencerelerin üzerindeki lento ile ayrılmış tepe pencerelerinden ışık almaktadır (Şekil 4.10). Kadınlar mahfilinin olduğu bölümde yer alan kemerli üç tepe penceresi son cemaat yerinden harime açılan girişin pencere ve kapısının üzerinde yer almaktadırlar (Şekil 4.8).

Çatısı Marsilya kiremitleri kullanılarak ahşap makaslara oturtulmuş, kırma beşik çatılıdır.

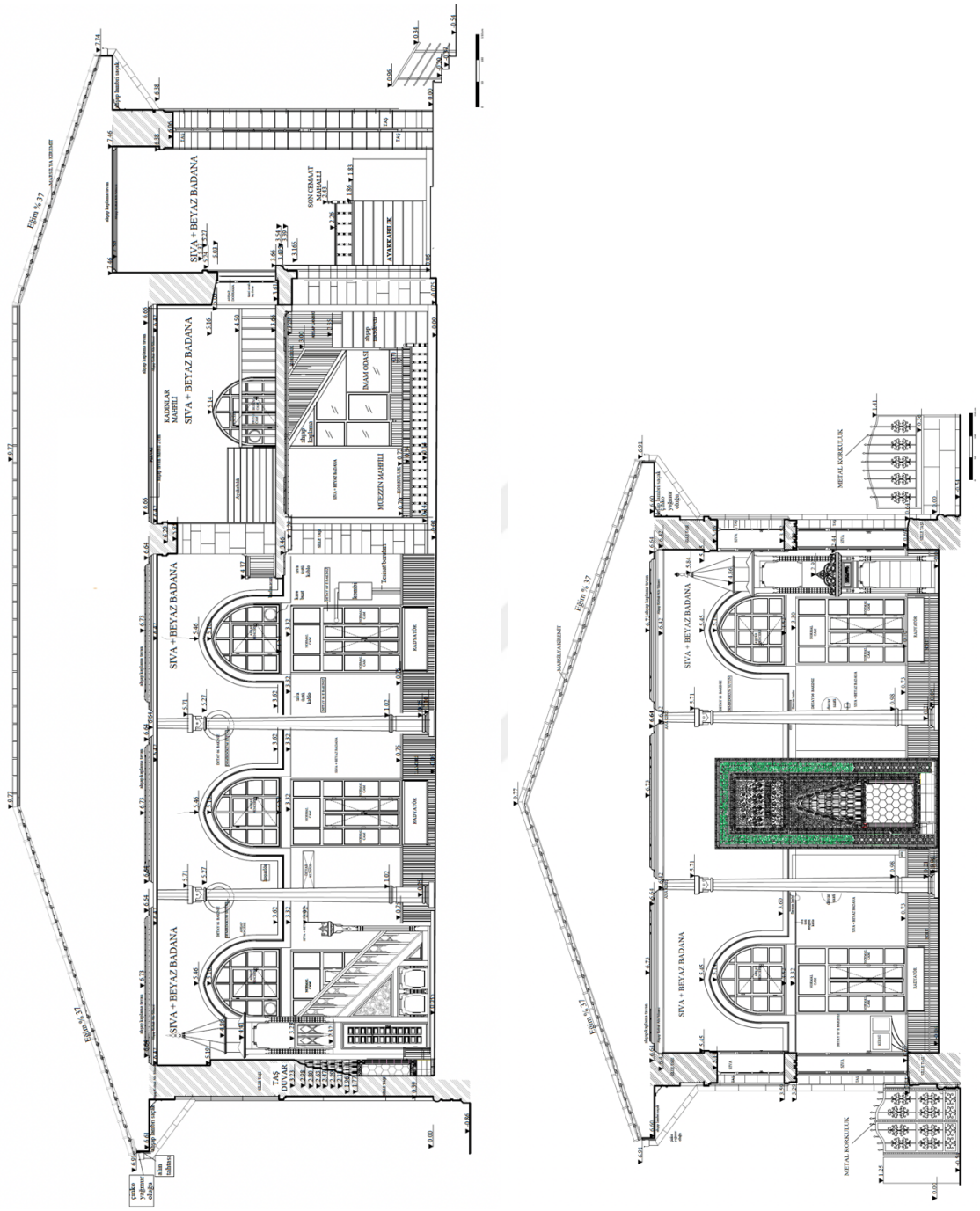

Çizim 4.6 A-A' Kesiti, Batı Cephesi [VGM], **Çizim 4.7** D-D' Kesiti, Mihrap Cephesi [VGM]

Yapı Malzemeleri; Cami yığma tekniği ile kagir olarak inşa edilmiştir. Yöreye özgü olan sille taşı, yapının temelinde, duvarlarında, minaresinde, son cemaat yerinde ve yapının içindeki taş ayaklarda kullanılmıştır. Duvar kalınlıkları 70 cm'dir.

Yapının ortasında yer alan metal ayaklar ve pencere korkulukları demir malzeme ile yapılmıştır. Yapının tavanı, minberi, kürsüsü, mahfil katı ve mahfilin altındaki bölümün korkulukları, saçakları, kapı ve pencereleri ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır. Harimin iç yüzeyi sonradan çimento sıva ile harçla sıvanmıştır.

Avluda şadırvan ve müştemilat bölümü betonarme ile yapılmıştır. Şadırvanın kubbesi kurşun ile kaplanmıştır. Yapının çatısı marsilya kiremitleri ile döşenmiştir.

Şekil 4.11 Amber Reis Camii Genel Görünüşü

4.2 Cephe Özellikleri

Binaya girişte; üç basamak ile çıkılan üç açıklıklı bir son cemaat yeri vardır. Giriş cephesinde iki yanda altta dikdörtgen pencereler ve üzerinde lento ile ayrılmış penci kemerler içinde tepe penceresi yer almaktadır. Ortada yer alan girişte daha büyük bir penci kemerin içinde, iki kanatlı ahşap ana giriş kapısı yer almaktadır. Pencereler ve giriş kapısı kare formlarda ahşap çıtalı kayıtlara bölünmüştür. Ana girişi vurgulamak amacıyla kemerler üzerinde, bordürleri lacivert orta kısımları turkuaz renkli çini bir çerçeve ile çevrelenmiştir (Şekil 4.12).

Giriş cephesi diğer cephelere göre daha dar ve yükseltilmiştir. Caminin giriş cephesinin doğu köşesinde minare yer alırken batı köşesinde depo olarak kullanılan dışarıdan girişi bulunan bir bölüm yer almaktadır. Son cemaat yerinden girildiğinde üçlü penci kemer sistemi ile devam eden harim girişi yer almaktadır (Çizim 4.8).

Şekil 4.12 Giriş Cephesi Görünüşü

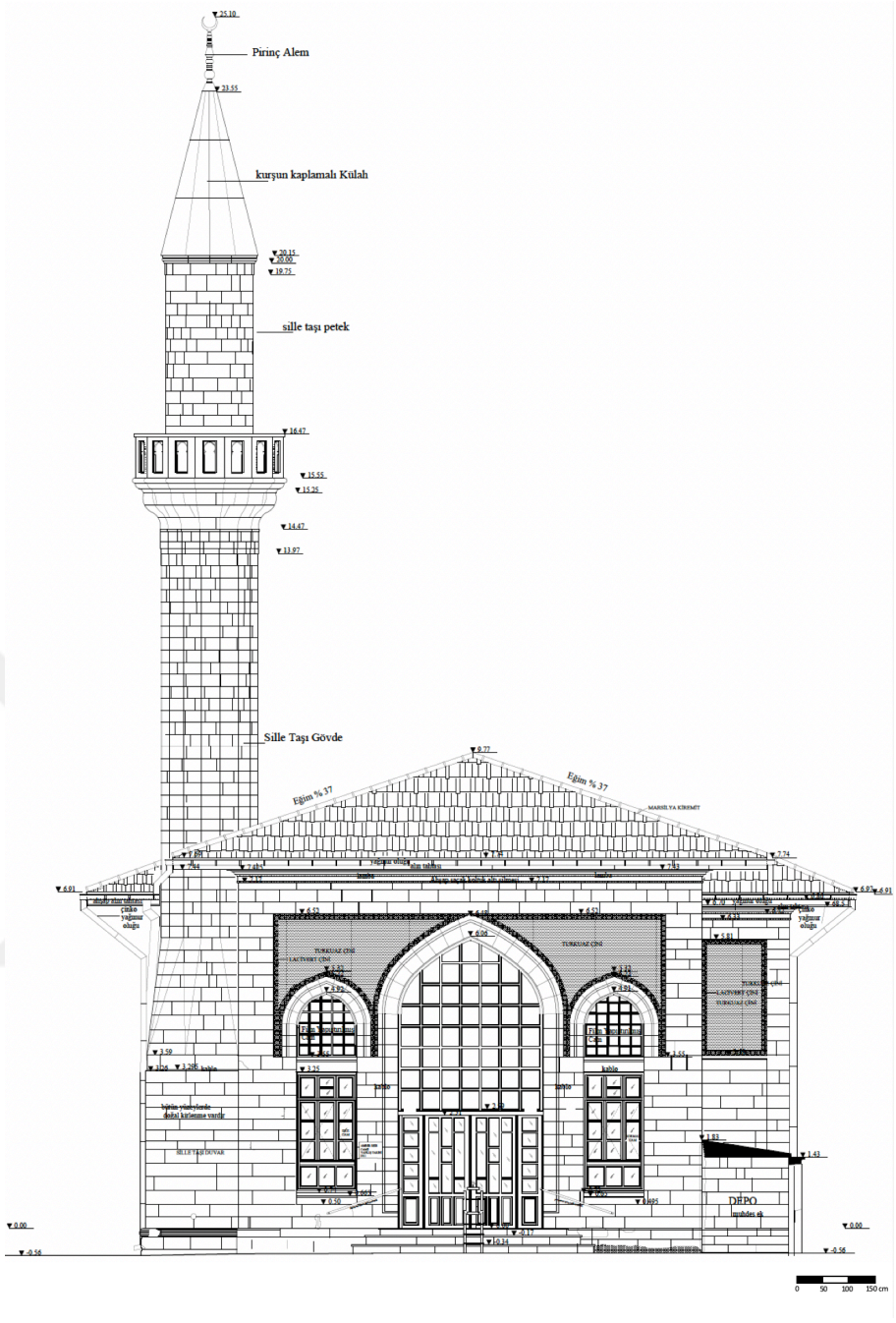

Çizim 4.8 Giriş Cephesi Çizimi [VGM]

Kuzeydeki giriş cephesinde iki pencere, güneydeki mihrap cephesinde mihrabın yer aldığı bölüm boş bırakılmış, iki yanında iki pencere ve simetrik düzenlenmiş olan batı ve doğu cephelerinde dörder pencere bulunmaktadır (Çizim 4.8, Çizim 4.9). Pencereler bir lento ile ikiye bölünmüştür. Altta kalan kısım dikdörtgen formlu ve giriş cephesi dışındakiler demir parmaklıklar ile örtülüdür. Üstte kalan kısım, penci kemerlidir. Üst pencerelerin olduğu kısım lento hizasından dar bir silme ile cephe boyunca çerçeve içine alınmıştır. Çerçeve kenarlarında bir sıra

lacivert renkte çinlerle kaplanmıştır. Bu çerçevelerin içi ise, turkuaz renkli çinilerle ile kaplıdır (Şekil 4.12, Şekil 4.13, Şekil 4.14, Şekil 4.15).

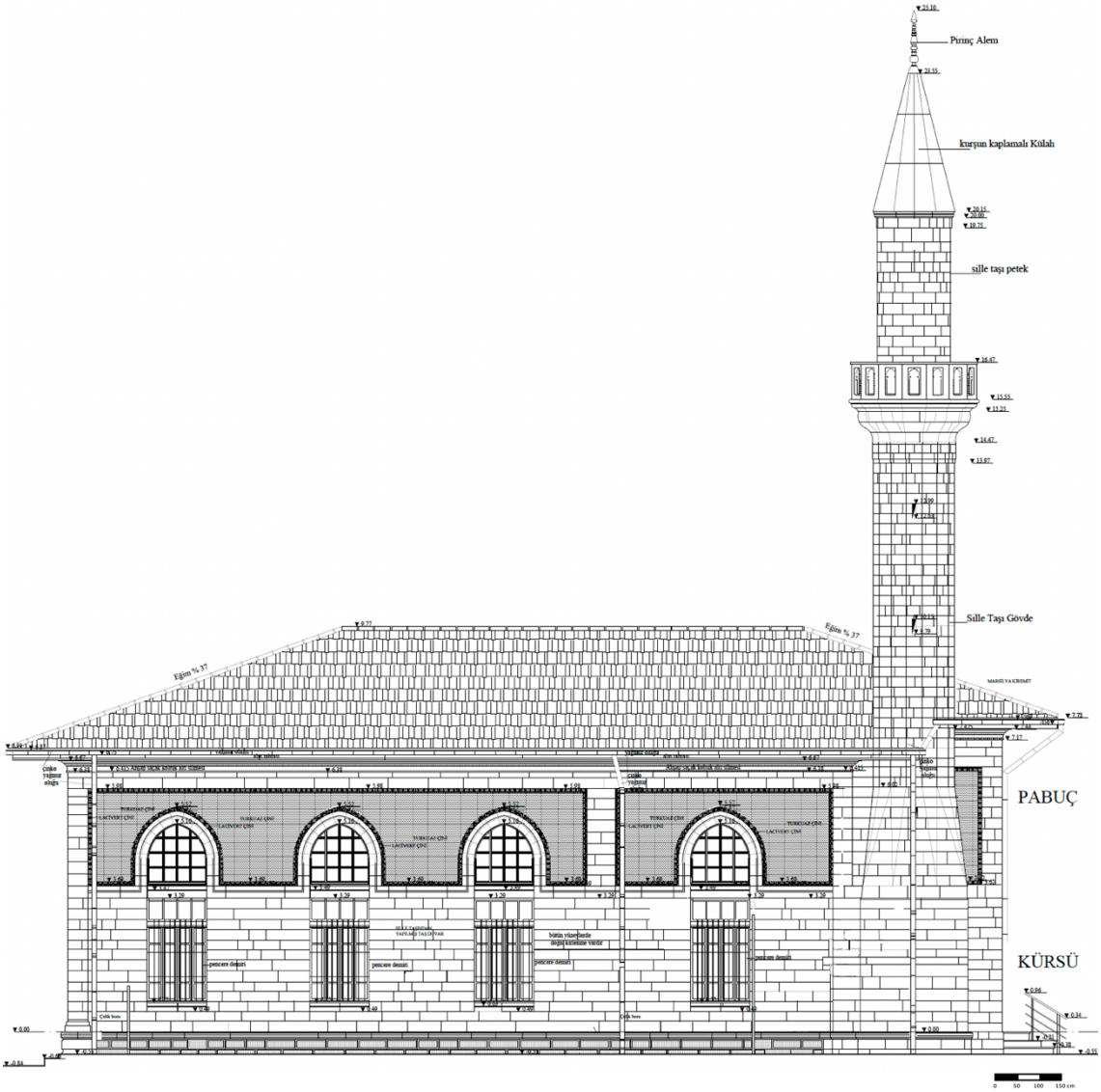

Çizim 4.9 Doğu Cephesi Çizimi [VGM]

Yapının saçakları dışarı taşırılarak tüm cephelerde devam etmektedir. Saçak genişliği 125 cm'dir. Saçak altlarında ahşap malzeme kullanılmıştır. Yatay aksta ortada dikdörtgen pencerelerin lento hizasında bir silme bulunmaktadır. Silmelerin üstünde lacivert bordürlü içi turkuaz kare çinilerle kaplanmış, cepheyi tamamen saran bir çini kaplama bulunmaktadır.

Şekil 4.13 Doğu Cephesi Görünüşü

Şekil 4.14 Mihrap Cephesi Görünüşü

Şekil 4.15 Batı Cephesi Görünüşü

4.3 Süsleme Özellikleri

Yapıda süsleme özellikleri genel olarak mihrap, minber, tavan süslemesi ve dış cephede yer almaktadır. Camide kesme taş kullanılmış, yapı subasmanını oluşturan taşlar dışarı doğru taşırılarak üzerleri pahlanarak taraklanmıştır. Yapının ahşap saçakları döneminde yoğun şekilde kullanıldığı gibi dışarı taşırılmış, altında bulunan ahşap yatay kuşak tüm cephelerde devam ettirilmiştir (Şekil 4.14).

Yapıdaki çini tezyinat mihrapta ve dış cephede pencere üzerlerinde yer almaktadır. Kütahya çinisi ile süslemiş karolar dış cephede lacivert bir silme ve içinde turkuaz renkli olarak devam etmektedir. Dört cephede de devam eden çini karolar renkli sır tekniği ile tek renk olarak yapılmışlardır [47]. Pencere kemerlerinin başlangıcında başlayan lacivert 12.5x25 cm karoların oluşturduğu bordürle devam etmiş ve bir çerçeve oluşturmuş, içinde 20x20 cm ölçülerinde yarı şeffaf firuze sırlı karolar ile süslenmiştir [50]. Zaman içinde eksilen parçaların yenilenmesi sırasında farklı tonda firuze çinilerinde kullanıldığı görülmektedir (Şekil 4.12, Şekil 4.13, Şekil 4.14, Şekil 4.15).

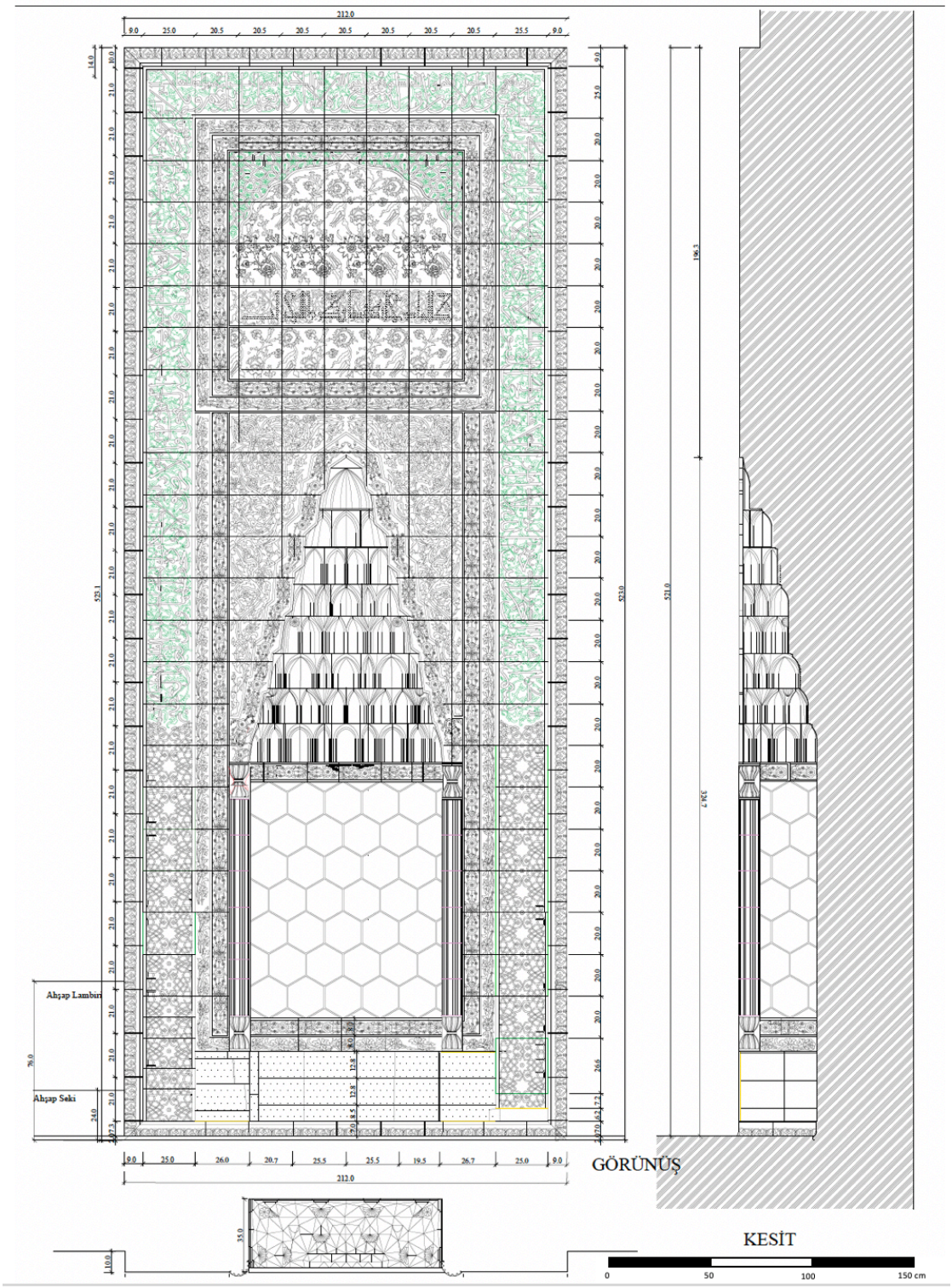

Çizim 4.10 Mihrap Plan, Görünüş ve Kesiti [VGM]

Mihrap ile ilgili, Kazım Küçükköroğlu'nun yayınlanan makalesinde; Caminin çinili mihrabının beylikler dönemi çinili mihraplar ile benzerlik gösterdiğinden söz etmiş, kitabe kısmındaki İznik çini motifleriyle yapılan bölümün dışında, İstanbul Çinili Köşk'te sergilenmekte olan Karaman İbrahim Bey İmaret Cami mihrabının

benzeri olduğunu dile getirmiştir. Mihrap nişinde altıgen formlu lacivert çinilerin kullanılması, lacivert renkli mukarnaslı kavsara, yazı kuşağında celi sülüs ve kufi yazının birarada kullanılması , yaşmak denilen kavsara köşelikleri ve bordür düzenlemeleri sözü edilen mihrapla benzerlik göstermektedir. Teknik açısından farklılık gösterirler, Karaman İbrahim Bey İmaret Camii mihrabı renkli sır tekniği ile yapılmış iken Amber Reis Camii mihrabı sır altı tekniği ile yapıldığını söylemektedir [50].

Mihrabın en dış bordürü, alt kısım hariç üç yönden çevrelemiş, birbiri içine geçmiş turkuaz renkli minik palmetler ile sarmal motifler ve beyaz renkli sarmallardan oluşmaktadır. Mihrap çerçevesinin alt kısmında mihrap nişinide kapsayan turkuaz renkli çiniler bulunmaktadır (Çizim 4.10, Şekil 4.16).

Yazı kuşağı bölümünde, kuşağın altındaki panolarda, mihrabın her iki yönünde bulunan ve Selçuklu tarzı geometrik geçmeler ile tasarlanmış, içleri kırmızı ve lacivert renkli, büyüklü küçüklü yıldız benzeri motiflerle süslenmiştir. Yazı kuşağında ise, lacivert zeminin üzerinde iki sıra beyaz celi sülüs ve dış bordüre yakın yine beyaz renkli küfi yazı şeridi ile ayetel kürsü yazılmıştır. Yazıların altında açık mavi ile rumili helezon motifleri bulunmaktadır.

Dıştan üçüncü ve dördüncü bordür, turkuaz renkli dış konturlarla birbirinden ayrılmıştır. Dışa yakın olanda turkuaz renkli kırık yapraklı dal motifleri arasında birbirini takip eden, kırmızılı beyazlı çiçek rozet veya penç motifi ile üç palmet tarzı yaprağı olan çiçek motifleri ile bezenmiştir. İç kısma yakın olanbordür ise, beyaz renkte çiçek motifleri, orta kısımlarda birbirini takip eden bir çiçek rozet bir de dört yapraklı simetrik motifler yer almaktadır. Her iki bordürde de zemin lacivert renklidir.

Mihrap kitabesi kufi yazı ile yazılmıştır. Lacivert zemin üzerinde firuze renkli kırık dallar üzerine beyaz yazılıdır.

Kitabenin altında ve üstündeki panolarda, beyaz zemin üzerinde 16. yy. tarzı lacivert hatayi motifi ve yeşilli lacivertli çiçek rozetler, kırmızı laleler, yeşilli lacivertli sümbül dalları, kırmızı karanfil motifleri kullanılmış, turkuaz bir bordür ile ayrılmış üst köşelerde Selçuklu tarzı geometrik geçmeler bulunmaktadır.

Mihrap nişinin kavsara bölümü lacivert çini mukarnaslar ile bezenmiş, nişin iç yüzeyi altıgen çini dilimlere bölünmüştür. Niş ile kavsara arasında bir sıra ve mukarnasların üst yüzeyinde bir sıra, dördüncü bordürdeki çini bezemeler devam ettirilmiştir. Nişin altında üçüncü ve dördüncü bordür bezemesi, yanlardaki kum saati başlık ve bitişli sütunceler atlatılarak, iç yüzeyde devam ettirilmiştir (Çizim 4.10, Şekil 4.16).

Şekil 4.16 Mihrap Görünüşü

Tavan; Son cemaat yeri ve sonrasındaki camiye esas girişin olduğu mekanın tavanları düz ahşap çıtalı tavan olduğu; harimde ise taş ayaklardan sonra gelen tavanın yediye bölündüğü doğu batı bölümlerde ikişer dikdörtgene bölündüğü ve ortada ise üç adet kare bölüme ayrıldığı görülmektedir. Özellikle mihrap aksına denk gelen kısım, üç kareye bölünmüş, ortasındaki bölüm diğerlerine göre daha süslü yapılmıştır (Çizim 4.11, Şekil 4.17).

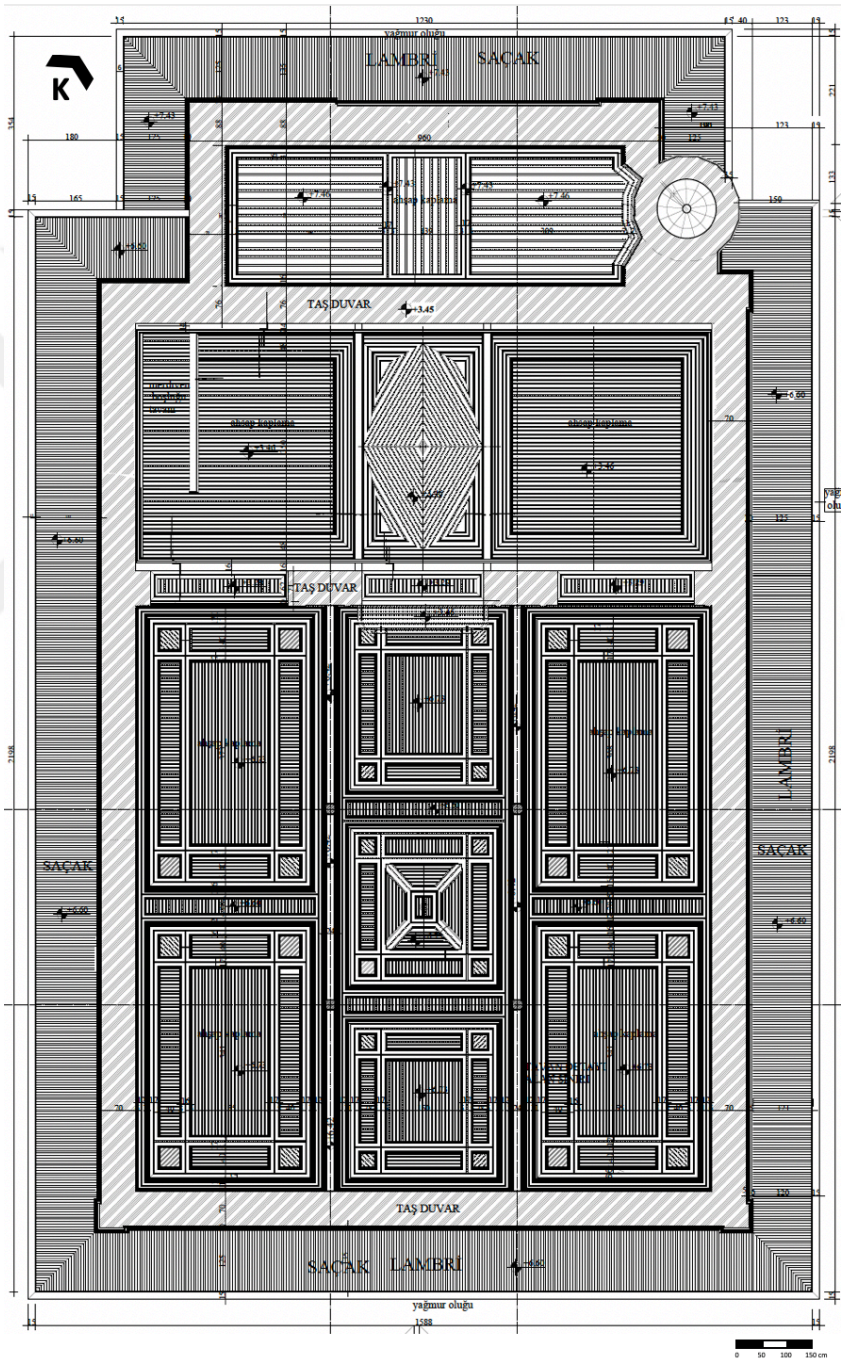

Çizim 4.11 Tavan Planı [VGM]

Şekil 4.17 Harim Tavanı Görünüşü

Şekil 4.18 Minber, **Şekil 4.19** Minber Yan Aynalık Detayı

Minber; Ahşaptan yapılmış olup harimin güneybatı köşesinde yer alır, yan aynalık (Şekil 4.19) bölümünde, dik üçgen içinde palmet ve lotuslardan oluşan ahşap oyma motiflerle süslenmiştir. Süpürgelik bölümü iki Bursa kemer açıklıklıdır. Korkulukları geometrik ahşap çıtalı geçmelerle tasarlanmıştır. Minber girişinin alınlığında besmele yazılıdır ve taç bölümü üçgen şeklinde eğri kesim tekniğinde kıvrık dal motiflerle süslenmiştir. Kasnakla geçilen çokgen külahının üzerinde alem bulunur (Şekil 4.18) [43].

Vaaz kürsüsü, harimin güneydoğu köşesinde yer almakta ve ahşap malzeme ile yapılmıştır. Konik bir kaideye oturtulmuş çokgen olarak tasarlanan kürsüde, herhangi bir süsleme öğesi bulunmamaktadır (Şekil 4.20).

Şekil 4.20 Vaaz Kürsüsü Görünüşü

Minare; Son cemaat yerinin doğusundaki duvara oturan minarenin, harimin kuzeyinden girilen kapısı basık kemerlidir. Kaidesi ve pabucu kare formdadır ve daralarak yükselen silindirik gövdesi yer almaktadır. Petek kısmı silindiriktir. Tek şerefesinin korkuluklarında atnalı kemer açıklıkları ile süslenmiştir. Külah kısmı alüminyum malzeme ile yapılmış ve alemle sonlandırılmıştır.

Şekil 4.21 Minare, **Şekil 4.22** Şadırvan

Avluda bulunan caminin doğusunda yer alan şadırvanın, betonarme ile yapılmış altı ince sütun üzerinde taşınan, kurşun ile kaplanmış kubbesi bulunur (Şekil 4.22).

Amber Reis Camii'nin 1957 yılında ilk onarımı yapılmıştır. 1969 yılında şadırvan eklenmiştir. 1998 yılında çatı saçakları ve iç sıvaları yenilenmiş, minaresinin ahşap külahının çürümesi sebebiyle ahşap çıtalarla yeniden yapılarak üzeri alüminyumla kaplanmıştır. 2001'de batıda yer alan bahçe duvarı yenilenmiş, 2003'te ise bozulan çiniler aslına uygun çiniler ile değiştirilmiş ve alt pencere korkulukları yenilenmiştir [43].

5
AMBER REİS CAMİİ VE I. ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ CAMİLERİ İÇİNDEKİ YERİ

Bu bölümde, Bölüm 3'de kataloglama yapılarak bilgileri verilen I. Ulusal Dönem içinde inşa edilmiş olan 12 adet cami arasında Amber Reis Camii'nin yeri incelenecektir.

I Ulusal Mimari Dönem'de yapılmış olan camileri incelediğimizde, dönem camilerinin eski bir yapının yerine yeniden inşa edilme, başka bir bölgede yıkılmış bir caminin adı ile yeniden inşa edilme veya bölgede ihtiyacı karşılamak adına yeni bir cami inşa edilmesi olarak tespit ediyoruz. Kamer Hatun Camii (Kat. No.5), Bebek Camii (Kat. No.1), Hobyar Mescidi (Kat. No.6); Haydar Çavuş Camii (Kat. No. 12) ve Nakipoğlu Camii (Kat. No.8) eski caminin yerine yeniden yapılmış örneklerdir. Amber Reis Camii'de (Kat No. 13, Bölüm 4) bu gruptadır. Bostancı Kuloğlu Camii başka bölgede aynı isimle inşa edilmiştir. Yeni yapılan camiler ise, Yeşilköy Mecidiye Camii (Kat. No.2); Kartaltepe Amine Hatun Camii (Kat. No.4); Ahmediye Camii (Kat. No.7); Kalecik Camii (Kat. No.9); Gazezler Camii (Kat. No.10); Tahtalı Camii (Kat. No.11)'dir (Tablo 5.1).

Yapıların konumlanışları açısından incelendiğinde Bebek Camii (Kat No.1); Kartaltepe Amine Hatun Camii (Kat No.4); Hobyar Mescidi (Kat No.6); Kamer Hatun Camii (Kat No.5); Balıkesir Haydar Çavuş Camii (Kat. No.12) merkezi bir bölgede, inşa edilmişlerdir. Mahalle içinde ve etrafı konutlar ile çevrili camiler, Yeşilköy Mecidiye Camii (Kat No.2); Bostancı Kuloğlu Camii (Kat No.3); Ahmediye Camii (Kat No.7); Nakipoğlu Camii (Kat No.8); Kalecik Camii (Kat. No.9); Gazezler Camii (Kat. No.10); Tahtalı Camii (Kat No.11) camileridir. Amber Reis Camii merkezi bölgede yer alan camiler içindedir (Tablo 5.2).

Döneminde genel olarak görülen kare planlı cami şeması 7 camide, Bebek Camii (Kat No.1); Yeşilköy Mecidiye Camii (Kat No.2); Bostancı Kuloğlu Camii (Kat

No.3); Kartaltepe Amine Hatun Camii (Kat. No.4); Nakipoğlu Camii (Kat No.8); Kalecik Camii (Kat. No.9); Haydar Çavuş Camii'de (Kat. No.12) görülmektedir. Kareye yakın plan şeması 2 camide, Kamer Hatun Camii ve Tahtalı Camii'de (Kat No.11) görülmektedir. Dikdörtgen plan şeması 2 camide, Gazezler Camii (Kat. No. 10) ve Amber Reis Camii'de (Kat. No.13) görülmektedir. Sekizgen plan şeması ile tasarlanan 2 cami ise Hobyar Mescidi (Kat. No.6) ve Ahmediye Camii (Kat. No.7)'dir (Tablo 5.3).

Tek kubbe ile örtülü olan 6 cami, Bebek Camii (Kat No.1); Yeşilköy Mecidiye Camii (Kat No.2); Bostancı Kuloğlu Camii (Kat No.3); Kartaltepe Amine Hatun Camii (Kat. No.4); Hobyar Mescidi (Kat. No.6); Haydar Çavuş Camii (Kat. No.12)'dir. Yeşilköy Camii'de tek kubbeli fakat son cemaat yerinin üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Hobyar Mescidi Soğan Kubbe ile örtülmüştür. Sonradan yapılmış olan ek bölümünün üzeri kırma çatılıdır. Kiremit kaplı kırma çatı ile örtülü 7 cami, Kamer Hatun Camii (Kat. No.5); Ahmediye Camii (Kat. No.7); Nakipoğlu Camii (Kat. No.8); Kalecik Camii (Kat. No.9); Gazezler Camii (Kat. No. 10); Tahtalı Camii (Kat No.11) ve Amber Reis Camii (Kat. No.13)'dir (Tablo 5.4).

Son cemaat yeri yapıldığı dönemde açık olan 5 cami, Bebek Camii (Kat No.1); Bostancı Kuloğlu Camii (Kat No.3); Kartaltepe Amine Hatun Camii (Kat. No.4); Haydar Çavuş Camii (Kat. No.12); Nakipoğlu Camii (Kat. No.8)'dir. Son cemaat yeri kapalı olan 3 cami, Yeşilköy Mecidiye Camii (Kat No.2); Kamer Hatun Camii (Kat. No.5); Amber Reis Camii (Kat. No.13)'dir. Son cemaat yeri bulunmayan 5 cami, Hobyar Mescidi (Kat. No.6); Ahmediye Camii (Kat. No.7); Kalecik Camii (Kat. No.9); Gazezler Camii (Kat. No. 10); Tahtalı Camii (Kat No.11)'dir (Tablo 5.5).

Dış cephesinde çini bezeme bulunan camiler Hobyar Mescidi (Kat. No.6); Kamer Hatun Camii (Kat. No.5) ve Amber Reis Camii'dir. Bostancı Camii'nde (Kat No.3) sadece ağırlık kulelerinde çini bezeme gözlenir. Kamer Hatun Camii'de arka cephede ikinci kat pencere alınlıklarında ve dışarıda mihrap nişinin üzerinde çini bezeme bulunmaktadır. Kamer Hatun Camii'nin çini bezemeleri Amber Reis Camii'nde olduğu gibi bir sıra lacivert renkli çerçeve çini karolar ve içi firuze renkli çiniler ile kaplıdır. Hobyar Mescidi'nde bir karenin köşeleri birleştirilerek sekizgen

plan haline getirilmiş ve geniş cephelerinde penci kemerli pencerelerin üzerleri ve çevresi çini bezemeler ile süslenmiş, dar cephelerde minare ve kapı mihrap aksında konumlandırılmıştır. Kapının üzeri ve diğer dar cepheler çini geometrik desenli bir pano ile süslenmiştir (Şekil 5.2). Fakat pencere çerçevelerindeki çiniler, palmet ve rumi motifli ve çok renklidir. Mihrap gibi işlenmiş olan cephelerde girift bir formda bitkisel pek çok motif ile süslenmiştir (Şekil 5.1). Amber Reis Camii'de yan cephelerde dört penci kemerli pencerenin üzerleri bir sıra dış çerçeve lacivert çini karolar ve içi firuze renkli karolar ile birbirini devam edecek şekilde bezeme kaplanmıştır. Mihrap cephesinde aynı düzen iki pencerenin üzerinde devam eder. Giriş cephesinde de üçlü kemer sisteminin üzeri aynı bezeme düzeni ile devam etmektedir. Amber Reis Camii ayrıca döneminde tespit edebildiğimiz çini mihraplı tek camidir. Diğer çini bezeme içeren camilerin mihraplarında çini gözlenmiyorken Amber Reis Camii'nde mukarnaslı ve çok renkli çini bezemeli bir mihrap yer almaktadır (Bölüm 4, Şekil 4.21, Tablo 5.6).

Şekil 5.1 Hobyar Mescidi Çini Bezemeleri, **Şekil 5.2** Hobyar Mescidi Çini Pano

I. Ulusal dönemde yapılmış incelenen 13 camiden 7 tanesi Mimar Kemaleddin tarafından tasarlanmıştır. Bu camiler, Bebek Camii (Kat No.1); Yeşilköy Mecidiye Camii (Kat No.2); Bostancı Kuloğlu Camii (Kat No.3); Kartaltepe Amine Hatun

Camii (Kat. No.4); Kamer Hatun Camii (Kat. No.5); Ahmediye Camii (Kat. No.7); Haydar Çavuş Camii (Kat. No.12)'dir. Vedat Tek tarafından inşa edilmiş olan tek cami Hobyar Mescidi'dir (Kat. No.6). Mimarı bilinmeyen camiler ise, Nakipoğlu Camii (Kat. No.8); Kalecik Camii (Kat. No.9); Gazezler Camii (Kat. No. 10); Tahtalı Camii (Kat No.11); Amber Reis Camii'dir (Kat. No. 13) (Tablo 5.7).

Camileri minare girişleri açısından incelediğimizde, minare girişi dışarıdan olan camiler, Bebek Camii (Kat No.1); Bostancı Kuloğlu Camii (Kat No.3); Kartaltepe Amine Hatun Camii (Kat. No.4)'dir. Bostancı Camii'nin minare girişi sonradan değişmiş, son cemaat yerinin önüne getirilen ek bölüme bağlanmıştır. Harimden minare girişi olan 5 Cami, Kamer Hatun Camii (Kat. No.5); Ahmediye Camii (Kat. No.7); Hobyar Mescidi (Kat. No.6); Haydar Çavuş Camii (Kat. No.12); Amber Reis Camii'dir (Kat. No. 13). Son cemaat yerinden minare girişi olan 2 cami, Yeşilköy Mecidiye Camii (Kat No.2) ve Nakipoğlu Camii (Kat. No.8)'dir. Minaresi bulunmayan 3 cami ise, Kalecik Camii (Kat. No.9); Gazezler Camii (Kat. No.10); Tahtalı Camii (Kat No.11)'dir (Tablo 5.8).

Camileri iç mekan süslemeleri açısından değerlendirirsek, 6 camide iç mekanda kalem işi süslemeler kullanılmıştır, Bebek Camii (Kat No.1); Yeşilköy Mecidiye Camii (Kat No.2); Bostancı Kuloğlu Camii (Kat No.3); Kartaltepe Amine Hatun Camii (Kat. No.4); Ahmediye Camii (Kat. No.7); Haydar Çavuş Camii (Kat. No.12)'dir. İç mekanı süslemesiz bırakılmış 7 cami, Kamer Hatun Camii (Kat. No.5); Hobyar Mescidi (Kat. No.6); Nakipoğlu Camii (Kat. No.8); Kalecik Camii (Kat. No.9); Gazezler Camii (Kat. No. 10); Tahtalı Camii (Kat No.11); Amber Reis Camii'dir (Kat. No. 13) (Tablo 5.9).

Mihrap malzemesi açısından incelediğimizde, mihrabı mermer olan 3 cami, Bebek Camii (Kat No.1); Yeşilköy Mecidiye Camii (Kat No.2); Bostancı Kuloğlu Camii (Kat No.3), mihrabı alçıdan yapılmış 6 cami, Kartaltepe Amine Hatun Camii (Kat. No.4); Kamer Hatun Camii (Kat. No.5); Ahmediye Camii (Kat. No.7); Gazezler Camii (Kat. No. 10); Tahtalı Camii (Kat No.11); Haydar Çavuş Camii (Kat. No.12), ahşap mihrap kullanılan 2 cami, Hobyar Mescidi (Kat. No.6); Kalecik Camii (Kat. No.9), taş üzerine çini bezemeli 2 cami, Nakipoğlu Camii (Kat. No.8); Amber Reis Camii'dir (Kat. No. 13)'dir (Tablo 5.10).

Konya'da I. Ulusal Mimari'yi yansıtan iki başarılı cami örneği, Nakipoğlu Camii ile Amber Reis Camii olmuşlardır. İki cami de Selçuklu Dönem eseri olduğu düşünülen ilk camilerinin yıkılması üzerine yerine yeniden inşa edilmiştir. Nakipoğlu Camii'nin minaresi ve mihrabı eski yapıdan kalmış hatta iç mekanda eski yapıdan kalan sütün kaideleri (Şekil 5.4) bulunmuştur. Buna karşın Amber Reis Camii tamamen yeniden yapılmıştır. Amber Reis Camii'nin bir kapalı türbesinin olduğu fakat yıkıldığı, dönem resimlerinden (Şekil 4.1) ve geriye kalan türbe kitabesinden anlaşılmaktadır. Nakipoğlu Camii'nde ise türbe (Şekil 5.4) bahçede açık olarak sadece üst örtü ile korunmakta ve haziresi bulunmaktadır. Nakipoğlu Camii'nin bahçesi Amber Reis'e göre daha büyüktür ve ikisinde de şadırvan, müştemilat ve oturma bankları yer alır. Amber Reis Camii, bir meydan yanında ve şehrin Cunhuriyet sonrası gelişim gösteren bir bölgesinde iken, Nakipoğlu Camii Mevlana'ya yani şehrin eski merkezi noktalarına yakın fakat etrafı konutlarla çevrili mahalle arasında bulunmaktadır.

Şekil 5.3 Nakipoğlu Camii Türbesi, **Şekil 5.4** Nakipoğlu Camii İç Mekandaki Sütun Kaidesi

Tablo 5.1 Cami-Yapım Yeri Tablosu

CAMİ	Eski Eser Yıkılarak Üzerine Yeniden İnşa Edilen	Eski Eser Yıkılarak Başka Bölgede Aynı İsimle İnşa Edilen	Bölgede İlk Kez İnşa Edilen
Bebek Camii	X		
Yeşilköy Camii			X
Bostancı Camii		X	
Kartaltepe Camii			X
Kamer Hatun Camii	X		
Hobyar Mescidi	X		
Ahmediye Camii	X		
Nakipoğlu Camii	X		
Kalecik Camii			X
Gazezler Camii			X
Tahtalı Camii			X
Haydar Çavuş Cami	X		
Amber Reis Camii	X		

Tablo 5.2 Cami-Konum Tablosu

KONUMU / CAMİ	MERKEZİ	MAHALLE İÇİNDE
Bebek Camii	X	
Yeşilköy Camii		X
Bostancı Camii		X
Kartaltepe Camii	X	
Kamer Hatun Camii	X	
Hobyar Mescidi	X	
Ahmediye Camii		X
Nakipoğlu Camii		X
Kalecik Camii		X
Gazezler Camii		X
Tahtalı Camii		X
Haydar Çavuş Cami	X	
Amber Reis Camii	X	

PLAN	KARE PLAN	DİKDÖERGEN PLAN	SEKİZGEN PLAN
Bebek Camii	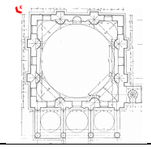		
Yeşilköy Camii	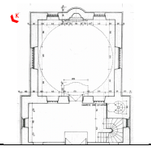		
Bostancı Camii	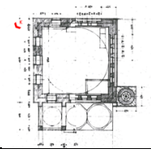		
Kartaltepe Camii	(Bebek Camii ile aynı plan şemasına sahiptir [2].)		
Kamer Hatun Camii		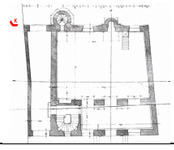	
Hobyar Mescidi			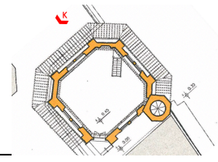
Ahmediye Camii			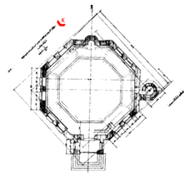
Nakipoğlu Camii	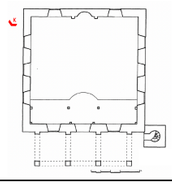		
Kalecik Camii	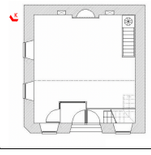		
Gazezler Camii			
Tahtalı Camii		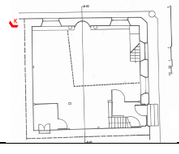	
Haydar Çavuş Cami			
Amber Reis Camii		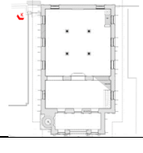	

Tablo 5.3 Cami-Plan Tablosu

Tablo 5.4 Cami-Çatı Biçimi Tablosu

ÇATI BİÇİMİ / CAMİ	MERKEZİ KUBBE İLE ÖRTÜLÜ	KIRMA ÇATI İLE ÖRTÜLÜ
Bebek Camii	X	
Yeşilköy Camii	X	
Bostancı Camii	X	
Kartaltepe Camii	X	
Kamer Hatun Camii		X
Hobyar Mescidi	X	
Ahmediye Camii		X
Nakipoğlu Camii		X
Kalecik Camii		X
Gazezler Camii		X
Tahtalı Camii		X
Haydar Çavuş Cami	X	
Amber Reis Camii		X

Tablo 5.5 Cami-Son Cemaat Yeri Tablosu

SON CEMAAT YERİ / CAMİ	VAR		YOK
	AÇIK	KAPALI	
Bebek Camii	X		
Yeşilköy Camii		X	
Bostancı Camii	X		
Kartaltepe Camii	X		
Kamer Hatun Camii		X	
Hobyar Mescidi			X
Ahmediye Camii			X
Nakipoğlu Camii	X		
Kalecik Camii			X
Gazezler Camii			X
Tahtalı Camii			X
Haydar Çavuş Cami	X		
Amber Reis Camii		X	

Tablo 5.6 Cami-Çini Kullanımı Tablosu

ÇİNİ KULLANIMI / CAMİ	VAR		YOK
	DIŞ CEPHEDE	MİHRAPTA	
Bebek Camii			X
Yeşilköy Camii			X
Bostancı Camii	X*		
Kartaltepe Camii			X
Kamer Hatun Camii	X		
Hobyar Mescidi	X		
Ahmediye Camii			X
Nakipoğlu Camii		X	X
Kalecik Camii			X
Gazezler Camii			X
Tahtalı Camii			X
Haydar Çavuş Cami			X
Amber Reis Camii	X	X	

* Bostancı Camii'de dış cephede sadece minare ve ağırlık kulelerinde çini kullanımı görülmüştür.

Tablo 5.7 Cami-Mimarı Tablosu

MİMARI / CAMİ	MİMAR KEMALETTİN	VEDAT TEK	BİLİNMİYOR
Bebek Camii	X		
Yeşilköy Camii	X		
Bostancı Camii	X		
Kartaltepe Camii	X		
Kamer Hatun Camii	X		
Hobyar Mescidi		X	
Ahmediye Camii	X*		
Nakipoğlu Camii			X
Kalecik Camii			X
Gazezler Camii			X
Tahtalı Camii			X
Haydar Çavuş Cami	X*		
Amber Reis Camii			X

* Ahmediye Camii ile Haydar Çavuş Camii ikiside Kemaleddin'in çizimlerinde görülmekte fakat inşa edildiğine dair kaynaklarda bilgi bulunmamasına rağmen yerlerinde yapıldıkları gözlenmiştir.

Tablo 5.8 Cami-Minare Girişi Tablosu

MİNARE GİRİŞİ / CAMİ	DIŞARIDAN	HARİMDEN	SON CEMAAT YERİNDEN	MİNARESİ YOK
Bebek Camii	X			
Yeşilköy Camii			X	
Bostancı Camii	X*			
Kartaltepe Camii	X			
Kamer Hatun Camii		X		
Hobyar Mescidi		X		
Ahmediye Camii		X		
Nakipoğlu Camii			X	
Kalecik Camii				X
Gazezler Camii				X
Tahtalı Camii				X
Haydar Çavuş Cami		X		
Amber Reis Camii		X		

* Bostancı Camii'nin yapıldığı dönemde planlarda dışarıdan sağlanmaktadır fakat önüne getirilen ek bölümden sonra minare girişi, Son Cemaat Yeri olan ek bölüme bağlanmıştır.

Tablo 5.9 Cami-İç Mekan Süslemesi Tablosu

İÇ MEKAN SÜSLEMESİ / CAMİ	KALEM İŞİ SÜSLEMELİ	SÜSLEMESİZ
Bebek Camii	X	
Yeşilköy Camii	X	
Bostancı Camii	X	
Kartaltepe Camii	X	
Kamer Hatun Camii		X
Hobyar Mescidi		X
Ahmediye Camii	X	
Nakipoğlu Camii		X
Kalecik Camii		X
Gazezler Camii		X
Tahtalı Camii		X
Haydar Çavuş Cami	X	
Amber Reis Camii		X

Tablo 5.10 Cami-Mihrap Malzemesi Tablosu

MİHRAP MALZEMESİ / CAMİ	MERMER	ALÇI	AHŞAP	TAŞ
Bebek Camii	X			
Yeşilköy Camii	X			
Bostancı Camii	X			
Kartaltepe Camii		X		
Kamer Hatun Camii		X		
Hobyar Mescidi			X	
Ahmediye Camii		X		
Nakipoğlu Camii				X*
Kalecik Camii			X	
Gazezler Camii		X		
Tahtalı Camii		X		
Haydar Çavuş Cami		X		
Amber Reis Camii				X*

* Mihrapları çini bezeme ile süslenmişlerdir fakat Nakipoğlu Camii'nin mihrabı yerinde yıkılmış eski Selçuklu eseri olan camiden geriye kalmıştır.

6
SONUÇ VE ÖNERİLER

Bölüm 1'de tartışıldığı gibi I. Ulusal Mimarlık Dönemi farklı kaynaklarda farklı tarih aralıklarında ve farklı isimlerle anılmıştır. Çalışma kapsamında ikinci bölümde, I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nde yapılmış olan başlıca İstanbul'da 16, Ankara'da 10, İzmir'de 6 ve Konya'da 7 adet yapı, çizim ve fotoğraflar ile anlatılmıştır. İkinci bölümden de anlaşılacağı gibi, I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nde, Osmanlı'nın klasik dönemde kullanmış olduğu öğeleri birleştirerek özellikle cephede bir komposizyon oluşturulmuştur. Bu komposizyonda penci kemerler, çini bezemeler, yer yer görülen mukarnas bezemeler, silme ve kuşaklar, eliböğründeli geniş saçaklar, köşe kulesi görünümü verilmiş cumbalı ve genellikle kubbe ile bitirilen bölümler sık görülen süsleme öğeleridir. Genellikle ön cepheye önem verilmiş planlar ve diğer cepheler geri planda kalmıştır. Taşıyıcı elemanlar genellikle yığma taş olsa da yer yer betonarme iskelet sistemi görülmektedir. Osmanlı'nın son döneminde etkin olan mimari biçimlenme Cumhuriyet'in ilk yıllarında da kullanılmıştır. Böylece bu dönemle ilgili okul, meclis, otel… gibi yeni yapı tiplerinin varlığını gözlemleyebiliyoruz.

I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nde yapılmış olan Amber Reis Camii'nin de içinde olduğu 13 adet cami, üçüncü bölümde kataloglanmış böylece dönemin camilerdeki mimari şekillenmesi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bölümde ortak ve farklı pek çok biçimlenme öğelerinin olduğunu ve klasik dönem camilerindeki üslubun yansıtıldığını, döneminin önemli bir örneği olduğunu anlıyoruz.

Amber Reis Camii'nin tarihçesi, plan cephe ve süsleme özellikleri dördüncü bölümde anlatılmıştır. Amber Reis Camii ile kataloglanan camiler arasındaki benzerlikler beşinci bölümde incelenmiştir. Beşinci bölümde ayrıntılı olarak söz edildiği gibi Amber Reis Camii'nin I. Ulusal Mimarlık Dönemi camileri içindeki yeri ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak çalışma kapsamında incelenen, I. Ulusal Dönem'de inşa edilen 13 caminin genellikle, kare planlı (7 adet); aynı isimle başka bir caminin yerine inşa edilen (5 adet); cephelerinde penci kemerlerin olduğu (11 adet); kırma çatılı (8 adet); cephelerinde çini süslemelerin olduğu (3 adet); iç mekanda kalem işi süslemeleri olan camiler olduğu; Konya Amber Reis Camii'nin ise, I. Ulusal Mimari Dönem içinde inşa edilen camiler arasında, şehir merkezinde (Bkz. Tablo 5.4), dikdörtgen planlı (Bkz.Tablo 5.3), kırma çatılı (Bkz. Tablo 5.5), kapalı son cemaat yerine sahip (Bkz. Tablo 5.7), dış cephesinde ve mihrabında çiniler bulunan (Bkz. Tablo 5.6) camilerden olduğu ve Amber Reis Camii'nin de I. Ulusal Dönem özelliklerini yansıtmada İstanbul'daki camiler kadar başarılı bir örnek olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Amber Reis Camii incelenen camiler bazında mihrabında dönemine yapılmış çini bezemenin olduğu tek camidir (Kat. No.13).

Mimarı ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamakla beraber, yapının çevresindeki okul ve meydan düzenlemesinin Mimar Muzaffer tarafından tasarlanmış olması ve de aynı dönem içinde yıl farkları ile inşa edilmiş olmaları, Amber Reis Camii'nin ve çevresinin Mimar Muzaffer tarafından bir çevre düzenlemesi gibi tasarlanmış olabileceğini düşündürmektedir. Yapının yapımından itibaren temiz tutulmuş ve korunmuş olması da yapıdaki özellikleri ortaya çıkarmakta etkili olmuştur.

Konya Amber Reis Camii, I. Ulusal Mimari Dönem içinde inşa edilen camiler arasında, I. Ulusal Camilerinin genel özelliklerini taşımakla birlikte, tek çini mihraba sahip olması ile öne çıkmaktadır.

Tablo 6.1 Cami-Özellikler Tablosu 1

ÖZELLİKLER / CAMİ	KONUMLANIŞ		ESKİ ESER VARLIĞI			MİMARI			PLAN			ÇATI	
	MER-KEZİ	MAHALLE ARASINDA	ÜZERİNE YENİDEN İNŞA EDİLEN	BAŞKA YERDE AYNI ADLA İNŞA EDİLEN	YERİNDE İLK KEZ İNŞA EDİLEN	MİMAR KEMAL-ETTİN	VEDAT TEK	BİLİNMİYOR	KARE PLAN	DİKDÖRTGEN PLAN	SEKİZGEN PLAN	TEK KUBBE	KIRMA ÇATILI
Bebek Camii	X		X			X			X			X	
Yeşilköy Camii		X			X	X			X			X	
Bostancı Camii		X		X		X			X			X	
Kartaltepe Camii	X				X	X			X			X	
Kamer Hatun Camii	X		X			X				X			X
Hobyar Mescidi	X		X				X				X	X	
Ahmediye Camii		X	X			X					X		X
Nakipoğlu Camii		X	X					X	X				X
Kalecik Camii		X			X			X	X				X
Gazezler Camii		X			X			X		X			X
Tahtalı Camii		X			X			X		X			X
Haydar Çavuş Cami	X		X			X			X			X	
Amber Reis Camii	X		X					X		X			X

Tablo 6.2 Cami-Özellikler Tablosu 2

ÖZELLİKLER / CAMİ	İÇ MEKAN		PENCERE			MİNARE GİRİŞİ				SON CEMAAT YERİ			
	SÜSLE-MESİZ	KALEM İŞİ SÜSLEMELİ	PENCİ KEMERLİ	DÜZ LENTO SÖVELİ	ÜÇGEN AHŞAP ALINLIKLI	DIŞARDAN	HARİMDEN	SON CEMAAT YERİNDEN	MİNARESİ YOK	VAR	YOK	AÇIK	KAPALI
Bebek Camii		X	X			X				X		X	
Yeşilköy Camii		X	X					X		X			X
Bostancı Camii		X	X			X				X		X	
Kartaltepe Camii		X	X		X	X				X		X	
Kamer Hatun Camii	X		X	X			X			X			X
Hobyar Mescidi	X		X				X				X		
Ahmediye Camii		X	X				X				X		
Nakipoğlu Camii	X		X					X		X		X	
Kalecik Camii	X				X				X		X		
Gazezler Camii	X			X					X		X		
Tahtalı Camii	X		X						X		X		
Haydar Çavuş Cami		X	X				X			X		X	
Amber Reis Camii	X		X				X			X			X

Tablo 6.3 Cami-Özellikler Tablosu 3

ÖZELLİKLER / CAMİ	ÇİNİ KULLANIMI				SAÇAK				MİHRAP MALZEMESİ			
	VAR	YOK	CEPHEDE	MİHRAPTA	VAR	YOK	AHŞAP GENİŞ SAÇAKLI	ÇATISI ALINLIKLA YÜKSELTİLMİŞ	MERMER	ALÇI	AHŞAP	ÇİNİ BEZEMELİ TAŞ
Bebek Camii		X				X			X			
Yeşilköy Camii		X				X		X	X			
Bostancı Camii	X		X			X			X			
Kartaltepe Camii		X				X				X		
Kamer Hatun Camii	X		X		X		X	X		X		
Hobyar Mescidi	X		X		X		X				X	
Ahmediye Camii		X			X		X			X		
Nakipoğlu Camii		X		X	X		X					X
Kalecik Camii		X			X		X				X	
Gazezler Camii		X			X		X			X		
Tahtalı Camii		X			X		X			X		
Haydar Çavuş Cami		X				X				X		
Amber Reis Camii	X		X	X	X		X					X

KAYNAKLAR

[1] O. Aslanapa, Türk Sanatı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1984.

[2] Y. Yavuz, Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, 1981.

[3] S. Başkan, «Türk Modernleşmesi ve Erken Cumhuriyet Döneminin 'Milli Mimarlığı',» Turkish Studies, cilt 11, no. 13, pp. 97-116, 2016.

[4] M. Sözen ve M. Tapan, 50 Yılın Türk Mimarisi, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1973.

[5] M. Sözen ve U. Tanyeli, Sanat Kavramları ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992.

[6] G. Goodwin, Osmanlı Mimarlığı Tarihi, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2012.

[7] İ. Tekeli ve S. İlkin, Mimar Kemalettin'in Yazdıkları, Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı, 1997.

[8] D. Hasol, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, İstanbul: YEM Yayınevi, 1975.

[9] C. E. Arseven, Türk Sanatı Tarihi, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1971.

[10] S. Bozdoğan, Modernizm ve Ulusun İnşası: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimaari Kültür, İstanbul: Metis Yayınları, 2002.

[11] İ. Aslanoğlu, Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı (1923-1938), Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, 1980.

[12] A. Batur, M. Vedad Tek: Kimliğinin İzinde Bir Mimar, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003.

[13] M. Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1984.

[14] S. Çetintaş, «Mimar Kemalettin Mesleği ve Sanat Ülküsü,» Güzel Sanatlar Dergisi, no. 5, pp. 160-173, 1944.

[15] D. Hasol, 20. Yüzyıl Türkiye Mimarlığı, İstanbul: YEm Yayınevi, 2017.

[16] A. Batur, Mimar Kemalettin Yapıları Rehberi, İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2008.

[17] Y. Yavuz, Mimar Kemalettin Anma Programı Dizisi, İmparatorluktan Cumhuriyet'e Mimar Kemalettin (1870-1927), Ankara: TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Ortak Yayını, 2009.

[18] Anonim, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt 28, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.

[19] Anonim, «arpaboyuyol.com,» 3 Şubat 2018. [Çevrimiçi]. Available: http://www.arpaboyuyol.com/nisantasi-tesvikiye/. [Erişildi: Ocak 2019].

[20] Ü. Erdoğan ve E. Aynalı, «Mimar Vedat Tek,» Restorasyon Yıllığı Dergisi, no. 11, pp. 44-45, 2015.

[21] A. Batur, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, cilt 1, İstanbul: İstanbul Tarih Vakfı, 1993.

[22] Anonim, İstanbul'un 100 Yılı, İstanbul'un Yüzleri Serisi-54, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2012.

[23] Z. Ertuğrul, «Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Mimarlarından Muzaffer Bey: Eserleri ve Sanat Anlayışı,» Eskişehir, 2007.

[24] O. N. Dülgerler, «Türklerde Anıt Mimarisinin Bir Örneği: Konya Atatürk Anıtı,» Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, cilt 23, no. 1, pp. 68-77, 2008.

[25] Ö. İ. Erten, Şişli'de Bir Konak ve ve Mimar Giulio Mongeri, İstanbul: Bozlu Sanat Yayınları, 2016.

[26] M. Sözen ve S. Kızıldere, «İstanbul'da Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Kent Bütünü İçinde Değerlendirilmesi,» İTÜ Dergisi, cilt 2, no. 1, pp. 87-95, 2005.

[27] Anonim, Ankara Tanıtım Kitapçığı, Ankara: Ankara Kültür ve İl Turizm Müdürlüğü Yayınları, 2013.

[28] D. Çinici, «Türkiye Cumhuriyeti Mimarlığının Modernleşme Sürecinde Mimar Giulio Mongeri: Bursa Çelik Palas Oteli ve Kaplıcası,» Ankara, 2015.

[29] D. Çinici, «Başkent Ankara'nın İnşasında Etkin Bir Mimar: Giulio Mongeri ve Yaşam Öyküsü,» Ankara Araştırmaları Dergisi, cilt 3, no. 1, pp. 13-41, 2015.

[30] Anonim, Ankara Posta Kartları ve Belge Fotoğrafları Arşivi Kataloğu, Ankara: BelKo Limited Şirketi Yayınları, 1994.

[31] E. Şaşmaz, 2012. [Çevrimiçi]. Available: http://www.erolsasmaz.com. [Erişildi: 2019].

[32] Anonim, «İzmir Büyükşehir Belediyesi,» [Çevrimiçi]. Available: https://www.izmir.bel.tr. [Erişildi: 2019].

[33] B. Türkelleri, «İzmir'de Erken Cumhuriyet Dönemi Eserleri,» İzmir, 2004.

[34] A. Aydın, E. Orus ve T. Vural, «Araf Dergi,» 2017. [Çevrimiçi]. Available: http://arafdergi.com/cumhuriyetin-sanatla-bulusmasi-elhamra-sahnesi-ve-izmir-opera-binasi. [Erişildi: 2019].

[35] Anonim, «Pakben Mimarlık&Restorasyon,» [Çevrimiçi]. Available: http://www.pakben.com. [Erişildi: 2019].

[36] L. T. Baruh, «Mülkiyet, Finans ve Mimarlık, Osmanlı Bankası Şube Binaları,» Şubat 2018. [Çevrimiçi]. Available: http://www.mimdap.org/?p=211241. [Erişildi: 2019].

[37] N. Fırat, «1900-1930 Yılları Arasında Konya'da Türk Mimarisi,» Ankara, 1996.

[38] Anonim, Konya Ansiklopedisi, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2013.

[39] Anonim, «Yandex,» [Çevrimiçi]. Available: https://yandex.com.tr/harita/. [Erişildi: 2019].

[40] H. G. Erşan, «Mimar Kemalettin'in Dini Eserleri,» İstanbul, 1998.

[41] A. Kaboğlu, «Hobyar Mescidi,» İstanbul, 2010.

[42] Anonim, Karatay: Tarih, Kültür, Sanat, Konya: Karatay Belediyesi Yayınları, 2012.

[43] Y. Altın, «Konya'daki Geç Dönem Osmanlı Camileri,» Konya, 2009.

[44] Anonim, «Yeşilin ve Medeniyetin Körüsü Meram,» Meram Belediyesi Yayınları, Konya, 2014.

[45] H. Karpuz, Türk Kültür Varlıkları Envanteri, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2009.

[46] O. Yabancı, «Çanakkale ve Balıkesir Yöresinde I. Ulusal Mimarlık Akımı,» Çanakkale, 2012.

[47] O. N. Dülgerler, «Sanat Tarihi Raporu,» Konya Vakıflar Genel Müdürlüğü, Konya.

[48] İ. H. Konyalı, Konya Tarihi = Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2007.

[49] İ. M. Z. Bey, Bursa'dan Konya'ya Seyahat, İstanbul: Vatan Matbaası, 1930.

[50] K. Küçükköroğlu, «Ulusal Mimarlık Dönemi Konya Yapılarında Türk Çini Sanatından Yansımalar,» İSTEM, cilt 12, no. 23, pp. 75-147, 2014.

ÖZGEÇMİŞ

E-posta: kbraa_arslan@hotmail.com

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Kübra Nur MAKAS

Doğum Tarihi ve Yeri : 03.06.1991, Bursa

Yabancı Dili : İngilizce

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Y. Lisans	Mimarlık	Yıldız Teknik Üniversitesi	2019
Lisans	Mimarlık	Mersin Üniversitesi	2015
Lise	Fen Bilimleri	Konya Güventaş Lisesi	2009

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	Firma/Kurum	Görevi
2013 Haziran Ağustos	VARYAP Yapı Sanayi ve Turizm	Stajyer Mimar
2014 Haziran Temmuz	Konya Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri	Stajyer Mimar
2014	NAYA Proje	Mimar

YAYINLARI

Bildiri

1. Mimarlık ve Şehircilik Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 28-29 Mart 2019.

Proje

Bauhaus-universitat Weimar- 02.2015, International Interdıscıplınary and Bilateral Architectural Project Workshop ‘link-in-energy’ Efficient Architectural and Cultural Energy Network.